

**ONDOKUZMAYIS ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI**

**ÇOCUK SAHİBİ OLAN VE OLMAYAN AİLELERİN PROBLEM
ÇÖZME BECERİLERİNİN VE YAŞAM DOYUMLARININ
KARŞILAŞTIRILMASI**

**HAZIRLAYAN
ZEHRA BİLİCİ**

**DANIŞMAN
YRD. DOÇ. DR. YAŞAR BARUT**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

SAMSUN, 2009

**ONDOKUZMAYIS ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI**

**ÇOCUK SAHİBİ OLAN VE OLMAYAN AİLELERİN PROBLEM
ÇÖZME BECERİLERİNİN VE YAŞAM DOYUMLARININ
KARŞILAŞTIRILMASI**

**HAZIRLAYAN
ZEHRA BİLİCİ**

**DANIŞMAN
YRD. DOÇ. DR. YAŞAR BARUT**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

SAMSUN, 2009

KABUL VE ONAY

Zehra BİLİCİ tarafından hazırlanan “Çocuk Sahibi Olan ve Olmayan Ailelerin Problem Çözme Becerilerinin Ve Yaşam Doyumlarının Karşılaştırılması” başlıklı bu çalışma, 11/03/2009 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan: _____

Üye: _____

Üye : _____

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylım.

__ / __ / __

BİLDİRİM

Hazırladığım tezin tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya, kullandığım başka yazarlara ait her özgün fikre kaynak gösterdiğimi bildiririm.

19 /01 /2009

Zehra BİLİCİ

*Anneme, Babama
ve
Eşime...*

TEŞEKKÜR

Bu çalışmayı hazırlamamda bana destek veren değerli insanların isimlerini bu sayfalara sığdırmak oldukça zor...

Yüksek lisans eğitimimi tamamlamamda emeği geçen tüm hocalarıma teşekkür ediyorum. Öncelikle bölüm başkanımız Prof. Dr. Kurtman ERSANLI'ya, danışman hocam Yrd. Doç. Dr. Yaşar BARUT'a, en yoğun zamanlarında bile yardımını esirgemeyen değerli hocam Doç. Dr. Seher BALCI ÇELİK'E, Yrd. Doç. Dr. Melek KALKAN'a, Yrd. Doç. Dr. Müge YILMAZ'a, Yrd. Doç. Dr. Koray KARABEKİROĞLU'na teşekkürler...

Yardımlarını unutamayacağım değerli dostum Nazile AK'a, eğitim hayatım boyunca hem yanımda olduklarını hissettiğim anneme, babama ve sevgili eşime sonsuz teşekkürler...

ÖZ

[BİLİCİ Zehra]. [Çocuk Sahibi Olan Ve Olmayan Ailelerde Evlilik Doyumu Ve Problem Çözme Becerilerinin Karşılaştırılması], [Yüksek Lisans Tezi], Samsun, [2009].

Bu araştırmanın amacı, çocuk sahibi olan ve olmayan aile bireylerinin evlilik doyumunu ve problem çözme becerilerini karşılaştırmaktır.

Katılımcılar 200'ü çocuk sahibi olan ve 200'ü çocuk sahibi olmayan 400 evli bireyden (200 kadın ve 200 erkek) oluşur. Araştırmanın evrenini Samsun ve ilçelerinde yaşayan çiftler oluşturmaktadır. Bu çalışmada eşlerin bireylerin evlilik doyumlarını ölçmek için Evlilik Yaşamı Ölçeği kullanılmıştır. Bireylerin problem çözme becerileri Evlilikte Sorun Çözme Ölçeği ile ölçülmüştür. Ayrıca kişisel bilgiler için kişisel bilgi formu kullanılmıştır.

Araştırma bulgularına göre:

Çocuk sahibi olan aile bireylerinin evlilik doyumunu, çocuk sahibi olmayan aile bireylerinden düşüktür. Çocuk sahibi olan aile bireylerinin problem çözme becerileri ile çocuk sahibi olmayan aile bireylerinin problem çözme becerileri arasında anlamlı bir fark yoktur. Evlilik doyumunu ve problem çözme becerileri çocuk sayısına bağlı olarak anlamlı düzeyde farklılık göstermektedir. Evlilik doyumunu ve problem çözme becerileri eğitim durumuna ve evlilik yıllarına bağlı olarak anlamlı düzeyde farklılık göstermemektedir.

Anahtar Sözcükler (5)

Evlilik, evlilik doyumunu, problem, problem çözme, aile

ABSTRACT

[BİLİCİ Zehra]. [The Comparison of Marital Satisfaction and Problem Solving Abilities in Families Who Has Got Children and Hasn't Got Children], [Master Thesis], Samsun, [2009].

The purpose of this research is to compare families who have children, with families who do not have children in terms of marital satisfaction and problem solving abilities.

Participants have consisted of 400 married individuals (200 female and 200 male) of whom 200 of them have children and 200 of them do not have children. The working stage of the research consists of couples living in Samsun and its districts. In this research Marriage Life Scale have been used to determine marital satisfaction of individuals. Problem solving abilities of individuals have been measured by Marital Problem Solving Scale. And Individual Information Form was used in this study.

According to the research's results:

Marital satisfaction of individuals who have got children is lower than individuals who haven't got children. There isn't significant difference between individuals who have got children and haven't got children in terms of problem solving abilities. Marital satisfaction and problem solving abilities have defined differences depending on the number of children. Marital satisfaction and problem solving abilities haven't showed differences depending on the period of marriage and the educational level.

Key Words

Marriage, Marital Satisfaction, Problem, Problem Solving, Family

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY.....	i
BİLDİRİM.....	ii
ADAMA SAYFASI.....	iii
TEŞEKKÜR SAYFASI.....	iv
ÖZ.....	v
ABSTRACT.....	vi
İÇİNDEKİLER.....	vii
TABLolar DİZİNİ	viii
BÖLÜM I GİRİŞ.....	1
I.1. Problem Durumu.....	4
I.2. Alt problemler.....	4
I.3. Denenceler.....	5
I.4. Araştırmanın Amacı.....	6
I.5. Araştırmanın Önemi.....	6
I.6. Sayılıtlar	7
I.7. Araştırmanın Temel Kavramları (Tanımlar)	7
I.8 Sınırlılıklar.....	8
BÖLÜM II İLGİLİ LİTERATÜR.....	9
II. 1. Problem ve Problem Çözme Kavramları.....	9
II .2. Problem Çözme Becerisi.....	10
II. 3. Evliliğe İlişkin Kuramsal Yaklaşımlar.....	17
II. 4. Aile Yaşam Döngüsü Aşamaları.....	23
II. 4. 1. Duvall'ın Aile Yaşam Döngüsü Yaklaşımı.....	23
II. 4. 2. Dominian'ın Aile Yaşam Döngüsü Yaklaşımı.....	26
II. 4. 3. Yaşam dönemleri ve Evlilikte Doyum.....	27
II. 5. Problem Çözme ile İlgili Türkiye'de Yapılan Yayınlar.....	28

II. 6. Problem Çözme ile İlgili Yurt Dışında Yapılan Yayınlar.....	33
II. 7. Yaşam Doyumu ile İlgili Açıklamalar.....	35
II. 8. Yaşam Doyumu ile İlgili Türkiye’de Yapılan Araştırmalar.....	42
II. 9. Yaşam Doyumu ile İlgili Yurt Dışında Yapılan Araştırmalar...	55
BÖLÜM III YÖNTEM.....	65
III. 1. Araştırmanın Türü.....	65
III.2. Evren ve Örneklem.....	65
III.3. Veri Toplama Araçları.....	65
1) Evlilikte Yaşam Doyumu Ölçeği.....	66
2) Evlilikte Problem Çözme Ölçeği.....	66
III.4. Verilerin toplanması.....	67
III.5. Verilerin Analizi.....	68
BÖLÜM IV BULGULAR.....	69
BÖLÜM V TARTIŞMA VE YORUM.....	80
BÖLÜM VI SONUÇ VE ÖNERİLER.....	91
KAYNAKÇA.....	93
EKLER.....	111
KİŞİSEL BİLGİ FORMU.....	111
EVLİLİKTE SORUN ÇÖZME ÖLÇEĞİ	112
EVLİLİK YAŞAMI ÖLÇEĞİ.....	113
ÖZGEÇMİŞ.....	115

TABLOLAR DİZİNİ

TABLO 1. Problem Çözmenin Farklı Bilim Dalları İçin Uygulanışı.....	14
TABLO 2. Duval'ın Aile Yaşam Döngüsü Düzeyleri	24
TABLO 3. Çocuk Sahibi Olan Ve Olmayan Aile Bireylerinin Evlilik Doyumuna İlişkin T-Testi Sonuçları	69
TABLO 4. Çocuk Sahibi Olan Ve Olmayan Aile Bireylerinin Problem Çözme Becerilerine İlişkin T-Testi Sonuçları	70
TABLO 5. Evlilik Doyumunun Çocuk Sayısına Göre Dağılımına İlişkin Sayısal Veriler.....	71
TABLO 6. Evlilik Doyumunun Çocuk Sayısına Göre Varyans Analizi Sonuçları.....	72
TABLO 7. Evlilik Doyumunun Evliliğin Yıllarına Göre Dağılımına İlişkin Sayısal Veriler.....	73
TABLO 8. Evlilik Doyumunun Evliliğin Yıllarına Göre Varyans Analizi Sonuçları	74
TABLO 9. Evlilik Doyumunun Eğitim Durumuna Göre Dağılımına İlişkin Sayısal Veriler.....	74
TABLO 10. Evlilik Doyumunun Eğitim Durumuna Göre Varyans Analizi Sonuçları	74
TABLO 11. Problem Çözme Becerilerinin Çocuk Sayısına Göre Dağılımına İlişkin Sayısal Veriler.....	75
TABLO 12. Problem Çözme Becerilerinin Çocuk Sayısına Göre Varyans Analizi Sonuçları	76
TABLO 13. Problem Çözme Becerisinin Evliliğin Yıllarına Göre Dağılımına İlişkin Sayısal Veriler.....	77
TABLO 14. Problem Çözme Becerisinin Evliliğin Yıllarına Göre Varyans Analizi Sonuçları	77
TABLO 15. Problem Çözme Becerisinin Eğitim Durumuna Göre Dağılımına İlişkin Sayısal Veriler.....	78

TABLO 16. Problem Çözme Becerisinin Eğitim Durumuna Göre Varyans Analizi Sonuçları.....	79
--	-----------

BÖLÜM I GİRİŞ

“Evlilik, kurumsallaşmış bir yol, bir ilişkiler sistemi, bir kadınla bir erkeği karı-koca olarak birbirine bağlayan, doğacak çocuklara belli bir statü sağlayan, toplumsal yönden ‘devletin’ kontrol hak ve yetkisi bulunan yasal bir ilişki biçimidir.”(Özgüven 2000:19)

Özügurlu, evliliği, karşılıklı dayanışma, toplumsal onaylama sonucunda gerçekleşen bir sözleşme ve toplumsal yasaklamaların tamamen dışında tutulan cinsel ihtiyaçların doyuma ulaştırıldığı bir kaynaşma durumu olarak tanımlamıştır.(1985)

Çelik (2006) tüm insanların yaşamında evliliğin önemli bir yer tuttuğunu, sosyal bir varlık olan bireyin yaşantısını başka bir insanla paylaşma ihtiyacı duyduğunu, çünkü kişinin evlilik kurumu ile neslinin devamını, güvende olma ihtiyacını, duygusal, ekonomik, cinsel gereksinimini karşılamayı amaçladığını belirtir. Ayrıca, evliliğin bireylere toplumsal anlamda bir statü ve ayrıcalık kazandırdığını, toplumsal bir kurum olarak insanı geliştiren bir özelliği olduğunu, eşler arasında yaşanan bir takım çatışmaların ailenin diğer alt sistemlerini de (çocuk alt sistemi) etkileyerek onların kendi yaşam alanlarında başarısız ve mutsuz olmalarına neden olduğunu belirtmiştir.

Spanier (1976) evlilikte uyumu, eşlerin günlük yaşantıya ve yaşantı içinde değişen koşullara uyum sağlaması ve belirli bir süre içinde birbirlerine uygun olarak değişmesi şeklinde tanımlamaktadır. Evlilikte uyumun ve doyumun sağlanması için de günlük hayattaki problemlerin çözümünün önemi büyüktür. Uyumlu bir

evliliğe bağlı olarak gelişen evlilik mutluluğu ve evlilik doyumu, insan yaşamında önemli bir rol oynamakta ve evli bireylerin psikolojik sağlığını yakından etkilemektedir. Evlilik uyumu bozulmaya başladığında bu tablo, eşler ve var ise çocuklar açısından bir yaşam krizine ya da travmaya dönüşmektedir. Bu durum mutlu ya da mutsuz evlilik olgusunu da ortaya çıkarmaktadır. Uyumlu bir evlilik ilişkisi, eşlerin evlilikten sağladığı doyumu ve evlilik mutluluğunu etkilerken, diğer değişkenlerle birlikte gittikçe zorlaşan sosyo-ekonomik koşullar karşısında eşlerin psikolojik sağlığını da korumaktadır.

Evlilikle birlikte bireyler yaşamlarında bir takım değişikliklerle karşılaşmaktadırlar. Evlilik yaşantısıyla bireyler öncelikle eş, sonra anne-baba rolleriyle karşılaşmaktadırlar. Eşlerin iletişimi, etkileşimi evlilik yaşamındaki mutluluğun temelini oluşturmaktadır. Ev içinde alınan kararların ortak alınması, sorumlulukların paylaşılması çocukların yetiştirilmesi gibi durumlarda bir takım sorunlarla karşılaşılması olasıdır. Bu sorunların karmaşıklığı bireylerin kişisel özelliklerine, evlilik yıllarına, çocuk sahibi olup olamamalarına göre farklılaşmaktadır. Evlenen her kadın ve erkeğin evlilikten, mutluluk başta olmak üzere pek çok beklentisi vardır. Eşlerin kendi bireyselliğine göre farklılıklar gösteren bu beklentiler zaman içinde eşlerin birbirlerinin beklentilerine yanıt vermesi ve uyum sağlamasıyla dengeye girer. (Öz 2005:129)

Mutlu eşler birbirleriyle daha çok paylaşımda bulunmaktalar ve birbirlerini anlamak için daha çok çaba göstermektedirler, mutsuz çiftler ise birlikte daha az zaman geçirmektedirler ve sorunların üzerine gitmek yerine kaçmayı tercih etmektedirler. Boşanmaların sebepleri arasında yetersiz iletişim ve sorunları ertelemek olduğu görülmektedir. Evlilikte doyum almak ve iletişim kurmak arasında doğru orantı olduğunu söyleyebiliriz. Eşlerin duygularını, düşüncelerini birbirleriyle paylaşmalarının empati kurmanın evlilik hayatını olumlu etkileyeceği düşünülmektedir.

Bireyler, günlük ve mesleki yaşantılarında, sürekli olarak problemlerle iç içe yaşarlar. Karşılaşılan problemlerin hızlı ve etkili olarak çözülebilmesi için yeni yöntem ve stratejiler geliştirilmelidir.(Posamentier, 1998:1)

Taylan, problem çözmenin yalnızca, birey bazı düzeylerde tepki vermesi gerektiğini algıladığı zaman başlayabileceğini, ayrıca bireyin bir hedefinin olması gerektiğini, ancak bu şekilde elde etmek istediği hedefe ulaşma yollarını bulmak için çaba sarf edeceğini söyler. (1990:4)

Kağıtçıbaşı (1984), ülkemizde aile kültürünün aileyi oluşturan fertlerin birbirlerine olan bağımlılığına ve bağlılığına dayandığını ifade etmiştir.

Kağıtçıbaşı (1982) farklı bir çalışmada ise, geleneklere bağlı kültürlerde, çocuk sahibi olmanın yaşlılık güvencesi olarak görüldüğünü, ebeveynlerin çocukları büyüdüğünde, onların kendilerine yakın ve vefakâr olmalarını istediklerini belirtmiştir.

Tüm bunlardan hareketle problem çözme ile evlilik uyumunun birbiri ile çok ilişkili kavramlar olduğunu söyleyebiliriz. Evliliğin temel amaçlarından olan birlikte yaşama ve çocuk yapma isteği, insan hayatının önemli kararlarından biridir. Bu bağlamda tüm bu ilişkili kavramların evliliği büyük ölçüde etkilediği düşünülmektedir.

Kocadere (1996) yapmış olduğu araştırmasında evliliği etkileyen 15 alan olduğunu belirtmiştir. Bu alanlar şu şekilde sıralanmaktadır;

1. Baskınlık
2. Benzerlik
3. Boş zaman
4. Boşanma düşünceleri
5. Cinsellik
6. Çocuk

7. Duygu
8. Ev işleri
9. Evlilik dışı ilişki
10. Gelir
11. İletişim
12. İş
14. Sorunlar ve sorun çözme
15. Sözel ve fiziksel şiddet

Bu açıdan bakıldığında diğer etmenlerin yanında, çocuk sahibi olmanın, mesleğin, gelir düzeyinin evliliği etkilediği belirtilmektedir. Bu bilgilerin ışığında, yapılan araştırmanın evlilikte çocuk sahibi olup olmamanın, mesleğin, evlilik yıllarının, eğitim durumunun evlilikte problem çözme ve yaşam doyumu alanları ile ilişkisi incelenecektir.

1.1. Problem Durumu

Bu çalışmada, çocuk sahibi olan ve olmayan aileler yaşam doyumu ve problem çözme becerileri açısından incelenecektir.

1.2. Alt Problemler

Araştırmanın genel amacına bağlı olarak belirlenen aşağıdaki sorulara cevaplar aranmıştır.

1. Çocuk sahibi olan aile bireyleriyle çocuk sahibi olmayan aile bireylerinin yaşam doyumları arasında anlamlı bir fark var mıdır?
2. Çocuk sahibi olan aile bireyleriyle, çocuk sahibi olmayan aile bireylerinin problem çözme becerileri arasında anlamlı bir fark var mıdır?

3. Evlilik doyumu çocuk sayısına göre anlamlı düzeyde farklılık göstermekte midir?
4. Evlilik doyumu evliliğin yıllarına göre değişmekte midir?
5. Evlilik doyumu eğitim durumuna göre değişmekte midir?
6. Problem çözme becerisi çocuk sayısına göre değişmekte midir?
7. Problem çözme becerisi evlilik yıllarına göre değişmekte midir?
8. Problem çözme becerisi eğitim durumuna göre değişmekte midir?

I.3. Denenceler

Araştırmanın genel ve alt problemlerine dayalı olarak ifade edilen aşağıdaki denenceler sınanmıştır.

1. Çocuk sahibi olan aile bireylerinin evlilik doyumları çocuk sahibi olmayan aile bireylerinden anlamlı düzeyde yüksektir.
2. Çocuk sahibi olan aile bireylerinin problem çözme becerileri çocuk sahibi olmayan aile bireylerinden anlamlı düzeyde yüksektir.
3. Evlilik doyumu çocuk sayısına göre anlamlı düzeyde farklılık göstermektedir.
4. Evlilik doyumu evliliğin yıllarına göre anlamlı düzeyde farklılık göstermektedir.
5. Evlilik doyumu eğitim durumuna göre anlamlı düzeyde farklılık göstermektedir.
6. Problem çözme becerisi çocuk sayısına göre anlamlı düzeyde farklılık göstermektedir.

7. Problem çözme becerisi evlilik yıllarına göre anlamlı düzeyde farklılık göstermektedir.

8. Problem çözme becerisi eğitim durumuna göre anlamlı düzeyde farklılık göstermektedir.

I.4. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmada, çocuk sahibi olan ve olmayan ailelerin, problem çözme becerilerine, evlilik doyumlarına, eğitim durumuna ve evli bulunma süresine göre incelenmesi amaçlanmıştır.

I.5. Araştırmanın Önemi

Problem çözme, hayatımızın her aşamasında gerekli olan bir beceridir. Ancak zamanımızın büyük çoğunluğunu evde geçirdiğimizi düşündüğümüzde öncelikle mutlu olmamız ve doyum almamız ve problemler çözme becerisinin en çok kullanılması gereken yerin evimiz olduğunu söyleyebiliriz. Ev hayatındaki mutluluk ve doyum tüm hayatımıza yansımaktadır. Bu açıdan yaşadığımız sorunları çözmemiz ve doyum sağlamamız hem ruhsal dünyamızı hem de sağlığımızı olumlu anlamda etkileyecektir.

Birlikte yaşadığımız bireyler hem kişiliğimizi, hem tutum ve davranışlarımızı hem de bazı becerileri kullanmamızı etkilemekte, kimi zaman bizi sınırlandırmakta, kimi zamanda hayatımızı kolaylaştırmaktadır.

Bu bağlamda araştırmanın amacı çocuk sahibi olmanın evliliği anlamlı ölçüde etkileyip etkilemediğini bulmak ve bu konuyla ilgili bazı değişkenlere ışık tutmaktır.

I.6. Sayıtlar

Bu araştırmanın sayıtları aşağıdaki şekilde belirlenmiştir.

Araştırma örneklemini evreni temsil edecek niteliktedir.

Araştırmaya katılan bireylerin, ölçme aracını içtenlikle cevapladıkları varsayılmıştır

I.7. Araştırmanın Temel Kavramları (Tanımlar)

Evlilik: karşılıklı dayanışma, toplumsal onaylama sonucunda gerçekleşen bir sözleşme ve toplumsal yasaklamaların tamamen dışında tutulan cinsel ihtiyaçların doyuma ulaştırıldığı bir kaynaşma durumu. (Özüğurlu, 1985)

Aile: Geleceğe iyi bakan, çocuklarının ve kendilerinin güvenlerini sağlayan, üyelerin sorumluluklarını bildiği, üyeler arasında açık iletişimin olduğu, sınırların belirgin ve gerektiğinde geçirgen olduğu, diğer dış sistemlerle (akrabalar, komşular) ilişkilerin olumlu yönde geliştiği, problemler karşısında çözüm arayan alt sistemlerden oluşan sistemler bütünüdür (Gladding, 2002:6).

Evlilik Doyumu: Evlilik kurumunun içinde varlığını sürdüren çevresel (eşlerin kararlarda eşitliği, baskınlığı, kazanç, çalışma, problemleri paylaşma vs.) ve kişisel (eşlerin birbirine karşı gösterdiği sevgi tarzı, tutumu, cinsel doyum, iletişim biçimi, eşlerin birbirlerine kendilerini ifade etmesi) boyutlardan eşlerin elde ettiği psikolojik tatmin (Sokolski, Hendrick, 1999:39).

Problem: Düşünülp çözülmeye, konuşulup bir sonuca bağlanmaya değer ya da gerekliliği olan durum. (Türk Dil Kurumu Sözlüğü 1979:403)

Problem çözme: Belli bir amaca ulaşmak için karşılaşılan güçlükleri ortadan kaldırmaya yönelik bir dizi çabayı gerektiren bir süreç. (Bingham, 1998)

I.8 Sınırlılıklar

Bu araştırmanın sınırlılıkları şu şekilde belirlenmiştir.

1. Yapılan araştırma “Yaşam Doyumu ve Evlilikte Sorun Çözme” ölçeklerinden elde edilen verilerle sınırlıdır.
2. Araştırma sonuçları benzer özellikler taşıyan evrene genellenebilir.

BÖLÜM II İLGİLİ LİTERATÜR

II. 1. Problem ve Problem Çözme Kavramları

Problem Latince bir kavramdır. Problema sözcüğünden gelmektedir. Bu sözcük Proballo - öne çıkan engel - sözcüğünden türetilmiştir. Arapçada ise mesele olarak kullanılmıştır. Türk Dil Kurumu Sözlüğünde (1979: 403) problem, düşünüp çözülmeye, konuşulup bir sonuca bağlanmaya değer ya da gerekliliği olan durum olarak tanımlanmıştır. Günümüz Türkçesinde ise, problem kavramına karşılık olarak sor kökünden türetilen sorun kavramı kullanılmaktadır. Sorun kavramı çözümlenmesi, öğrenilmesi, bir sonuca varılması gereken engelli ve sıkıntılı bir durumu ifade eder. Eğitim alanyazınında ise yaygın olarak problem kavramı kullanılmaktadır (Kalaycı, 2001).

Bir kimsenin istenilen bir amaca varmak maksadıyla topladığı mevcut güçlerinin karşısına dikilen engele problem denir. Bir kimse ne zaman belli bir amaç veya anlayışa erişmek için çaba harcarken bazı engellerle karşılaşılıyor ise onun için bir problem var demektir.(Aksoy 2003:83)

John Adair (2000) problemi “problem sizin önünüze atılmış sizi engelleyen bir durumdur” biçiminde tanımlamaktadır. Kneeland (2000) ise bir şeyin olması gereken durumuyla mevcut durumu arasındaki fark olarak tanımlamıştır. John Dewey problemi, insan zihnini karıştıran, ona meydan okuyan ve inancı belirsizleştiren her şey olarak tanımlamaktadır (Baykul 1987:12). Problem, birey ya da toplumların karşılaştığı, başarıya ulaşmaları için, çözülmesi zorunlu güçlüklerdir (Alıcıgüzel 1979:250). Problem çözme, bireyin geçmiş yaşantıları ile ilgilidir (Kennedy, 1980). Açıkgöz'e (1996) göre organizmanın hazırdaki tepkilerle çözemediği durumdur.

Her şeyin hızla değiştiği ve giderek karmaşıklaştığı toplumumuzda, dengeli kişilik yapısına sahip bireyler yetiştirmek, öncelikle bireylerin problemlerini tanımaya ve onlara verilecek desteğe bağlıdır. Problem çözme, ne yapılacağının bilinmediği durumlarda yapılması gerekeni bilmektir. Her insan hayatı boyunca sürekli olarak çeşitli problemlerle karşı karşıya gelmektedir. İnsanın hayatı, problem ve bunların çözüümü ile bir anlam kazanmaktadır(Üstün, Bozkurt 2003:13). Birey ilk zamanlarda daha çok maddi ihtiyaçların giderilmesine yönelik olan yalın problemlerle karşılaşırken, ileri yaşlarda daha karmaşık nitelik taşıyan toplumsal problemlerle karşılaşmaktadır. Bu problemler ne ölçüde çözülebilirse, bireyin hayata uyumu da o ölçüde başarılı olur. (Büyükkaragöz 1994: 86)

2. Problem Çözme Becerisi

Sorun çözme becerisi, kişiyi çözüme götürecekt bilgilerin kazanılması ve bu bilgileri kullanıma hazır olacak şekilde birleştirerek bir sorunun çözüümüne uygulayabilme düzeyidir. (Büyükkaragöz 1995)

Heppner ve Krouskopf (1987:71-77) problem çözmeyi, karışık içsel ve dışsal istek ve arzuların uyumu için kişinin ortaya koyduğu bilişsel ve etkili davranışsal süreçler olarak tanımlamaktadırlar. Arslan'a göre insanın sahip olduğu bilişsel özellikler, onun çevreyi, olayları ve diğer insanları algılamasını ve davranışlarını etkilemektedir. Her insan karşılaştığı bu olaylara ve insanlara farklı tepkiler göstermektedir. Özellikle bir çatışma ve problem durumunun sağlıklı çözülebilmesi için bireylerin sahip olduğu çatışma çözme ve problem çözme yaklaşımlarının bilinmesi gerekmektedir (2005:78).

Problem çözme; sorunla başa çıkabilmek için potansiyel olarak etkili olabilecek çeşitli alternatiflerin üretilmesi, elde edilmesi ve bu alternatifler arasından en etkili olanının seçilme olasılığının arttırılmasıdır.(Kelleci, Gölbaşı 2004:5)

Problemin kişinin yaşına uygunluğu, çözüm için ön bilgi veya eğitime sahip olma derecesi, becerisi, sağlığı, tutumu, çözümün kişiye getireceği fayda, kişilik özellikleri gibi güdüsel faktörler problem çözmede etkili olabilir (Üstün, Bozkurt 2003:15). Sosyal problemlerin çözümü, çok defa başkalarına karşı sorumlu olmayı kabul etmeye ve anlamaya bağlıdır(Arı, Şahin Seçer 2003:454).

Kişisel problemlerin çözümünde bireylerin kendi kişilik özellikleri ve farklılıkları önemlidir. Yapılan çalışmalarda problem çözmenin, fiziksel sağlıkla (Elliot 1992), kariyer ilerletebilme ile (Heppner ve Krauskoph 1983) ve akademik performansla (Elliot ve arkadaşları 1990) ile ilgili olduğu bulunmuştur.

Heppner ve Krauskoph (1987), problemleri çözmeye kullanılan başa çıkma stratejilerini şu şekilde sıralarlar:

1.Problemlili durumun yeniden yapılanması: Birey içinde bulunduğu durumu algısal olarak yeniden düzenlemeye çalışmalı ve bunun için de başa çıkma stratejilerinden yararlanmalıdır. Örneğin sorunu daha basit alt yapılarına indirgemeli, tüm sorunun çözümüne götürecek alt amaçlar saptanmalı, soruna uzun bir zaman süreci içinde bakılmalı ve hazırlanarak tedbir almayı gerektiren planlama yapılmalıdır.

2. Bilişsel rasyonalizasyon: Daha çok yetişkinler kullanır. Burada birey, sorunları çözme gücüne mantıklı nedenler bularak, diğer bir deyişle etkili savunma mekanizmaları geliştirerek, sorunlarla başa çıkamamanın verdiği kaygıdan kurtulmak ister.

3. Bireylerin eylemlerini düzenleme biçimleri: Danışanların eylemlerini özellikle kendilerine empoze edilen hedefler, standartlar kendi çıkardığı sonuçlar, planları, benlik algıları ve özellikle de kendilerini pekiştirmek ve kendilerini cezalandırma bakımından nasıl düzenledikleri ile ilgilidir. (1987)

Bonner ve Rich ' e göre bireyin problem çözme becerisini değerlendirmesi bilişsel bir değişken olarak bireyin problem çözme performansını ve problemlerle başa çıkma sürecini etkilemektedir (1988).

Enç, problemin çözümünün öğrenilmesini etkileyen etmenleri şöyle sıralar:

1. Bireyin gelişimi ve olgunlaşma düzeyi
2. Bireylerin yetenek düzeylerindeki farklılıklar
3. Güdülenme
4. Yetişilen sosyo- kültürel çevre
5. Alınan eğitim ve öğretim. (1982)

Farley (1990), aile sisteminin anlaşılmasında evliliğin irdelenmesinin, aile içindeki zorlukların, problemlerin çocuklar ve ebeveynler arasındaki sorunların anlaşılmasını kolaylaştırabileceğini ifade etmektedir. Framo (1992), aile sisteminde görülen problemlerin, duygusal rahatsızlıklara, evlilik çatışmasına, evlilikle ilgili doyumsuzluğa, çocuklarla ilgili sorunlara neden olduğunu belirtmektedir. Alt sistemler gereksinimlerini karşılayarak doyum sağlamaya çalışırlar. İhtiyaçların giderilmesi sırasında problemler yaşanabilmekte ve problemi çözmek için geçici çözümler kullanılmaktadır. Örneğin, eşler arasında yaşanan kavgaların çözüme ulaşmadan kapatılması, eşler arasındaki doyumun düşmesine neden olabilmektedir. Bu durum sadece eşleri olumsuz yönde etkilememekte sistemin diğer parçalarına da (çocukları) olumsuz etki etmektedir.

Dewey'in problem çözme yaklaşımına dayalı olarak Bingham tarafından belirlenmiş olan problem çözme aşamaları şunlardır:

1. Problemin farkında olmak ve onunla uğraşma isteği duymak.
2. Problemi açıklamak, ilgili olduğu alanı tanımak ve ilgili olduğu problemler grubunu anlamaya çalışmak.
3. Problemlerle ilgili bilgiler toplamak, problemin çözümüne uygun düşecek bilgiler

seçmek ve düzenlemek.

4. Toplanan bilgiler ışığında muhtemel çözüm yolları belirlemek.
5. Çözüm yollarını değerlendirerek en iyisini seçmek.
6. Seçilen çözüm yolunu uygulamak.
7. Kullanılan çözüm yolunu değerlendirmek. (Akt: Fidan, 1985).

Problem çözme yönteminin öğrenilmesi ve öğretilmesiyle;

- 1-Bilimsel düşünme becerisi kazanma,
- 2- Sorumluluk duygusu kazanma,
- 3- İşbirliği ile çalışabilme becerisi kazanma,
- 4- İletişim becerisi kazanma,
- 5- Zamanı yönetme becerisi kazanma,
- 6- Dikkati geliştirme,
- 7- Gerçek dünya ile okul yaşamını karşılaştırma,
- 8-Veri toplama becerisi kazanma,
- 9- Verileri düzeyine uygun olarak analiz edebilme,
- 10- Kestirimde bulunabilme,
- 11- Bilgileri görselleştirebilme,
- 12- Rapor hazırlama becerisi kazanma,
- 13- Topluluk önünde sunu yapabilme becerisi kazanma,
- 14- Değerlendirme yapabilme becerisi kazanma hedeflerine ulaşılabilir. (Kalaycı, 2001: 41).

Tablo 1 Problem Çözmenin Farklı Bilim Dalları İçin Uygulanışı

BİLİMSEL YÖNTEM FEN BİLİMLERİ	YARATICI DÜŞÜNCE PSİKOLOJİ	POLYA'NIN YÖNTEMİ MATEMATİK	ANALİTİK DÜŞÜNCE MÜHENDİSLİK	8-D YÖNTEMİ ENDÜSTRİ	YARATICI PROBLEM ÇÖZME HER PROBLEM
Veri Analizleri ve Hipotezleri Tümevarım ile Belirleme	Kaynakların Araştırılması	Problem nedir?	Sistemi Tasarlamak ve Tanımlamak. Bilinmeyenleri Belirlemek	1) Bir takım Yaklaşımı Kullanmak 2) Problemi Belirlemek	Problemi Tanımlama: Veri Toplama ve İçeriğin Analizi ve Araştırılması
Mümkün Çözümleri Tümdengeli mlle Belirleme	Kuluçka (üretim) Dönemi – İhtimaller	Çözüm Planı	Problemi Modelleme	3) Acil Durumları tespit Etme 4) Temel Sebepleri Bulmak	Fikirler Üretmek ⇒ çok fikir Yaratıcı fikirlerin Değerlendirilmesi ⇒ daha iyi Fikirler
Alternatif Çözümleri Test etme	Açıklama Dönemi – Çözüm için Kararı Belirleme	Alternatiflere Bakma	Gidişatı ve Deneyimleri Analiz Etme	5) Düzeltici Etkinlikleri Test Etme ve En İyi Hareket Planını Tasarlamak	Fikirleri Muhakeme etme ve Karar Verme ⇒ En İyi Çözüm
En iyi Çözümü Uygulama	Doğrulama ve Değiştirme Dönemi	Planı Uygulama. Sonuçları Kontrol Etme	Son Ürünü Değerlendirmek	6) Planı Uygulamak 7) Problemin Tekrarlanmasını Engellemek 8) Takımı Kutlamak	Çözümü Uygulama ve Takip Etme. Ne Öğrenildi?

(Lumsdaine and Lumsdaine,1995: 16)

Yukarıda verilen tabloyu incelediğimizde, her bilim dalı için problem çözenin farklı uygulamaları görülmektedir. Bu yöntemler diğer bilim dalları için de uygulanabilir. Yani yaratıcı düşünme yöntemi, psikoloji dalında kullanıldığı gibi fen bilimlerinde de rahatlıkla kullanılabilir. Çünkü hepsi de var olan bir problemi çözmeye ve en iyi çözümü bulmaya çalışmaktadır. Önemli olan ortadaki bir güçlüğü ortadan kaldırmak olduğuna göre, problem çözen kişiye en mantıklı ve uygun olan yöntemi kullanması çözümü kolaylaştıracaktır.

Problemler yapı olarak iki kısma ayrılır:

- a) İyi yapılandırılmış (well structured problem) problemler (Tek çözümlü)
  - b) İyi yapılandırılmamış (ill structured problem) problemler (Çok boyutlu çözümü olan)
- a) İyi Yapılandırılmış Problemler: Bu tür problemlerin genellikle tek bir doğru cevabı vardır ve belli stratejiler bu doğru cevabı bulmayı sağlar. Örnek matematik problemleri, fizik ve kimya deneyleri ve bulmacalar(Kalaycı, 2001:10).
- b) İyi Yapılandırılmamış Problemler: Tek bir doğru cevabının olmadığı, günlük yaşamda karşılaşılan problemleri kapsayan problem türüdür. Bu konuda özellikle Kohlberg'in yapmış olduğu çalışmalar dikkat çekmektedir. (Senemoğlu, 2001: 70).

Genel olarak iyi yapılandırılmamış problemler, problemin açık tanımının yapılamadığı, çözümleri belirlemenin işlemlere bağlı olduğu ve çözümü değerlendirmek için ölçütlerin olduğu durumlar olarak tanımlanmaktadır (Lohman and Finkelstein, 2000: 292). İyi yapılandırılmamış problemleri çözerken tek bir bilim dalına bağlı kalınmaz. Kişinin o zamana kadar bilgi edindiği alanlardaki bütün birikimi işin içine girer. Bilgi, sadece gerçekleri bulmak için kullanılmaz aynı zamanda eğitim içeriğini öğrenmek ve diğer özel konulardaki bilgiyi almak ve kullanmak için kullanılır (De Vries and Ton De Jong, 1999: 286).

Gottman ve Krokoff (1989), eşlerin evlilikteki sorunları açık bir şekilde konuşabilmesi gerektiğini ve problemleri görmezlikten gelmemelerini, evlilikte

çözümüne kavuşmayan, irdelenmeyen problemlerin eşler arasında çatışma ve gerginliği arttırdığını vurgulamaktadır. Ayrıca problemleri görmezlikten gelen çiftlerin problem çözme becerileri gelişmemekte ve gelecekte karşılaşılabilecekleri problemleri çözüme ulaştırmada zorluk yaşayabilecekleri ve sorunu çözmede eşlerin güven duygusundan yoksun oldukları vurgulanmaktadır.

Gottman ve Krokoff (1989), problemlerle karşılaşan eşlerin başlangıçta olumsuz duygular yaşayabileceğini fakat bu problemin eşlerin birbirlerine karşı zıt gitmesine, savunucu tutum sergilemesine ya da problemin çözümü için konuşmaktan kaçınmasına neden olmadığı müddetçe problemin çözüldüğünü ve bir problemi çözmek için çaba sarf etmenin eşler üzerinde uzun vadede olumlu sonuçlar doğurabileceğini belirtmektedir. Her evlilikte bir takım problemlerle karşılaşmaktadır. Mutlu bir evlilik yaşamı olan çiftlerin sorunlarını konuşarak çözdükleri, mutsuz olanların ise sorunlarını erteleme eğiliminde oldukları veya tartıştıkları gözlenebilir.

Öz (2005), eşlerin karı-koca olarak mı yoksa anne-baba olarak mı tartıştıklarının önemini vurgulayarak, çoğu kavganın derininde uzlaşmanın yattığını belirtir. Kavgalar uzlaşmak için yapılmış olsaydı kavganın sonunda tarafların kendi düşüncelerine daha güçlü sarılmamaları gerektiğinin önemi üzerinde durur.

Wright ve Fichten (1983), mutlu ve mutsuz çiftler arasında problem çözme davranışları açısından farklar bulunmasına karşın mutlu çiftlerin problem çözme davranışlarının mutsuz çiftlere göre daha iyi olduğunu vurgulamakta, mutsuz çiftlerin çok sık tartıştıklarını ve bu tartışma sırasında uygun olmayan iletişim becerileri sergilediklerini belirtmektedir. İyi ve kötü evliliklerde önemli olan unsur çiftlerin problemlerini çözerken göstermiş oldukları tutumlar ve davranışlardır.

Margolin ve Wampold (1981), evliliklerinde mutlu olan eşlerin, mutlu olmayan eşlere göre karşılıklarına çıkan problemleri çözmeye daha etkili davranışlar sergilediklerini belirterek, özellikle mutsuz evliliklerde kadınların sorun çözmeye yönelik olmayan negatif davranışlar sergilediklerini (şikâyet etme ve eleştirme) ifade etmektedir.

II. 3. Evliliğe İlişkin Kuramsal Yaklaşımlar

Evlilik doyumuna ilişkin pek çok kuramsal yaklaşım mevcuttur. Gökmen (2001), eşler arası ilişkileri açıklamaya yönelik kuramları aktardığı çalışmasında, öğrenme kuramı, sosyal mübadele kuramı, bağlanma kuramı, sevginin evrimi kuramı, kişiler arası iletişime dair sosyal biliş kuramı ve kültürel yaklaşımlara ilişkin kuramları aktarmıştır.

Ersanlı ve Kalkan (2008) ise evlilik ilişkilerini geliştirmeye yönelik kuramları aktardıkları çalışmada sevgi evrimi, kişiler arası iletişime dair sosyal biliş kuramı, psikodinamik model, biyolojik kökenli bağlanma kuramı, sosyal mübadele kuramı, pekiştirme modeli ve yükleme kuramından bahsetmişlerdir. Ayrıca evlilikte uyumu sadece bir kurama bağlı olarak açıklamanın diğer birçok değişkeni görmezden gelmek olacağı üzerinde durmuşlardır.

Bu çalışmada sevgi kuramı, bağlanma kuramı, kriz kuramı, romantik aşk kuramı, sosyal mübadele kuramı, sosyal biliş kuramı ve yükleme kuramından özetle bahsedilecektir.

Wilson'un sevginin evrimi kuramına göre, sevgi, korunma, koruma ve cinsel dürtü olmak üzere üç içgüdüden kaynaklanır. Korunma ihtiyacı anne figürüyle

ilişkilidir. Bu nedenle erkekler eş seçiminde anneye benzeyen kadınları seçme eğilimindedirler. Koruma içgüdüğü ise eşlerin birbirini çocuk olarak görmeleri ile ilişkilidir. Cinsel dürtü ise erkeklerde tohumunu mümkün olduğu kadar kısa sürede yaymak, kadınlarda ise çocuğunu edineceği erkek konusunda seçici olmak olarak göze çarpmaktadır. (Ersanlı, Kalkan 2008:9)

Üçgen Sevgi Kuramı'na (Triangular Theory of Love) göre sevginin üç bileşeni vardır. Bunlar; yakın/mahrem ilişki (intimacy), tutku (passion) ve karar/yükümlülük (decision/commitment)'tür. Yakın/mahrem ilişki; sevgi ilişkilerinde yaşanan yakınlığa, beraberliğe, ilişkide yaşanan sıcaklığa ve büyük oranda duygulara işaret eder. Tutku yakın ilişki gelişince ortaya çıkabilir ve ötekiyle birlikte olmaya duyulan karşı konulamaz arzuyu tanımlamaktadır. Karar/yükümlülük boyutu ise büyük oranda bilişsel öğelere bağlı olup, kısa vadede bir diğerini sevme kararı ve uzun vadede o sevgiyi sürdürme yükümlülüğünü, sorumluluğunu içermektedir. Evlilik kurumu bu yükümlülüğün resmileşmesini temsil eder (Sternberg 1986, Tutarel-Kışlak 2002).

Bağlanma kuramı John Bowlby ve Mary Ainsworth'un çalışmaları sonucu geliştirilmiş ve Freud ve diğer psikanalitik düşünürlerden etkilenmiştir (Bretherton 1992:759–775). Bakım verenin gerektiğinde ulaşılabilen, destekleyici, güven ve korunak sağlayabilen biri olarak yaşantılanması, çocuğun stres altında kaldığında uygun başa çıkma yöntemleri geliştirmesine yardımcı olur. Eğer bu güven ve doyum sağlanamazsa çocuk "güvensiz stratejiler" geliştirecektir. Bu stratejiler iki türdedir: bağlanma gereksiniminin maksimize edilmesi ya da bağlanma sisteminin aşırı uyarılması ve bağlanma sisteminin bastırılması ile bağlanma gereksiniminin minimize edilmesi. Bağlanma sisteminin aşırı uyarıldığı kişiler kompulsif tarzda yakınlık ve koruma ararlar ve reddedilme işaretlerine karşı aşırı duyarlıdırlar. Tekrarlayan biçimlerde, kişisel yetersizlikleri üzerinde durmaya yatkındırlar. Aksine bağlanma gereksinimini bastırma yoluna giden çocuklar ve erişkinler ise yakınlıktan rahatsızlık duyabilirler ve rahatsız edici

düşünce ve anılarını paylaşmak, çözmek yerine bastırma yolunu tercih edebilirler (Dozier 1999).

Evlilik ilişkisi ile ilgili olarak köklerini Hill'in (1949) çalışmalarından alan Kriz Kuramı, ailelerin işlevlerini açıklamak için geliştirilmesine karşın, bazı araştırmacılar kuramı, evliliğin sonuçlarını yordamak ve açıklamak için kullanmaktadırlar. Bu yaklaşım, evlilik doyumundaki azalmadan, ayrılık ya da boşanmadan krizin başarısızlıkla sonuçlanmasını sorumlu tutar. Genel olarak daha fazla stres yaratan olaylar yaşayan eşler, evlilikle ilgili olumsuz sonuçlara daha yatkındırlar. Bu durum eşlerin sorun çözme becerileri ve olayları tanımlama biçimlerine göre de değişmektedir (Binici 2000).

Walster 'ın Romantik Aşk Kuramına göre, âşık olma olayı duyguları adlandırma ve sosyal öğrenme ile açıklanabilir. Toplumsal yaşantıları boyunca insanlar, kültürel varlıklardan, gazete, dergi ve TV gibi çeşitli iletişim kaynaklarından, âşık olmanın nasıl bir duygu olduğunu (kalp çarpıntısı, uykusuzluk, gözlerin dolması gibi) ve kimlere âşık olunabileceğini (karşı cinsten uygun yaş ve fizikte gibi) öğrenirler. Eğer çevresinde âşık olunabilecek model tanımına uygun kişi varsa, duygularının nedenini o kişide arayacak ve ona âşık olduğuna inanacaktır (Hortaçsu, 1991, Akt: Ersanlı, Kalkan 2008:10)

Bir diğer model olan Sosyal Öğrenme Modeli Thibaut ve Kelley'nin Sosyal Mübadele Kuramı'na uzanır. Bu kuramda önemle üzerinde durdukları temel kavramlar Karşılaştırma Düzeyi ve Seçenekler İçin Karşılaştırma Düzeyi'dir. Kavramlardan diğer ikisi de işbirliği ve rekabettir. Kurama göre ilişkide bulunan bireyler, kendi ödüllерinin yanı sıra eşlerinin (partner) ödüllерini de en yüksek düzeye çıkarma eğilimindeyseler buna işbirliği adı verilmektedir. İlişkiye giren bireyler, kendi ödüllерini en yükseğe çıkarırken, eşlerinin bedelini arttırmaya ve/veya ödüllерini azaltmaya yönelmişlerse bu ilişkiye de rekabet ilişkisi adı

verilmektedir. Thibaut ve Kelley, ilişkide olan iki bireyin, eşleşmiş davranış seçeneklerindeki ödül ve bedellerini göstermek için matris kavramından yararlanmışlar ve farklı nitelikte matrisler önererek araştırmalara yol göstermişlerdir (Akt. Binici ve Hovardaoğlu, 1996).

Eşlerin, evlilik ilişkisinden elde ettikleri sonuçlar, beklentilerinin üstünde olduğu zaman ilişki doyum verici, beklenenin altında olduğu zaman ise doyumsuz olarak tanımlanmaktadır. Thibaut ve Kelley'nin kuramındaki yaklaşım temel alınarak, eşlerin evlilik ilişkisinden elde ettikleri sonuçları, evlilikle ilgili beklentilerini ifade eden karşılaştırma düzeyi kavramı ile değerlendirdiklerini söylemek mümkündür. Bu durumda eşlerin evlilik ilişkisinde beklentileri düzeyinde veya onun üstünde sonuçlarla karşılaştıkları zaman evliliklerini “mutlu” olarak tanımlayacakları yordaması yapılabilir (Binici ve Hovardaoğlu, 1996).

Ödül ve bedel kavramlarının yanı sıra sosyal mübadele kuramlarına ilişkin diğer bir kavram da sonuçtur. İlişkiden elde edilen ödüllerden bedellerinin çıkarılması sonucunda sonuç elde edilir ve insanların bir ilişkiye katılmaları için en azından sonucun olumlu olması beklenir. Bir ilişkiye ilişkin algılanan sonuç, kişinin partnerine ilişkin algılarından (örn. fiziksel çekicilik) ve eşler arası etkileşimin kalitesine ilişkin algılardan oluşur ve sonuç kuramın Karşılaştırma Düzeyi adını verdiği kavrama bağlı olarak değerlendirilir. Her birey bir ilişkiye önceki ilişkilerinden edindiği deneyimlerle ve diğer ilişkilere ilişkin gözlemlerle başlar ve bu bilgiler kişi için hali hazırda ilişkiyi değerlendirilebileceği bir standart oluşturur (Sabatelli, 1984). Eğer sonuç karşılaştırma düzeyini geçerse ilişki doyum verici olarak kabul edilirken, sonuç karşılaştırma düzeyinin altındaysa kişi doyumsuz ve mutsuz olacaktır. Bir insanın karşılaştırma düzeyi kendi deneyimlerinden ve başkalarının deneyimlerine ilişkin gözlemlerden oluşur ancak önemli olan bu deneyimlerin kişi için ne kadar çarpıcı ya da belirgin olduğudur. Yani, diğer bir ifadeyle kişinin elde ettiği bütün sonuçlar kişi için belirgin olmadığı için karşılaştırma düzeyinin belirlenmesinde hepsi eşit ağırlığa sahip

değildir (Sabatelli 1988; Thibaut ve Kelley 1959).(Akt: Curun 2006:21)
 “Seçenekler için Karşılaştırma Düzeyi, bireyin mevcut ilişkisini olası başka ilişkilerle yaşaması durumunda elde edebileceği doyuma ilişkin tahminlerin orta noktasıdır” (Hovardaoglu 1996:13).

Yükleme Kuramı evliliğin niteliğini, eşlerin evlilik ilişkileri ile ilgili olarak yaptıkları açıklamalara veya yüklemelere göre değerlendirmeye çalışan bir kuramdır. Bradbury, Baucom ve Fincham tarafından geliştirilmiştir. İnsanların , “neden” diye başlayan sorularını cevaplandırmaları ile ilgilidir. Evlilikte nedensel yüklemelerin ve sorumluluk yüklemelerinin üzerinde durulmaktadır. Evlilikte uyumsuzluk yaşayan eşlerin, nedeni eşlerinde aradıkları ve eşin davranışlarını olumsuz olarak değerlendirdikleri, çiftlerin eşlerin davranışlarına yaptıkları yüklemelerin evlilik uyumunun göstergesi olduğu düşünülen bir kuramdır (Ersanlı, Kalkan 2008:12-13). Evlilik ilişkisindeki yükleme örüntüleri, eşin bir olayla ilgili açıklamasını içeren nedensel yüklemeler ve olayın sorumluluğuyla ilgili olan sorumluluk yüklemelerine odaklanmıştır. Bradbury ve Fincham’a (1990) göre, bir olaya kimin ya da neyin sebep olduğu nedensellik yüklemeleriyle, olay için kimin sorumlu olduğu ise sorumluluk yüklemesiyle ilişkilidir. Nedensellik yüklemeleri; odak, istikrarlılık ve genellik boyutlarından oluşmaktadır. Odak boyutu, nedenin kişiye, duruma ya da çevresel koşullara bağlı olmasıdır. İstikrarlılık boyutu, nedenin geçici veya sürekli bir durum olması, genellik boyutu ise nedenin çeşitli sonuçları etkilemesidir. Evlilik ilişkisindeki diğer bir yükleme örüntüsü olan sorumluluk; suçlama, kasıtlı ve bencil davranışları kapsamaktadır.

Karney, Bradbury, Fincham ve Sullivan (1994), yüklemeler ve evlilik doyumu arasındaki ilişkinin açıklanmasında olumsuz duygulanımın rolünü incelemiştir. Olumsuz duygulanım konusunda yüksek olan kadın ve erkekler daha fazla uyumlu olmayan yükleme yapmış olmalarına rağmen, yüklemeler ve evlilik doyumu arasındaki ilişkinin olumsuz duygulanım kontrol edildiğinde bozulmadan

kaldığı bulunmuştur. Yani, araştırmada uyumlu olmayan yüklemeler ve evlilik doyumsuzluğu arasındaki bilinen ilişki tekrarlanmıştır. Araştırmacılar, bu sonuçlardan hareketle, yüklemelerin evlilik doyumunun anlaşılmasında merkezi bir rol oynadığını belirtmişlerdir. Fincham ve arkadaşları (2000) da yüklemeler ve evlilik doyumu arasında daha önceki araştırmalarda aktardıkları sonuçları yaptıkları boylamsal çalışmalarında ortaya koymuşlardır. Araştırmacılar çalışmalarında yeterli beklentilerinin yüklemeler ve doyum arasındaki ilişkiye aracılık edip etmediğini de araştırmışlardır. Yeterlik beklentileri, algılayanın ilişkide yaşanan çatışmayı çözmek için gerekli olan davranışları yapip yapamayacağına ilişkin inançlarıdır. Araştırmanın sonucunda, öncelikle daha önce de belirtilen yüklemeler ve doyum arasındaki ilişki tekrarlanmıştır. Yani, olumsuz eş davranışını vurgulayan yüklemeler ve evlilik doyumu arasındaki ters yönlü ilişki ortaya konmuştur. Aynı zamanda sorumluk yüklemeleri ve nedensel yüklemeler arasındaki ayırım aktarılmış ve kavramlar ayrı ayrı incelendiğinde sadece nedensel yüklemeler ve doyum ilişkili bulunmuş ve yeterli beklentilerinin, nedensel yüklemelerin evlilik doyumu üzerindeki etkisine aracılık ettiği aktarılmıştır.

Miller ve Stenberg'in Kişiler Arası İletişime Dair Sosyal Biliş Kuramı da eşler arası ilişkiyi, insanların başkaları hakkında nasıl düşündüğüne dair açıklamalarla yorumlar. İletişim, başkaları hakkındaki bilgi, tutum ve inançlarımızı kapsayan bize ait olan "bilgi bankası" adı verilen birikim aracılığıyla gerçekleşir. Eşler arasında da bu süreç geçerlidir. Eşini olduğu gibi kabul eden çiftlerin doyumu daha yüksektir. Bu durum eşitlikçi bir yaklaşımın varlığını ortaya koyar. (Gökmen 2001, Akt: Ersanlı, Kalkan 2008:9)

II. 4. Aile Yaşam Döngüsü Aşamaları

II. 4. 1. Duvall'ın Aile Yaşam Döngüsü Yaklaşımı

Duval ailenin yaşam döngüsünü kritik gelişimsel dönemlere göre sekiz basamak içinde sıralamıştır. Duvall'ın geliştirilmiş yaşam döngüsü yaklaşımına ilişkin aşamalar aşağıda bir tablo halinde özetlenmiştir.(Akt: Özgüven 2000:329-330)

Tablo 2 Duval'ın Aile Yaşam Döngüsü Düzeyleri

Duval'ın Aile Yaşam Döngüsü Düzeyleri			
Ailenin Yaşam			
Dön. Düzeyi	Ailedeki Pozisyon	Ailenin Gel. Görevleri	Düzeyin Süresi
1.Çocuksuz evli çiftler	Karı-Koca	Uyumlu ve doyum sağlayıcı bir evlilik oluşturmak.	2 yıl
2.Çocuklu aileler (30 aylık bebeğe sahip)	Karı-anne, koca-baba kız çocuk veya erkek çocuğu, ya da her ikisi.	Çocuğun gelişimi için ona cesaret vermek.	2-5 yıl
3.Okulöncesi çocuğu olan aileler (30 ay ve 6 yaş)	Karı-anne, koca-baba Kızçocuk-kızkardeş, Erkekçocuk-erkek kardeş	Çocuğun ilgi ve ihtiyaçlarını karşılamak (okul öncesi çocuğu)	3-5 yıl
4.Okula giden çocukları olan aileler (6-13 yaş)	Karı-anne, koca-baba Kızçocuk-kızkardeş, Erkekçocuk-erkek kardeş	Okul başarısı için çocuğu cesaretlendirme. Okula giden çocuğu olan ailelerle uyum sağlama.	7 yıl
5.Ergenlik çağında çocuğu olan aile (13-20 yaş)	Karı-anne, koca-baba Kızçocuk-kızkardeş, Erkekçocuk-erkek kardeş	Yetişen çocukların ebeveynleri olarak ilgi ve kariyer oluşturmalarını sağlama, sorumlu bir özgürlük anlayışı oluşturma	7 yıl
6.Değişen aile yapısı (İlk çocuk evden ayrılmış, son çocuk ayrılıyor)	Karı-anne-büyükanne Koca-baba-büyükbaba Kızçocuğu-kızkardeş-hala Erkekçocuğu-erkek kardeş-amca	Okul, askerlik, evlilik ve iş için gençleri desteklemek.	8 yıl
7.Orta yaşlı ebeveynler (Boş yuva, emeklilik)	Karı-anne-büyükanne Koca-baba-büyükbaba	Evlilik ilişkisini yeniden düzenlemek, soybağlarını devam ettirmek.	15+
8. Aile üyelerinin yaşlılığı (Eşlerden birinin ölümü)	Dul erkek- dul bayan Karı-anne-büyükanne Koca-baba-büyükbaba	Yalnız yaşamaya alışma ve emekliliğe uyum sağlama, yaşlılıkta ihtiyaçları giderebilme.	10-15+

Stroup (1966) gelişimsel yaklaşımda aile yaşam döngüsü içerisinde bir takım görevlerin yerine getirilmesinin eşler ve ailenin diğer üyeleri arasındaki tatmini ve mutluluğu etkilediğini belirterek eşlerin yerine getirmesi gereken sorumlulukları üç grupta toplamaktadır; Birinci grup sorumluluklar; aile üyeleri arasındaki duygusal bağı koparmadan sürdürebilmek, cinsel yaşamını aksatmamak ve kontrolü elden kaybetmemek, iletişim kanallarını oluşturmak ve iletişimi kesmemek, meslek ilişkileri ile aile ilişkilerini dengede tutabilmek, dış dünya ile aile içi ilişkileri arasında gelişimsel bir denge kurmaktır. İkinci grup sorumluluklar; aile üyelerinin maddi geçimini, giyecek, yiyecek ve barınma ihtiyaçlarını sağlamak, aile bütçesine ekonomik gelir sağlamak, otorite ve sorumlulukların paylaşımını sağlamak, aile üyelerinin ne zaman, ne için neyi yapacaklarını belirtmek, evin işlerini paylaşmak, gündelik işlerin yerine getirilmesi için alışılmış rolleri devam ettirmek, ailenin değer sistemini oluşturmak, aile üyelerinin birlikte aldığı kararların verilmesini ve amaçların oluşturulmasını sağlamak, çocukların bakımında en iyi yöntem ve felsefeyi geliştirmek, çocukların gelişimi için onlara yetişkin rolleri yüklemek, aile üyelerine moral ve cesaret vermek, aile üyelerinin aile hedeflerini gerçekleştirmeleri için onay, ödül vermek ve bu davranışları arttırmaktır. Üçüncü grup ise aile ilişkilerinin iyi olması, üyelerin duygularını yaşaması için onları teşvik etmek, aile üyelerinin bireysel amaçlarını gerçekleştirmek adına ihtiyaç duyduğu desteği ve cesareti vermek ve bunu geliştirici metotlar oluşturmak, düzenleyici yöntemleri sağlamak, aile içi olumlu ve olumsuz düşünceleri kontrol etmek ve yönetmek, aileye yeni giren kişilerle iletişim kurmak, iletişim tekniklerini geliştirmek ve onlarla kurulan iletişim biçimlerini görebilmek, aile içine ve eve yeni giren üyeleri (geniş aile döngüsünde uyum) benimsemek, ailenin genç üyelerinin ekonomik ve sosyal yönden daha çok gelişebilmeleri ve evlenmeleri için izin vermektir.

II. 4. 2. Dominian'ın Aile Yaşam Döngüsü Yaklaşımı

Dominian (1989) eklektik yaklaşımını aile yaşam döngüsü üzerine kurmuştur. Dominian yaşam döngüsünü, “Evliliğin ilk beş yılı”, “Çocukların büyüdüğü dönem”, “Elli yaş sonrası” olmak üzere, üç aşama içinde ele almıştır.

1)Evliliğin ilk beş yılı

Dominian'a göre, eşler 20'li yaşların sonu 30'lu yaşların başındadır.

Fiziksel İlişki: Diğer dönemlere oranla daha az karmaşık cinsel sorunlar yaşanır. Çünkü problemin kökeninde cinsel ilişki tekniğinde aksamalar söz konusudur.

Duygusal İlişki: Evliliğin ilk yıllarında görülen duygusal ilişki sorunlarında, eşlerin kalıcı bir ilişki kurmaya hazır olup olmamaları, her iki tarafın kendi ailelerinden kopabilme yetenekleri önem taşır. Eşlerin birbirlerini çeşitli önyargılarla sınamaları söz konusudur.

Sosyal ilişki: Bazı eşlerde özellikle erkeklerde baskı sonucu içkiye aşırı eğilim, kumar oynama ya da zamanın büyük bir kısmını ev dışında geçirme gibi davranışlar görülebilir. Bunlar eşlerin sosyal ilişkileri açısından zararlı olabilir.

Entelektüel ve ruhsal ilişki: Bu durumda eşlerin birbirlerinin entelektüel niteliklerini ve ahlaki değerlerini bilmemekten, birbirlerini yanlış anlamalarına, kıskançlıklara neden olabilir.

2) Çocukların Büyüdüğü Dönem

Bu aşama çocukların büyüdüğü ve en küçük çocuğun evlendiği 50 yaş civarını içine alır.

Fiziksel İlişki: Kadında menopoz dönemi ve iyiye gitmesi beklenirken doyurucu olmayan cinsel ilişkinin her iki eşi de rahatsız etmesi.

Duygusal İlişki: Eşlerin kendilerine güvenlerinin artması ve kişiliğin güçlenmesi sonucu ilişkilerinde değişim olabilir

Sosyal, Entelektüel ve Ruhsal İlişki: Bazı insanlar toplumda sosyal, entelektüel ya da ruhsal bir düzeye erişmek ve güven elde etmek için evlenirler. Bazen bu durum eşlerden birini değişik toplumsal sınıfa geçip eşini eski durumda bırakması sonucunda çatışma durumu oluşturabilir.

3) Elli Yaş Sonrası Dönem

Fiziksel İlişki: Eşlerin birindeki cinsel isteksizlik ilişkide soruna neden olabilir.

Duygusal İlişki: İkinci dönemdeki değişim bu evrede de devam edebilir. Erkeğin kadını aldatması, daha genç bir kadını ona tercih etmesi sorunlara yol açabilir.

Sosyal, Entelektüel ve Ruhsal İlişki: Bu dönemde eşlerin değer yargıları, sosyal ve entelektüel ilgi alanları değişik yönlere kaydığı için birbirlerinden uzaklaşırlar.(Akt: Özgüven 2000:329–332)

II. 4. 3. Yaşam Dönemleri ve Evlilikte Doyum

Özgüven (2000)'e göre aile yaşam döngüsü ve yaşam dönemlerindeki evlilik doyumu üzerinde yapılan araştırmalar kadın ve erkek eşlerin yüzde 80'lere varan oranlarda genel olarak evlilikten çoğu zaman ve her zaman doyum sağladıklarını, ancak eşlerin yanlış anlaşılma, gereksinim duyulmama, kırgınlık ve etkileşim sorunları arttıkça genel olarak evlilik doyumunun düştüğünü ortaya koymuştur. Evlilik yaşam döngüsüne ilişkin dönemlerin niteliğine ve evlilik doyumuna açıklık getirmek amacıyla, parayı kullanma biçimi, eşlerin sosyal etkinlikleri, eve ilişkin görevleri yapma biçimi, arkadaşlık, cinsel etkileşim ve çocuklarla ilişkiler gibi evlilik yaşantısının daha özel tutum ve davranışların aile yaşam döngüsüne göre nasıl değiştiği araştırılmıştır. Araştırma sonuçları, yaşam dönemlerinde saptanan alanlara ilişkin, eşlerin evlilik doyum düzeylerinde, beklenenin aksine, sistematik bir azalma olmadığı, en düşük doyum düzeyinin çocukların okul çağı

döneminde olduğunu ve saptanan doyum alanlarının çoğunun , çocukların ergenlik aşamasından başlayarak , emeklilik aşamasına kadar arttığı görülmüştür. Araştırma bulguları, aile yaşam döngüleri yönünden evlilik doyumunun, genel olarak kadınlarda evliliğin başlangıcından okul öncesi çocuk çağına kadar bir düşme gösterdiğini, sonra ergenlik ve çocukların ayrılması dönemlerinde düşüşün durduğunu ve boş yuva ve emeklilik dönemine kadar evlilik doyumunun hızla arttığını; erkeklerde ise, genel evlilik doyumunda başlangıçtan okul çağına kadar yavaş bir azalma, boş yuva aşamasına doğru hızlı bir artış olduğunu göstermektedir (Rollins 1970, Tezer 1986, Akt: Özgüven 2000:333).

II. 5 Problem Çözme ile İlgili Türkiye’de Yapılan Yayınlar

Özüğurlu (1990), yaptığı araştırmada ülkemizde evli kadınların %87’sinin kocalarının isteklerini yerine getirdiklerini ve bunu da bir problem olarak dile getirdiklerini belirtmektedir. Yapılan çalışmada evlilik problemleri ile başvuran kadınların, evde kocalarının sözünün geçtiğinden yakındıklarını ifade edilmektedir. Özüğurlu’ya göre, kültürümüzde yasaların, geleneklerin ve sosyo-ekonomik koşulların da mecbur bırakmasıyla kadın kendisini kocasına boyun eğmek zorunda hissetmektedir. Araştırmada kadınların bu durumu sorun olarak bildirmeleri eğitim düzeylerinin yükselmesine ve bilinçlenmelerine bağlanmaktadır.

Hovardaoglu (1996), Thibaut ve Kelly’nin kuramına dayalı çalışmasında, kuramda yer alan doyum, bağlılık, istikrar ve mutluluk algılarını 200 evli ve bekâr kişinin katıldığı çalışmasında incelemiştir. Her koşul için dört öykü hazırlanmış ve bunların her biriyle ilgili doyum ve istikrar algısı ölçülmüştür. Sonuç, karşılaştırma düzeyinin üstünde ama seçenekler için karşılaştırma düzeyinin altında ise evlilik doyumlu ama istikrarsız, sonuç karşılaştırma düzeyinin altında ama seçenekler için karşılaştırma düzeyinin üstünde ise evlilik istikrarlı ama doyumsuz olarak algılanmaktadır. Çalışmanın sonuçları, karşılaştırma düzeyi ve seçenekler için karşılaştırma düzeyinin üstünde olduğu koşullarda evliliğin

doyumlu ve istikrarlı, sonucun bu ikisinin altında olduğu koşullarda ise doyumsuz ve istikrarsız olarak algılandığını göstermektedir. Evli ve bekâr deneklerin doyum ve istikrar algılarında da fark olduğu bulunmuştur.

Eryüksel (1996) yaptığı çalışmada ana-baba ve ergen arasındaki ilişkileri Davranışsal-Aile Sistemleri modeli doğrultusunda çok yönlü bir şekilde değerlendirmeyi, problem çözme ve iletişim becerileri, bilişsel/içselleştirilmiş inançlar ve aile yapısı ile ilgili kavramların güvenilirlik ve geçerliğini irdelemeyi amaçlamıştır. Araştırma sonuçlarına göre, iletişim gerek normal, gerek psikiyatrik örnekleme'deki ergen ve ana-babaların ilişkilerinde var olan genel distres düzeylerini belirleyen önemli bir yordayıcı olmuştur. Ayrıca, ana-baba ve ergen arasındaki ilişkilerde ergenin cinsiyetinin etkisi olduğu görülmüştür. Normal örnekleme'deki ana-kız arasında daha yakın ve sıcak, ana-oğul arasında ise babanın araya girmesini gerektiren daha çatışmalı bir ilişki biçimi olduğu saptanmıştır.

Taştan'ın (1996), bir problem çözme durumunda eşler arası iletişim üzerine yaptığı çalışmada eşler "iletişim çatışma durumu" diye anılan problem üzerinde çalışırken gözlenmiş ve videoya kaydedilmiştir. Daha sonra izlenerek araştırma için oluşturulan gözlem formu üzerinde değerlendirilmiştir. Sonuçlara göre, görücü usulü evlenen çiftlere oranla anlaşarak evlenen çiftler haritada sorun olduğunu fark ettiklerinde daha fazla olumlu iletişimde bulunmuşlardır. Sonuçlar eşler arası iletişim açısından cinsiyet farklılığı olduğunu, buna göre, kadınların haritada sorun olduğunu hissettiklerinde erkeklere oranla daha fazla olumlu iletişimde bulduklarını göstermiştir.

Ermiş (1998), Türk aile yapısında tartışma ve duygusal gereksinimleri araştırdığı çalışmasında, yıllar geçtikçe evlilik ilişkisinde kişilerin bağımlılığı daha fazla hissettikleri, evliliğin sürmesi için iletişimin en önemli unsur olduğunu ve bu süreçte de bir miktar tartışmanın varlığı, karşı tarafa bireyselliklerini ve farklı

olduklarını hatırlattığı için evlilikte uyumu arttırmaktadır. Evliliğe mutluluğun beklenen katkısının kadınlarda evlilik yıllarına göre değişim göstermesine rağmen erkeklerde değişmediği ve erkeklerin on yıldan sonra evliliklerini artık değiştirmek istemedikleri görülmüştür.

Özen (1998) , eşler arası çatışma ve boşanmanın çocukların davranış ve uyum problemleri üzerindeki etkisini incelemek amacıyla yaptığı çalışmada çatışmalı ve boşanmış anne babaların psikolojik problem düzeylerinin ve kaygı düzeylerinin çatışmasızlara oranla daha yüksek olduğunu, anne-baba arasındaki evlilik uyumunun azalmasıyla, çocuklarda uyum problemlerinin artması arasında ilişki olduğunu bulmuştur.

Balcı ve Yılmaz (2000), çocukları anaokuluna devam etmekte olan çalışan annelerin aile fonksiyonlarını araştırdıkları çalışmalarında, yaş, öğrenim düzeyi, annelerin meslekleri, aile yapıları, evlenme biçimleri, çocuk sayıları ve çocuklarına ayırdıkları zaman değişkenlerini ele almışlar ve aile fonksiyonlarını ölçmek için de aile değerlendirme ölçeği kullanmışlardır. Araştırma sonuçları öğrenim düzeylerine göre, duygusal tepki verme ve genel işlevler boyutlarında; evlenme şekillerine göre roller, gereken ilgiyi gösterme, davranış kontrolü ve genel işlevler boyutlarında; aile yapılarına göre ise ölçeğin tüm alt boyutlarında (problem çözme, iletişim, roller, duygusal tepki verme, davranış kontrolü, gereken ilgiyi gösterme, genel fonksiyonlar) anlamlı farklar olduğunu ortaya koymuştur.

Balcı ve Yılmaz (2000), yaptıkları bir diğer çalışmada ise, çocukları anaokuluna devam eden 20 gönüllü anneye verdikleri iletişim becerileri eğitiminin ailenin fonksiyonlarına etkisini araştırmışlardır. Sonuçlar, aile bireyleriyle iletişim kurma ve aile fonksiyonlarını sağlıklı bir şekilde yerine getirmede iletişim becerileri eğitiminin etkili bir çalışma olduğunu ortaya koymuştur. İletişim Becerileri Eğitimine alınan deney grubundaki anneler ile eğitime alınmayan kontrol

grubundaki annelerin problem çözme, iletişim, roller, duygusal tepki verme ve genel işlevler boyutlarında deney grubu lehine anlamlı bir fark bulunmuştur.

Hünler ve Gençöz (2003), yaptıkları araştırma sonucuna göre, algılanan evlilikte problem çözme becerilerinin evlilik doyumunun önemli bir yordayıcısı olduğu görülmüştür. Ayrıca, Hünler ve Gençöz (2003), bir evliliğin yürütülmesi sırasında karşılaşılan problemlerin doğru problem çözme stratejileri ile çözülmesinin, ilişki için yapıcı ve olumlu sonuçlar doğuracağını belirtmektedirler. Ayrıca yaptıkları araştırma sonucuna göre, algılanan evlilikte problem çözme becerilerinin evlilik doyumunun önemli bir yordayıcısı olduğu görülmüştür. Evlilik ilişkisinde, bireylerin ihtiyaçlarının ve beklentilerinin gerçekleşmemesi, eşler arasındaki etkileşim, paylaşma ve sosyal ilişkilerin hoşgörü sınırlarını aşacak şekilde ciddi şekilde bozulması, eşlerin birinde ya da her ikisinde birden stres oluşturmakta ve bu durum doyumun azalması ile birlikte boşanmaya doğru gidilmesine neden olmaktadır (Özgüven, 2000).

Arı ve Şahin Seçer (2003), yaptıkları çalışmada, ana baba tutumlarının çocukların psikososyal temelli problem çözme becerisine etkisini incelemiştir. Bulgular, aşırı koruyucu anneliğin, çocukların psikososyal temelli problem çözme becerisini etkilediğini, aşırı koruyucu annelik düzeyi azaldıkça çocukların psikososyal temelli problem çözme becerisi puan ortalamasının yükseldiğini, demokratik davranma düzeyi arttıkça çocukların psikososyal temelli problem çözme becerisi puan ortalamasının da yükseldiği, ev kadınlığı rolünü reddetme düzeyi azaldıkça çocukların psikososyal temelli problem çözme becerisi puan ortalamalarının da yükseldiğini, aile içi geçimsizlik arttıkça çocukların psikososyal temelli problem çözme becerisi puan ortalamaları da düştüğünü ve baskı-disiplin azaldıkça çocukların psikososyal temelli problem çözme becerisi puan ortalamaları yükseldiğini göstermektedir.

İlketenci (2005), yaptığı araştırmada, evli bireylerin problem çözme becerileri ve evlilik uyumları arasındaki ilişkileri incelemeyi amaçlamıştır. Bulgulara göre, problem çözmenin aceleci, düşünen, kaçınan, kendine güvenli ve planlı yaklaşım alt boyutlarıyla evlilik uyumu arasında anlamlı ilişkiler saptanmıştır. Yapılan analizlerde yaş ve tanışma süresi ile problem çözme becerileri arasında herhangi bir ilişki bulunamamıştır. Evlilik süresi ile problem çözme yaklaşımlarının kaçınan ve planlı yaklaşım boyutları arasında anlamlı ilişkiler olmakla birlikte evlilik uyumu ile arasında herhangi bir ilişki bulunamamıştır. Bulgular erkeklerin evlilik uyumlarının bayarlardan daha yüksek olduğunu destekler niteliktedir. Gelir seviyesi, öğrenim durumu değişkenleri ve problem çözmenin bazı alt boyutlarıyla arasında da anlamlı ilişkiler saptanmıştır.

Güven (2005), yaptığı araştırmada, evlilik doyumunun yordayıcılarını belirlemeyi amaçlamıştır. Araştırmada yordanan değişkenler evlilik doyumunu, yordayıcı değişkenler ise, cinsiyet, yaş gibi demografik değişkenler, ilişkilerle ilgili bilişsel çarpıtmalardan, yakınlıktan kaçınma, gerçekçi olmayan ilişki beklentisi ve zihin okumaya ilişkin bilişsel çarpıtmalar ve evlilikte problem çözme becerisidir. Bu araştırma sonucunda, evlilikte problem çözme becerilerinin evlilikte doyumunu yordaması birinci sırada, gerçekçi olmayan ilişki beklentilerine ilişkin bilişsel çarpıtmaların ise, ikinci sırada yordadığı, incelenen diğer değişkenlerden, demografik değişkenler (yaş ve cinsiyet) yakınlıktan kaçınma ve zihin okumanın ise, evlilik doyumunu yordamada bir katkısı olmadığı ortaya çıkmıştır.

Karahan ve Sardoğan'ın yaptıkları araştırmada, araştırmacılar tarafından geliştirilen 10 oturumluk İnsan İlişkileri Beceri Eğitimi Programı'nın evli bireylerin evlilik uyum düzeyleri üzerindeki etkisi incelenmiştir. Araştırma bulguları; 10 oturumluk İnsan İlişkileri Beceri Eğitimi Programı'na katılan evli bireylerin evlilik uyum düzeylerinin, programa katılmayan bireylerin evlilik uyum düzeylerinden daha yüksek olduğunu ortaya koymuştur. Elde edilen bulgular,

İnsan İlişkileri Beceri Eğitimi Programı'nın evli bireylerin evlilik uyum düzeylerini olumlu yönde etkilediği şeklindedir (2005).

Canel (2007), araştırmacı tarafından geliştirilmiş olan, ailede problem çözme becerilerinin geliştirilmesi yoluyla evlilikten elde edilen psikolojik doyumun artırılmasına yönelik olarak kurgulanmış grup çalışmasının, çiftlerin evlilik doyumlarının artırılmasında etkisinin olup olmadığını incelemek amacıyla yaptığı çalışmada "ailede problem çözme becerisini geliştirme yoluyla evlilik doyumunu artırma grup çalışması"nın, evli bireylerin evlilik doyumlarını, evlilik uyumlarını, evlilik ilişkilerinden duydukları mutluluğu, eşlerine duydukları yakınlığı arttırmakta, eşle yaşanan çatışmalarını ve eşlerine karşı öfkelerini azaltmakta etkili olduğu belirlenmiş, stresle başa çıkma tarzları açısından kendilerine güvenlerini arttırmakta da etkili olduğu saptanmıştır. Ancak uygulanan çalışmanın evli bireylerin eşlerinin ailelerinden kaynaklanan problemler, evlilik ilişkilerine yansıyan maddi kaynaklı problemler ve ebeveynlik anlayışlarıyla ilgili problemler konusunda etkili bir rol oynamadığı belirlenmiştir.

II. 6. Problem Çözme ile İlgili Yurt Dışında Yapılan Yayınlar

Blechman ve McEnroe (1985), 97 aileden oluşan bir örnekleme ailede problem çözmenin etkililiği üzerinde çalışmışlardır. Konular, üç problem çözme göreviyle ayrılmıştır. Bireylerin kendilerine verilen bu görevlerdeki başarıları ise, kullandıkları yöntemlerin sayısına ve bireylerin çözümde hem fikir olma süresine bağlıdır. Ayrıca bu süreçteki bireyler arasındaki etkileşimler de incelenmiştir. Birçok stratejiyi deneyerek üç görevde de en etkili çözümü üreten aileler karar vermede daha uzun zaman harcamışlar ve tüm aile üyelerini memnun edecek çok sayıda kararı araştırmışlardır. Diğer ailelerin eğitim düzeyi, mesleki prestiji, sosyal yeterlilik düzeyi gibi temel özellikler ailede problem çözmenin etkililiğinin zayıf bir rol oynamakta olduğu tespit edilmiştir.

Brody, Neubaum ve Forehand (1988) fonksiyonel olmayan kişilik özellikleri (örn: olgunlaşmama, düşünmeden hareket etme v.s) evlilikten gerçekçi olmayan beklentiler, az gelişmiş iletişim becerileri gibi olguların eşler arasındaki boşanma düşüncelerini arttırdığını belirterek ayrıca boşanmanın, boşanmış ve tekrar evlenmiş bireyleri tamamıyla kabullenemeyen bir toplum içinde olmanın da bireylerde psikolojik problemlere (somatizasyon, depresyon, obsesyon, fobiler, paranoya, sinirlilik) neden olduğunu vurgulamaktadır.

Robin ve diğerleri (1989), problem çözme becerileri yetersiz olması durumunda ailelerin karşılaşacağı çeşitli sorunlara değinmişlerdir. Buna göre: aile üyeleri karşılıklı suçlayıcı-savunucu iletişim biçimlerinin yer aldığı kısır döngü içine girerek problemlerden uzaklaşabilir. Problem açık seçik ortaya konmadığı için başarısız girişimden sonra aile üyeleri başladıkları yere dönmektedirler. Problem çözümü aşamasında diğer üyelerin de anlayabileceği bir nokta bulunmaması durumunda ise problemin çözümü baştan çıkmaza girmektedir. Bir başka araştırmalarında ise (1980) , problem çözme ve iletişim davranışını daha ayrıntılı belirlemeyi amaçlayan bir çalışma yapmışlar ve sorunlu ailelerin problemi belirleme, çözüm bulma, problemi değerlendirme, anlaşmaya varma, övme, şaka ve sorumluluk alan ifadeler kullanma davranışlarını daha az gösterdikleri sonucuna varmışlardır. (Akt. Eryüksel: 1996)

Kurdek (1990), yapmış olduğu çalışmada boşanma ve psikolojik sıkıntı arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Elde edilen sonuçlarda başından bir veya daha fazla boşanma geçmiş olan kadınların, bir kez boşanmış veya hiç boşanmamış kadınlara göre daha sinirli, fobili, paranoya sahibi ve psikolojik anlamda derin sıkıntılara sahip oldukları saptanmıştır. Bununla birlikte eşler arasındaki boşanma düşüncelerini otonomi, sosyal destek, evlilikteki tatminsizlik, demografik değişkenler, düşük mesleki statü, eşler arasındaki sosyal desteğin düşük olması gibi faktörlerin boşanma olasılığını arttırdığını vurgulamıştır.

Belsky (1990), çocuğun evlilikte problem haline gelme nedeni olarak eşlerin aralarında var olan iletişim sorunlarını göstermekte ve bu sorunların çocuk ile olan ilişkiye ve çocuğu yetiştirme tarzına da yansıdığını vurgulamaktadır. Çocuğun evlilik doyumunu düşürücü bir unsur olarak görülmemesi gerektiğini, var olan sorunları ortaya çıkaran bir unsur olarak ifade edilmesi gerektiğini belirtmektedir.

Wallerstein (1992), çocukların evlilikte çift yönlü bazı etkileri olduğunu belirtmiş ve evliliklerinde mutsuz olan çiftlerin evliliklerini sürdürmelerinin nedeni olarak çocuklarının varlığını vurgulamıştır. Ayrıca ayrılmalarının eşlerin çocuklarının gelişiminin olumsuz yönde etkileneceğinden dolayı evliliği devam ettirdiklerini belirtmektedir.

Problemlerini etkili çözemeyen bireylerin, etkili problem çözme becerisine sahip bireylere göre, daha fazla kaygılı ve güvensiz oldukları, başkalarının beklentilerini anlamada yetersiz kaldıkları ve daha fazla duygusal problemleri oldukları ortaya çıkmıştır (Heppner, Baumgardner ve Jakson, 1985). Ayrıca, etkisiz problem çözenin, stres verici durumlara ve psikolojik uyumsuzluklara neden olacağı bulunmuştur (Heppner ve Baker, 1997).

II. 7. Yaşam Doyumu ile İlgili Açıklamalar

İlk kez 1961 yılında Neugarten, tarafından ortaya atılan "yaşam doyumunu" kavramı daha sonra pek çok araştırmacıya yol göstermiştir. Yaşam doyumunu tanımlamak için önce "doyum" kavramının açıklanması uygun olacaktır. Doyum, beklentilerin, gereksinimlerin, istek ve dileklerin karşılanmasıdır. "Yaşam doyumunu" ise, bir insanın beklentileriyle (ne istediği), elinde olanların (neye sahip olduğu) karşılaştırılmasıyla elde edilen durum ya da sonuçtur. Yaşam doyumunu, kişinin beklentilerinin, gerçek durumla kıyaslanmasıyla ortaya çıkan sonucu

gösterir. Yaşam doyumu, genel olarak kişinin tüm yaşamını ve bu yaşamın çok çeşitli boyutlarını içerir. Yaşam doyumu denildiğinde, belirli bir duruma ilişkin doyum değil, genel olarak tüm yaşantılardaki doyum anlaşılır. Mutluluk, moral vb. gibi değişik açılardan iyi olma halini ifade eder (Akt: Özer, Karabulut 2003:2).

Binici (2000) evlilik doyumunu bireylerin ilişkilerinin tüm yönlerinde hissettikleri öznel mutluluk ve hoşnutluk duyguları olarak tanımlamaktadır.

Tezer (1986) ise evlilik doyumunu, bireyin evlilik ilişkisindeki gereksinimlerini karşılama derecesine ilişkin algısı şeklinde ifade etmektedir.

Hünler ve Gençöz (2003) bir evliliğin yürütülmesi sırasında karşılaşılan problemlerin doğru problem çözme stratejileri ile çözülmesinin, ilişki için yapıcı ve olumlu sonuçlar doğuracağını belirtmektedirler. Ayrıca yaptıkları araştırma sonucuna göre, algılanan evlilikte problem çözme becerilerinin evlilik doyumunun önemli bir yordayıcısı olduğu görülmüştür. Evlilik ilişkisinde, bireylerin ihtiyaçlarının ve beklentilerinin gerçekleşmemesi, eşler arasındaki etkileşim, paylaşma ve sosyal ilişkilerin hoşgörü sınırlarını aşacak şekilde ciddi şekilde bozulması, eşlerin birinde ya da her ikisinde birden stres oluşturmakta ve bu durum doyumun azalması ile birlikte boşanmaya doğru gidilmesine neden olmaktadır (Özgüven, 2000:280).

Sokolski ve Hendrick (1999) evlilik doyumunu, evlilik kurumunun içinde varlığını sürdüren çevresel (eşlerin kararlarda eşitliği, baskınlığı, kazanç, çalışma, problemleri paylaşma vs.) ve kişisel (eşlerin birbirine karşı gösterdiği sevgi tarzı, tutumu, cinsel doyum, iletişim biçimi, eşlerin birbirine karşı kendilerini ifade etmesi) boyutlardan eşlerin elde ettiği psikolojik tatmin olarak ifade etmektedir.

Birçok araştırma bulgusu eşlerin evlilik doyumlarının genel iyi olma durumlarını etkilediğini vurgulayarak, eşlerin evlilik ilişkisinden elde ettikleri öznel mutluluğu evlilik doyumunu olarak belirtmektedir (Dimitrovsky ve ark. 2002).

Bazı araştırmacılar evlilik doyumunu, kalitesini sadece evli insanların evlilikleri hakkında nasıl hissettikleri olarak tanımlarlar ve evlilik doyumunun göstergelerini evlilik mutluluğu, tatmini olarak ifade ederler. Bazı araştırmacılar ise, evlilik doyumunu eşlerin farklı duyguları yerine eşler arasındaki ilişkinin özgürlüğü olarak görmektedir (Glenn 1990).

Guidubaldi ve Cleminshaw (1985) çiftlerin genel yaşam doyumlarının ve yaşam tarzlarının evlilik doyumlarını etkileyen önemli bir faktör olduğunu vurgulamış, eşlerin evlilik doyumlarının ve çocukların sosyalleşmesinin eşlerin davranışları ile ilgili olduğunu belirtmişlerdir. Ayrıca eşlerin ebeveyn rollerini sürdürmelerinin evlilikten aldıkları doyumun yüksek olması ile ilgili olduğunu vurgulayarak doyumunu yüksek olan eşlerin ebeveyn rollerini sürdürürken çocuklarına karşı daha açık ve ilgili olduklarını belirtmiştir

Bowman (1990), evlilikte, evlilik süresi, çocuk sayısı gibi demografik değişkenlerin önemini vurgulayarak, eşler arasındaki evlilik doyumunun ilk iki yıldan sonra yavaş yavaş düştüğünü ancak bu düşüşün çocukların olması ile giderek hızlandığını ifade etmektedir. Vangelisti ve Banski (1993), eşlerin çalışıp çalışmaması, eve çift maaş girmesi ve eşlerin iletişim biçimlerinin evlilik doyumunu etkilediğini vurgulayarak her iki eşin çalışmasının evlilikte ekonomik anlamda büyük kolaylıklar sağladığını ve bunun da iletişim biçimlerini etkileyerek evlilik doyumunu arttırdığını belirtmektedir.

Aile içi roller ve iş ile ilgili kararlar eşlerin evlilik doyumlarını olumlu veya olumsuz etkileyebildiği için son derece önemli bir noktadır. Özellikle eşit bir güç dağılımına sahip çiftlerin, güç dağılımında ve aile içi, dışı kararlarda eşit söz hakkına sahip olmayan çiftlere oranla evlilik doyum düzeylerinin daha yüksek olduğunu belirtmektedir (Thompson, Walker 1989).

Çift uyumunun önemli belirleyicileri arasında sayılan davranışsal birbirine bağlı olma, gereksinimlerin karşılanması, duygusal düşkünlük evlilik doyumunda da önemli rol oynar. Evlilikte yakın olma ve evlilik doyumunu arasında çok doğrudan bir ilişki vardır. Zaman geçtikçe eşler arasında yakınlık arttıkça evlilik doyumunda da artış olur. (Greeff 2001:247–257)

Gibson (1993), evlilik terapisi için başvuran eşlerin para, cinsellik ve çocukları ile ilgili şikâyetlerden çok, aralarındaki ilişkinin ortaya çıkardığı tatminsizlikten şikâyet ettiklerini belirtmiştir. Eşler arasındaki uyumun ölçümüne ilişkin makalelerde görüş ayrılıkları ve farklı yaklaşımlar yer almaktadır. Bazı araştırmacılar, eşler arasındaki uyumu ölçerlerken, eşlerin evlilikleri ile ilgili ne hissettikleriyle ilgilenmişler ve eşler arasındaki uyumun belirleyicileri olarak eşlerin evlilik doyumunu ya da mutluluğuna ilişkin bizzat kendilerinden aldıkları bilgileri kullanmışlardır (Yılmaz 2001). Bazı araştırmacılar ise, eşler arasındaki uyumu, eşlerin ayrı ayrı duyguları olarak değil de, eşler arasındaki ilişkinin bir özelliği olarak değerlendirmiştir. Anılan araştırmacılar eşler arasındaki uyumu ölçerlerken iletişim ve çatışma gibi ilişkinin kapsadığı özellikleri kullanmışlardır (Eddy 1991;Yılmaz 2001).

Lavee, Mc Cubbin ve Olson (1987: 857–873), geçmiş yaşam olaylarının daha çok kişisel çatışma ve evlilikteki rollerle ilişkili olup evlilik uyumunda azalmaya neden olduğunu ileri sürmüştür. Sorun çözme sürecinde eşlerin davranışlarındaki değişkenlik yaşam olayları ile etkilenmekte olup eşlerin uyumlarını da etkiler.

Uyum sağlayıcı sorun çözme becerilerini kullanan kişilerin yaşam olayları bağlamında pratik yaptıkça becerileri güçlenir, evlilik içi sorunları azalır ve evlilik uyumları artar. Evlilik çalışmaları eşlerin sorun çözme davranışlarını sözel içerik ve duygusal ifade açısından ele alır. Sözel içerikle ilgili çalışmalar olumsuz davranışların doyumlu çiftlerle doyumsuz çiftleri birbirinden ayırdığını ve evlilik üzerinde olumsuz davranışların yıpratıcı etki yaptığını göstermektedir. Ayrıca eşlerin iletişimlerinde sırasında sergiledikleri özgün duyguların sorunlu ve sorunsuz çiftleri ayırmada çok belirleyici olduğu ileri sürülmektedir. Ayrılma, sızlanma, üzüntü evlilik doyumundaki düşüşü öngörebildiği gibi eşler arasındaki mizah evlilik doyumundaki artışı öngörebilir (Cohan, Bradbury 1997:114–128).

Gottman (1990), evlilik doyumunu düşük olan eşlerin problemlerini çözmedeki başarısızlıklarının birbirlerini suçlamalarına bağlı olduğunu belirtmekte ve bu şekilde problemin çözülmeden kaldığını ve eşlerin birbirlerine karşı olumsuz tutumlarını arttırdığını, eşlerin birbirlerini anlayamadığını vurgulamaktadır. Evliliğin ve ailenin yapısı tarihsel bir gelişim göstermektedir. Bu süreç boyunca kadın ve erkeğin konumu ve ihtiyaçları da değişmektedir. Evliliğin ve ailenin, son yüz elli yılda geleneksel yapısı (kadının evde sürekli olarak çalıştığı, erkeğin para kazanmakla yükümlü olduğu evlilikler) farklılaşmış ve eşlerin rolleri değişmiştir. Hemen hemen tüm aileler yapısal olarak zaman içinde değişim göstermektedir. Her aile üyesi, yaş açısından, ekonomik koşullar açısından, kültürel, duygusal ve fiziksel olarak, inançlar ve ilişkiler açısından büyük değişim yaşayabilmektedir. Bu değişimle birlikte evlilik ve aile içi doyum farklı şekillerde etkilenebilmektedir (Bird ve Melville, 1994).

Terry ve Kottman (1995), sağlıklı ailelerdeki çiftlerin uyumlu ve doyum sağlayıcı evliliklerinin olduğunu belirterek, eşler arasındaki etkili iletişimin, destek ve onayın, aile ile ilgili görev ve sorumlulukların yerine getirilmesinin, çocuklarla ilgilenebilmenin, karşılıklı saygı ve değer vermenin, boş zamanları birlikte paylaşmanın, problemlere birlikte göğüs germenin, eşlerin aileye ekonomik

anlamda katkıda bulunmasının ve bir meslek sahibi olmalarının evlilikteki psikolojik doyumu etkilediğini vurgulamaktadır.

Noller (1993) eşler arasındaki cinsel bağlanmanın, romantik uyumun, cinsel ihtiyaçların karşılanmasıyla doyumu büyük oranda etkileyebileceğini ve eşlerin birbirlerine gösterdikleri cinsel içerikli sevgi davranışlarının ilişkiden alınan hazzı arttırdığını belirtmektedir. Bu yaklaşım biçiminde aile, alt sistemlerden oluşan ve birbirini etkileyen bir bütün olarak görülmekte ve aile sisteminin devamlılığının sağlanmasında alt sistemlerin birbirleri ile olan etkileşiminin önemli olduğu belirtilmektedir. Ayrıca eşler, çocuklar, çocuklar-anne, çocuklar-baba alt sistemlerinin içerisinde var olan bir problemin diğer alt sistemleri etkilediği vurgulanmaktadır. Özellikle duyguları paylaşabilmenin, kişinin kendi benliğini rahatlıkla ortaya koyabilmesinin, yeme, içme, barınma ve maddi ihtiyaçlarını gidermesinin, kişilerin doyum sağlayabilmesinde ve sağlıklı bir aile oluşumunda önemli rol oynadığı belirtilmektedir.

Araştırmalar genel bir eğilim olarak, evlilik ve aile yaşam dönemleri ile evlilik doyumu arasında U- biçimli doğrusal olmayan bir ilişki olduğunu göstermektedir. Ayrıca ilk çocuğun yaşına göre, tanımlanan aile yaşam dönemi aşamaları ile aile gereksinimleri, sorunları ve evlilik doyumlarına ilişkin araştırmalar farklı sonuçlar vermiş ve bazı çelişkileri de ortaya çıkarmıştır. Bu sakıncalar ve aile yapısında meydana gelen sosyal, ekonomik ve kültürel yeni değişimler aile yaşam dönemlerinin yeniden tanımlanması gerektiğini ortaya çıkarmaktadır.(Özgüven 2000:334)

Coyne ve DeLongis (1986) ise eşlerin evlilik tatminlerinin düşük olmasının, çocuk olmamasının eşler arasında boşanma düşüncelerinin ortaya çıkmasında önemli sebepler olduğunu belirtmişlerdir.

White (1983) ve Yogeve, Brett (1985) ev işlerinin ve çocuk bakımının adil dağılımının evlilik mutluluğunu ve tatmini arttırdığını ifade etmektedir. Sosyal değişim-tokuş modeli ve eşitlik modeli. Sosyal değişim-tokuş modeli eşlerin ikili veya küçük gruplarla ilişkilerindeki sosyal etkileşim süreçlerini açıklamak için kullanılmaktadır. Model, evlilik ilişkisinde eşlerin kendi doyumlarını arttırmaya çalışacaklarını belirterek eşlerin evlilik ilişkisinde yerine getirmeleri gereken görevleri alacakları ödüle göre fazla ise evlilikten alınacak tatminin daha az olacağı belirtilmektedir. Sosyal değişim-tokuş teorisinde eşlerden birinin diğer ev içi işlerinin dağılımında olduğu gibi çocuk bakımında da sorumluluğu daha fazla ise ve bunun karşılığında aldığı ödül de büyük ise bu değişim-tokuşun sonunda tatmin de o derece fazla olabilmektedir. Ancak çocuk bakımında eşler yaptıkları işlerde yeterli derecede ödül ve destek alamıyorlarsa yani yapılan iş ve alınan ödülün değişim-tokuşu tutarlı değil ise evlilik doyumu düşmektedir (McDonald,1981).

Çocuğun evliliği olumsuz etkilediğini belirten açıklamalarda çocukların eşler için bir sıkıntı kaynağı olduğu ve eşler arasındaki yaklaşmayı engelleyerek uyumsuzluğa neden olduğu vurgulanmaktadır (Belsky, 1990).

Renee (1970) yaptığı çalışmada çocuğu olmayan ya da çocuğu evden ayrılmış çiftlerin evlilik ilişkilerinin çocuk yetiştiren çiftlere göre daha iyi olduğunu ve evlilikten aldıkları tatminin daha yüksek olduğunu belirtmektedir (Akt: Belsky 1990).

Duckett ve Richards (1995), evlilik ilişkileri iyi olan eşlerin çocuklarının daha az davranış bozuklukları gösterdiklerini belirterek eşlerin çocuklarının bu olumsuzluklardan etkilenmesini istemedikleri için mutsuz evliliklerini bitirmek istemediklerini vurgulamaktadır. Ayrıca bu çocukların evlilikte sorun yaratmalarının temel nedeninin eşler arasında daha önce oluşan olumsuz ilişki biçiminin neden olduğunu ifade etmektedir.

Buraya kadar yapılan açıklamalarda evlilik tatmininde çocuk sahibi olmanın etkileri hakkındaki görüşler çok çeşitlidir. Araştırmanın bu konuya ışık tutacağı düşünülmektedir. Bazı araştırmalar çocuk sahibi olan çiftlerin evlilik doyumlarının yüksek olacağını, bazı çalışmalar ise çocuğun varlığının eşler arasındaki ilişkiyi güçlendirdiğini göstermektedir.

II. 8. Yaşam Doyumu ile İlgili Türkiye’de Yapılan Araştırmalar

Tezer (1986) çalışmasında eslerin sosyo-demografik özellikleri, çatışmanın yaygınlığı, sıklığı ve yarattığı gerginlik düzeyinin eşlerin çatışmanın nedenini kendine veya eşine yükleme eğilimi ve çatışmayı ele alış biçimleri ile evlilik ilişkisinden sağlanan genel doyum arasındaki ilişkiyi belirlemeyi amaçlamıştır. Esleriyle ilişkilerini çatışmalı olarak tanımlayan kadınların, evlilik doyumlarının bu tanımlarıyla ilişkili olduğu görülürken, erkeklerin evlilik doyumlarının ise hem kendilerinin hem de eslerinin tanımlarıyla ilişkili olduğu bulunmuştur. Araştırmada, çatışma esnasında kadınların erkeklerden daha gergin oldukları çatışmanın nedenini kadınların eslerine, erkeklerin ise kendilerine yüklediği bulunmuştur. Ayrıca, genel evlilik doyumunu kadınlarda, çatışmanın nedenini her iki eş de kendine yüklemedikçe azaldığı; erkeklerde ise çatışmanın nedenini kendilerine yüklediklerin de arttığı bulunmuştur. Evlilik ilişkisinden sağlanan genel doyumun, kadınların eslerinde uzlaşma, anlaşma davranışı algıladıkları zaman yükseldiği; erkeklerde ise, eşlerinde yakınlık algılamadıkları zaman azaldığı görülmüştür.

Evlilik doyumunu ile çeşitli bireysel, ailesel ve sosyo-demografik özellikler arasındaki ilişkilerin araştırıldığı çalışmalarda ise, Yıldırım (1992), evli bireylerin uyum düzeylerini etkileyen etmenleri incelemiştir. Bu amaçla, bireysel, ailesel ve sosyo-ekonomik olmak üzere yirmi üç değişken ele alınmıştır. Bireysel kategoride ele alınan cinsiyet, yas, ilk evlenme yası, sağlık durumu, fiziki görünüşünden memnuniyet ve eşinin fiziki görünüşünden memnuniyet değişkenleri evli

bireylerin uyum düzeyleri üzerinde önemli düzeyde etkili bulunmuştur. Ailesel kategoride ele alınan değişkenlerden evlilik biçimi, ev işlerini paylaşma, akraba ve yakınlarının desteği, ailede yapılan sert tartışma ve kavga, eslerin akrabalık derecesi, eslerin çocuk eğitiminde anlaşmaları, eslerin cinsel yaşamda anlaşmalarının evli bireylerin uyum düzeyleri üzerinde önemli düzeyde etkili olduğu bulunmuştur. Sosyo-ekonomik kategoride ele alınan ailenin eslerce algılanan sosyo-ekonomik düzeyi, ailenin aylık gelirinin yeterlilik derecesi, mesleki durum, eslerin ailenin aylık gelirin katkısı derecesi, öğrenim düzeyi ve yaptığı isten memnuniyet değişkenleri evli bireylerin uyum düzeyleri üzerinde önemli düzeyde etkili bulunmuştur. Buna karşın, bireylerin geçirdiği evlilik sayısı, esler arasındaki yaş farkı ve çocuk sayısının evli bireylerin uyum düzeyleri üzerinde önemli düzeyde etkili olmadığı görülmüştür.

Hatipoğlu (1993) bazı demografik değişkenler ile evlilik çatışmasının yaygınlığı ve sıklığının eşlerin evlilik doyumundaki rolünü araştırmıştır. Yapılan çalışmada, kadın ve erkek çiftlerin evlilik doyumuna farklı değişkenlerin etki ettiği bulunmuştur. Evlilik çatışmasının yaygınlığı erkek eşlerin evlilik doyumunu açıklayan bir değişken olarak görülürken, evlilik çatışmasının yaygınlığı ve eğitim düzeyinin, kadın eşlerin evlilik doyumunu açıklayan değişkenler olduğu bulunmuştur. Çatışmanın sıklığı, evlilik süresi, çocuk sayısı, gelir, mesleki durumun evlilik doyumunun yordayıcısı olmadığı bulunmuştur.

Yıldırım (1993) farklı sosyo-ekonomik düzeydeki evli bireylerin uyum düzeylerini incelemiştir. Elde edilen bulgulara göre kişinin içinde bulunduğu sosyo-ekonomik düzey kişinin uyum düzeyini anlamlı ölçüde etkilemektedir. Sonuçlara göre üst sosyo-ekonomik düzeydeki kadınların uyum düzeylerinin alt sosyo-ekonomik düzeydeki kadınlara göre daha yüksek olduğu saptanmıştır. Üst sosyoekonomik düzeydeki erkeklerin uyum düzeylerinin daha alt sosyo-ekonomik düzeydeki erkeklere oranla daha yüksek olduğu gözlenmiştir. Alt sosyo-ekonomik düzeydeki erkeklerin ise alt sosyo-ekonomik düzeydeki kadınlara göre uyum

düzeylerinin daha yüksek olduğu saptanmıştır. Ayrıca orta sosyo-ekonomik düzeydeki erkeklerin uyum düzeylerinin, orta sosyo-ekonomik düzeydeki kadınlara göre yüksek olduğu ve üst sosyo-ekonomik düzeydeki erkeklerin uyum düzeylerinin, üst sosyo-ekonomik düzeydeki kadınların uyum düzeylerine göre daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Tezer (1994) tarafından yapılan bir başka çalışmada, esler arasında çıkan çatışmaların sıklığı, yarattığı gerginlik ve çatışmanın nedenini esine veya kendine yükleme eğilimi ile çeşitli demografik değişkenlerin evlilik doyumu üzerinde etkisi evli çiftlerde ve kadın eşin çalıştığı ve çalışmadığı eş gruplarında araştırılmıştır. Tüm grup için eşlerin çatışmanın nedenini eşlerine yükleme eğilimi arttıkça evlilik doyumlarının düştüğü bulunmuştur. Bu eğilim çalışan-çalışmayan kadın ve karısı çalışan-çalışmayan erkekler için de bulunmuştur. Araştırmada en dikkate değer bulgu, kadının çalışmasının yalnız kadının doyum puanını etkilemesidir. Çalışan kadınların gerginlik puanları evlilik doyumunu olumsuz yönde etkilemektedir. Çalışmayan kadınların evlilik doyumlarını, çatışmanın nedenini esine yükleme, kendine yükleme ve eğitim durumu yordamaktadır. Ayrıca çalışan kadınların evlilik doyumunun çalışmayan kadınlardan yüksek olduğu bulunmuştur. Aynı zamanda, karısı çalışan erkeklerin de evlilik doyumlarının, karısı çalışmayan erkeklerden yüksek olduğu gözlenmiştir.

Fışiloğlu ve Lorerzetti (1994), aile bağlılığı-evlilikten sağlanan doyum ilişkisini inceledikleri çalışmalarında yüksek evlilik uyumunun ailede bağlılığın seviyesini gösterdiğini ve aile fonksiyonelliğinde önemli bir unsur olduğunu ortaya koymuşlardır. İşlevsel yönden başarılı olan aileler bağlılık boyutunun orta bölümlerini meşgul edenlerdir. Aşırı bağlılığın ise ailede özerkliği baltaladığı için işlevsizliğe neden olduğu ve terapi için gelen ailelerin çoğunda aşırı bağlılık sorunu yaşandığı görülmüştür.

Akfırat (Önalın) (1995), kadının çalışma durumu, evlilik doyumu ve eşlerin kendisinin ve eşinin olumsuz hipotetik eş davranışı için yaptıkları nedensel ve sorumluluk yeklemeleri araştırılmıştır. Ayrıca, bu yeklemeler ile evlilik doyumu arasındaki korelasyonlar da incelenmiştir. Bu özmlerme üç nedensel (odak, istikrarlılık, genellik) ve üç sorumluluk (niyet, güdü, suçlama) yekleme boyutları için ayrı ayrı yapılmıştır. Sonuçlara göre kadının evlilik doyumunun nedensel ve sorumluluk yeklemelerini etkilediği görülmüştür. Kadının doyumsuz olduğu çiftler, olumsuz eş davranışının nedenini eşine yeklemekte ve nedeni istikrarlı ve genel olarak algılamaktadırlar. Aynı zamanda bu kişiler davranışı kasıtlı, bencilce ve suçlanmaya değer olarak algılamaktadırlar. Doyumsuz kadınlar eşlerine göre olumsuz eş davranışını, daha bencilce güdülenmiş ve daha çok suçlanmaya değer olarak algılamaktadırlar. Kadının alışma durumu temel etki olarak anlamlı bulunmamıştır. Buna karşın kadının çalışma durumunun, evlilik doyumunun ve eşler ortak etkisinin niyet boyutundaki yeklemeleri etkilediği görülmüştür. alışan doyumsuz kadınlar ile çalışmayan doyumsuz kadınların kocalarının olumsuz eş davranışını daha çok kasıtlı olarak algıladıkları bulunmuştur.

Tutarel-Kışlak (1995), cinsiyet, evlilik uyumu, depresyon ile nedensel ve sorumluluk yeklemelerini incelediği doktora tezinde eşleri ile uyumsuz veya depresif olan bireylerin nedensel yeklemelerden daha fazla sorumluluk yeklemelerini kullandıklarını bulmuş ve bireylerin uyumun artmasına ve depresyonun düşmesine bağlı olarak olumsuz eş davranışına bile olumlu tepki verdiğini belirlemiştir. Ayrıca, eşleri ile uyumsuz olanların uyumlu olanlara göre olumsuz eş davranışlarına daha fazla yekleme yaptıklarını ortaya koymuştur.

Kocadere (1995) iyi ve kötü evliliklerin özelliklerini belirlemeye yönelik bir çalışma yapmıştır. Araştırmada ocuklar, iletişim, cinsel yaşam, duygular ve boş zaman etkinlikleri gibi evlilikle ilgili on yedi alanda iyi ve kötü evliliklerin özelliklerinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Evlilikleri ile ilgili değerlendirmeleri esas alınarak, denekler iyi ve kötü evlilikler olmak üzere iki ayrı grupta toplanmış

ve birbirleriyle karşılaştırılmıştır. Araştırmada elde edilen bulgular, iyi evliliklere göre kötü evliliklerde olumsuz özelliklerin çok daha yüksek oranda ortaya çıktığını göstermektedir. İyi ve kötü evlilikler arasında en çarpıcı fark, güven, yakınlık gibi duygular ile boşanmayla ilgili düşüncelerde ortaya çıkmıştır. Araştırmada elde edilen bulgularda en fazla dikkat çeken nokta, kötü evlilikleri olan deneklerin ele alınan her alanda iyi evliliklere göre daha fazla sorunla karşılaşmaları olmuştur.

Gündoğdu (1995) çalışmasında, otistik ve normal çocuğa sahip anne babaların evlilik uyumlarını algılamalarını karşılaştırmıştır. Otistik çocuğa sahip annelerin, ölçeğin “güvenilebilirlik” alt boyutunda normal çocuğa sahip annelere göre daha yüksek puan aldıkları görülmüştür. Otistik çocuğa sahip babalar ise, ölçeğin “kopukluk” alt boyutunda normal çocuğa sahip babalara göre daha düşük puan almışlardır. Bu sonuçlar dikkate alındığında otistik çocuğa sahip anne-babaların evlilik uyumuna ilişkin algılarının, normal çocuğa sahip anne-babalara göre daha olumlu olduğu düşünölmektedir.

Tezer (1996) yaptığı araştırmada evlilik doyumu ve iş doyumu arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırmaya evli ve bir işte çalışan 63 birey katılmıştır. Katılımcılara evlilik yaşamı ölçeği ile iş doyumu ölçeği verilmiş ve bu ölçeklerden elde edilen puanlar arasındaki korelasyonlara bakılmıştır. Elde edilen sonuçlarda, evlilik doyumu ve iş doyumu arasında elde edilen korelasyon katsayılarının hem cinsiyete göre hem de tüm grupta anlamlı düzeyde yüksek olduğu gözlenmiştir. Bulgular, ayrıca hem evlilik ve iş doyumu puan ortalamaları hem de bu iki puan arasındaki korelasyonlar yönünden cinsiyete bağlı bir fark bulunmadığını göstermiştir. Araştırmada evlilik doyumu ile iş doyumu arasında elde edilen katsayının 0.45 olduğu saptanmış ve evlilik ve iş doyumu arasında elde edilen korelasyon katsayılarının kadınlarda erkeklerden daha yüksek olduğu görülmüştür.

Tutarel-Kışlak (1997), cinsiyet, evlilik uyumu, nedensellik ve sorumluluk yüklemeleri arasındaki ilişkiyi inceleyen bir başka çalışmada, evlilikte yaşanan uyumsuzluk ile olumsuz yüklemeleri kullanma arasında önemli bir bağlantı olduğunu ifade etmiştir. Cinsiyet değişkeni yönünden, yükleme boyutları arasında farklar araştırıldığında, cinsiyet değişkeninin sorumluluk, güdü, nedensellik yüklemesi toplam ve yükleme toplam puanları ile ilişkisi olduğu bulunmuştur. Nedensellik yüklemesinden çok, sorumluluk yüklemelerinin evlilik uyumunun daha iyi yordayıcısı olduğu görülmüştür. Kullanılan yüklemeler arasında, güdü yükleme boyutu ise evlilikteki uyumsuzluğu en iyi şekilde yordamakta ve kadınlar eşlerinin uyumsuz davranışlarını erkeklere göre daha fazla bencil güdülere yüklemektedirler.

Acar (1998) Ankara'daki sosyal hizmet kuruluşlarında çalışan üniversite mezunu evli personelin evlilik doyum düzeylerine yönelik yaptığı çalışmada, bireysel özellikler (yaş, şu andaki meslek, mezun olduğu okul, lisansüstü eğitim yapması, çalışma süresi, ekonomik durum, çocuk sayısı, fiziki görünümünden memnun olma) ile evlilik doyum puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır. Evlilik süresi, evlilik biçimi, evlilik sayısı, evlenme yaşı ve evlilikten beklentiler ile evlilik doyum düzeyi arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Buna karşın, eşle duygu ve düşüncelerin paylaşımı, ev içi ve dışı sorumlulukların paylaşılması, eşle birlikte sosyal etkinliklere katılma, eşle arasında sosyo- ekonomik düzey farkının olması, ailedeki kavga ve tartışmalar, evliliğe anne-baba ve yakın akrabalarının müdahalesinin olmasının, eşe sözlü ve fiziksel şiddet uygulama ile evlilik doyum düzeyleri arasında anlamlı bir fark bulunmuştur.

Aydemir-Sevim (1999) yaptığı çalışmada evlilik ilişkisini geliştirme programlarını değerlendirmiştir. Çalışmada değişik yaklaşımlara dayalı olarak geliştirilen evlilik ilişkisini geliştirme programlarının ortak amacının eşlere iletişim ve problem çözme becerilerini öğretmek olduğunu ifade etmiştir. Bu

programların eşlerin evlilik ilişkisi üzerine olumlu etkilerinin olduğu vurgulanmıştır.

Tutarel-Kışlak (1999), Locke ve Wallace tarafından geliştirilen Evlilikte Uyum Ölçeği-EUÖ (Marital Adjustment Test) 'nin evli kişiler için güvenilirlik ve geçerliğini saptamak amacıyla yaptığı çalışmada; iç tutarlık, iki yarım test, test-tekrar test, madde analizi, faktör yapısı, ölçüt-bağımlı geçerlik analizleri yapmış ve EUÖ'nin güvenilir ve geçerli olduğu bulmuştur. Ölçeğin evlilik uyumunu ölçen kısa ve hızlı bir ölçek olarak Türk kültürüne kazandırmıştır.

Şirvanlı-Özen (1999:19–29), tarafından yapılan bir çalışmada çatışma ve boşanmanın davranış ve uyum sorunları üzerindeki rolleri incelenmiştir. Eşler arasındaki uyumun çocuklar üzerindeki etkilerinin değerlendirildiği bu çalışmada, çatışmalı ve boşanmış ebeveynlerin çocuklarının psikolojik sorun düzeyleri ve kaygı düzeylerinin, çatışmasız ebeveynlerin çocuklarına oranla daha yüksek olduğu; çatışmasız ebeveynlerin çocuklarının, çatışmalı ve boşanmışlarınkine oranla çevrelerinden daha fazla sosyal destek algıladıkları ortaya çıkmıştır.

Günay (2000) evli çiftlerin düşünme modelleri ile evlilik uyum düzeyleri arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırmada veri toplama araçları olarak Evlilik Uyum Ölçeği (DAS) ve Kişisel Düşünme Modelleri soru listesi kullanılmıştır. Elde edilen sonuçlarda uyumlu çiftlerin düşünme modellerindeki benzerliğin, uyumsuz çiftlere oranla daha fazla olduğu saptanmıştır. Bulgular sonucunda, evlilik süreçlerini uyumsuz olarak tanımlayan eşlerin, uyumsuz çiftlerden daha düşük fikir birliği, duygu ifadesi, bağlılık ve evlilik doyum düzeyine sahip olduğu ortaya çıkmıştır.

Azizoğlu-Binici (2000) , çalışmasında, etkileşim sonuçları kuramının evlilik istikrarı ve doyumunu konusundaki öngörülerini sınamak amacıyla psikolojik yardım için başvuran ve başvurmayan evli çiftleri, evlilik için karşılaştırma düzeyleri açısından karşılaştırmıştır. Çalışmanın bulgularına göre, psikolojik yardım için başvuran evli çiftlerin, kadınların ve erkeklerin psikolojik yardım için başvurmayan evli çiftlerden, kadınlardan ve erkeklerden karşılaştırma düzeyleri daha düşüktür. Ayrıca psikolojik yardım için başvuran eşler arasında da anlamlı fark bulunmuştur. Buna göre psikolojik yardım için başvuran kadınların eşlerine göre karşılaştırma düzeyleri daha düşüktür.

Yılmaz (2001: 1-24), tarafından yapılan çalışmada ise, eşler arasındaki uyumun ve ebeveyn ocuk etkileşiminin, çocukların benlik algıları ve akademik başarıları ile olan ilişkileri; ilköğretim, lise ve niversite ğrencilerinde incelemiştir. Sonuç olarak, eğer çocukların ebeveynleri arasındaki uyuma ilişkin algıları yüksekse, benliklerine ilişkin değerlendirmeleri olumlu olmakta; eğer algılanan uyum düşükse, bu olumsuzluk onların benliklerine ilişkin algılarını da olumsuz yönde etkilemektedir.

şener (2002) ekonomik, yönetsel ve psiko-sosyal faaliyet alanlarına ilişkin çeşitli konular ile öğrenim düzeyi, evlenme yaşı, evlilik süresi, yaş farkı, ocuk sayısı, ailenin aylık gelir miktarı ve kadının çalışma durumu gibi demografik ve sosyo-ekonomik değerrişkenler açısından kadın ve erkeklerin evlilik uyumunu belirlemek ve eşler arasında karşılaştırma yapmayı amaçlamıştır. Erkeklerin evlilik puan ortalamalarının, kadınlarınkinden daha yüksek olduğu grlmştir. ğrenim düzeyi arttıka, eşlerin her ikisinin evlilik puan ortalamalarının yükseldiği belirtilmektedir. Evlendikleri yaş itibarıyla karşılaştırıldığında, gerek kadın gerekse erkeklerde evlilik uyum puan ortalamasının en düşük olduğu grubun evlilik yaşının 15–19 olduğu, 35 ve üzeri yaşlarda yapılan evliliklerde evlilik uyum puanlarının yükseldiği grlmştir. Gerek kadın gerekse erkekler arasında aylık gelir arttıka evlilik uyum puan ortalamaları da artmaktadır. Eşler arasında

duygu ve düşüncelerin paylaşılma derecesi arttıkça hem kadın hem de erkeklerin evlilik uyum puan ortalamaları artmaktadır. Eşlerin yaşamlarında yer alan değerlerin önceliklerinin eşleriyle benzerlik derecesi arttıkça evlilik uyum puan ortalamalarının da arttığı ortaya koyulmuştur. Ailedeki önemli kararların birlikte alınması, ev içinde ve ev dışında yürütülen evle ilgili faaliyetlerin birlikte yürütülmesi, aynı şekilde eşlerin kendi ve eslerinin anne, baba ve yakın akrabaları ile olan ilişkilerini yeterli bulma derecesi arttıkça, eşlerin serbest zaman etkinliklerine birlikte katılma derecesi arttıkça, gelirin idare ediliş biçiminden duyulan memnuniyet derecesi arttıkça evlilik uyum puanlarının arttığı görülmüştür.

Dökmen ve Tokgöz (2002) evlilik doyumu ve eşle algılanan benzerlik üzerinde cinsiyet, eğitim düzeyi ve cinsiyet rollerinin etkisini incelemiştir. Evlilik doyumuna; cinsiyet, eğitim, eşle algılanan benzerlik, kadınsılık ve erkeksilik puanları, yaş, evlilik süresi, çocuk sayısı değişkenlerinin etkisi ve eşle algılanan benzerliğe; cinsiyet, eğitim, evlilik doyumu, kadınsılık ve erkeksilik puanları, yaş, evlilik süresi, çocuk sayısı değişkenlerinin katkılarını araştırmaktır. Hem evlilik doyumu için hem de eşle algılanan benzerlik algısı için evlilik değişkeninin temel etkisi anlamlı bulunmuş olup, üniversite mezunlarının evlilik doyumları ve eşleriyle algıladıkları benzerlik lise mezunlarından yüksek bulunmuştur. Evlilik doyumu ve eşle algılanan benzerlik için cinsiyetin ve cinsiyet rolünün temel etkileri ile cinsiyet, eğitim, cinsiyet rolü değişkenlerinin ortak etkileri anlamlı bulunmamıştır. Evlilik doyumu için yapılan çoklu regresyon analizi sonucunda, cinsiyet, eğitim, eşle algılanan benzerlik, kadınsılık ve erkeksilik puanları, yaş, evlilik süresi, çocuk sayısı değişkenlerinin evlilik doyumundaki değişimin toplam % 39'unu açıkladığı ve bu değişkenlerden özellikle eşle algılanan benzerlik (% 35), eğitim (% 3) ve çocuk sayısının (% 1) katkılarının anlamlı olduğu bulunmuştur. Eşle algılanan benzerlik için yapılan çoklu regresyon analizi sonucunda ise, cinsiyet, eğitim, evlilik doyumu, kadınsılık ve erkeksilik puanları, yaş, evlilik süresi, çocuk sayısı değişkenlerinin eşle algılanan benzerlikteki

değişimin toplam %37'sini açıkladıkları ve bu değişkenlerden de sadece evlilik doyumunun katkısının anlamlı olduğu bulunmuştur.

Kalkan (2002) evlilik ilişkisi geliştirme programının evli çiftlerin evlilik uyum düzeylerine etkisini incelemiştir. Araştırmanın deney ve kontrol grubu toplam 28 evli kişiden oluşmaktadır. Deney ve kontrol gruplarına Evlilikte Uyum Ölçeği öntest ve son-test olarak uygulanmıştır. Oturumların sonunda deney ve kontrol gruplarına uygulanan Evlilikte Uyum Ölçeği ön-test ve son-test puan ortalamaları arasında bir fark olup olmadığını belirlemek için kovaryans analizi kullanılmıştır. Çalışma evlilik ilişkisini geliştirme grubuna katılmanın evli bireylerin evlilik uyum düzeyleri üzerinde anlamlı farklılıklar oluşturduğu bulunmuştur. Ayrıca deney ve kontrol grubundaki çiftlerin evlilik uyumlarına ilişkin ön-test ve son-test sonuçlarının cinsiyete göre değişme göstermediği de ifade edilmiştir.

Tutarel Kışlak ve Çabukça (2002) yaptıkları çalışmada demografik değişkenler ile empatinin evlilik uyumunu yordamadaki katkılarını araştırmış ve cinsiyete bağlı olarak empati puanları arasında fark olup olmadığına bakılmıştır. Çalışmanın sonuçlarına göre, empatinin evlilik uyumunu yordayan anlamlı bir değişken olduğu, empatiyle ilişkinin niteliği arasında olumlu bağlantının olduğu ve empati puanlarının cinsiyete bağlı olarak değişmediği belirlenmiştir.

Basat (2004) 200 evli çiftle yaptığı çalışmada cinsiyet ve eğitim düzeyi değişkenlerinin temel etkileriyle, bu değişkenlerin ortak etkisinin gerek cinsel doyum gerekse evlilik doyumunu üzerinde anlamlı fark olduğu bulunmuştur. Bu değişkenlerden sadece eğitim düzeyi, kontrol odağı üzerinde anlamlı fark olduğu bulunmuştur. Ayrıca, kendilik değeri üzerinde cinsiyet ve eğitim düzeyi değişkenlerinin temel etkileri anlamlı bulunmuştur. Araştırmanın sonuçları ayrıca, evlilik doyumunu, kontrol odağı, benlik saygısı, evlilik süresi, cinsel ilişki sıklığı ve

orgazm sıklığı değişkenlerinin cinsel doyumu anlamlı bir biçimde yordadığını ortaya koymuştur.

Torun (2005) genç evli çiftlerin evliliklerini yürütmek için kullandıkları stratejiler ile bu stratejilerin evliliklerindeki doyumu ne şekilde etkilediğini araştırmışlardır. Sonuçlar, katılımcıların ilişki yürütme stratejilerini kullandıklarını ve eşlerinde de gördüklerini ortaya çıkarmıştır. Açıklık dışında tüm bu stratejilerin kullanımının evlilikteki mutlulukla orantılı olduğu bulunmuştur. Mutlulukta, eşlerin birbirlerini nasıl gördükleri kendi davranışlarından daha etkili olmuştur. Kadınlar için sorumlulukları paylaşma, erkekler için sosyal çevreyi hayatlarına geçirme ve hem kadın hem de erkekler için olumluluk stratejisi önem kazanmıştır. Eşlerin birbirlerinde gördükleri olumluluk ve bağlılığın evlilikte mutluluğu etkileyen faktör olduğu görülmüştür. Kadınlar için eşlerinin sosyal çevrelerini hayatlarına katmak ve sorumlulukları paylaşmak önemli stratejiler iken, erkekler için eşlerinin olumlu olması ve ilişkiye karşı bağlılık göstermesi mutluluklarını belirleyici faktörler olduğu bulunmuş olup, aynı zamanda erkekler eşlerini olduklarından daha olumlu gördükleri durumlarda, mutluluk seviyesinin arttığı da çıkan sonuçlar arasındadır. Çalışmalar göz önüne alındığında, eşlerin aile, akraba ve yakın çevreleriyle olan ilişkilerinin, evlenme yaşlarının, evlilikle ilgili ev içi ve dışı sorumlulukları birlikte paylaşmanın, birlikte zaman geçirmelerinin, benzer özelliklere sahip olmalarının ve ilişki biçimlerinin evlilik doyumları üzerinde önemli etkileri olduğu görülmektedir.

Karahan ve Sardoğan (2005) 10 Oturumluk İnsan İlişkileri Beceri Eğitimi Programı'nın evli bireylerin evlilik uyum düzeyleri üzerindeki etkisini incelenmişlerdir. Araştırma sonucunda 10 Oturumluk İnsan İlişkileri Beceri Eğitimi Programı'na katılan evli bireylerin evlilik uyum düzeylerinin, programa katılmayan bireylerin evlilik uyum düzeylerinden daha yüksek olduğunu ortaya koymuştur. Elde edilen bulgular, İnsan İlişkileri Beceri Eğitimi Programı'nın evli bireylerin evlilik uyum düzeylerini olumlu yönde etkilediği şeklindedir.

Güven (2005), yaptığı araştırmada, evlilik doyumunun yordayıcılarını belirlemeyi amaçlamıştır. Araştırmada yordanan değişkenler evlilik doyumu, yordayıcı değişkenler ise, cinsiyet, yaş gibi demografik değişkenler, ilişkilerle ilgili bilişsel çarpıtmalardan, yakınlıktan kaçınma, gerçekçi olmayan ilişki beklentisi ve zihin okumaya ilişkin bilişsel çarpıtmalar ve evlilikte problem çözme becerisidir. Bu araştırma sonucunda, evlilikte problem çözme becerilerinin evlilikte doyumu yordaması birinci sırada, gerçekçi olmayan ilişki beklentilerine ilişkin bilişsel çarpıtmaların ise, ikinci sırada yordadığı, incelenen diğer değişkenlerden, demografik değişkenler (yaş ve cinsiyet) yakınlıktan kaçınma ve zihin okumanın ise, evlilik doyumunu yordamada bir katkısı olmadığı ortaya çıkmıştır.

Çelik (2006) yaptığı çalışmada evli bireylerin evlilik doyumlarını ölçmeye yönelik bir ölçme aracı geliştirmeyi amaçlamıştır. Ölçüt bağıntılı geçerlik çalışmaları sonucunda elde edilen ilişki değerleri ölçeğin geçerliğini destekler nitelikte bulunmuştur.

Çelik (2006), yaptığı araştırma sonucunda okul yöneticilerinin mesleki tükenmişlik düzeyleri ile evlilik doyumu düzeyleri arasında ters yönde güçlü bir ilişki olduğu bulgusuna ulaşmıştır.

Demiray (2006), evli çiftler arasındaki evlilik uyumunun bazı demografik değişkenler (yaş, cinsiyet, eğitim, evlilik süresi, çocuk sayısı, çalışma durumu, aile ziyaretleri, evlilik biçimi, gelir düzeyi, aile tipi) ile ilişkisini incelemek amaçlı yaptığı çalışmada, elde edilen bulgulara göre, eşlerin yaşları, evlilik süreleri ve aile ziyaretlerinin, evlilik uyumlarıyla ilişkisi anlamlı bulunmuştur.

Polat (2006), evlilik uyumu, aldatma eğilimi ve çatışma eğiliminin birbirleriyle ve bazı değişkenlerle arasındaki ilişkilerin incelenmesi amacıyla yaptığı araştırmada,

aldatma eğiliminin ve çatışma eğiliminin evlilik uyumunu düşürdüğü ortaya çıkmıştır.

Günay (2007), yaptığı araştırmada, ikili ilişkilerin kurulması, sürdürülmesi ve sonlandırılmasına ilişkin model olarak kabul edilen (Hovardaoğlu, 1996) Etkileşim Sonuçları Kuramı'nın, evlilik doyumu konusundaki öngörülerini sınamak amacıyla, evli bireylerin evliliğe ilişkin değerlendirmeleri, çalışılan evlilik çatışması, nedensellik sorumluluk yüklemeleri ve evlilik doyumu değişkenleriyle yordanmayı amaçlamıştır. Evlilik doyumu ve nedensellik yüklemeleri olumlu sonuçlar için karşılaştırma düzeyini yordar bulmuştur. Araştırmada yer alan değişkenler arasında anlamlı ilişkiler gözlenmiştir. Ayrıca araştırmada yer alan değişkenler arasında cinsiyete göre farklılık gözlenmemiştir.

Erdoğan (2007), yaptığı çalışmada evlilik sorunları ile demografik veriler, eşlerin bağlanma özellikleri, psikiyatrik durumları ve mizaç ve karakter özellikleri arasındaki ilişkiyi araştırmayı amaçlamıştır. Demografik verilerde hasta grubunda evde çekirdek aile üyeleri dışında yaşayan aile büyüklerinin daha fazla oranda bulunmasının bu gruptaki evlilik sorunları ile ilişkili olduğunu görmüştür. Çalışmada Bowlby'nin bağlanma kuramının evlilik ilişkisindeki etkileşimleri açıklamaya yönelik varsayımlarıyla uyumlu sonuçlar elde etmiştir. Evlilikte sorunlar yaşayan çiftlerde kadınların bağlanma stillerinde kaçınma ve kaygı boyutlarının öne çıktığı, erkeklerde ise kaçınma boyutundan yüksek puanlar alındığı ortaya çıkmıştır. Sorun yaşayan çiftlerde karşılıklı olarak kadın ve erkeğin birbirlerini sağlıklı kontrollere göre daha az güvenilir buldukları, kadınların erkekleri ilişki içinde kopuk ve kontrolcü olarak, erkeklerin ise kadınları bağımlı olarak niteledikleri saptanmıştır. Kadın ve erkeklerin birbirlerini değerlendirme şekilleri karşılıklılık göstermektedir ve ilişki içinde yaşanan sorun her iki eş tarafından da kabul edildiği ortaya çıkmıştır.

II. 9. Yaşam Doyumu ile İlgili Yurt Dışında Yapılan Araştırmalar

Fox (1973: 520–529), eşitlik ve güvene dayanan, birbirine bağlı olma durumunun evlilik doyumunda önemli rol oynadığını ileri sürmektedir. Eşler arasında bağlılık ayrıca çift uyumunun önemli yordayıcılarından biridir. Ayrıca yüksek sosyoekonomik düzeydeki bireylerde olduğu gibi maddi bağımlılığın azaldığı durumlarda, duygusal bağlılık ve birbiriyle ilgili olmanın, çiftler arasında uyumun artmasında ve evlilik doyumunda çok önemli olduğunu vurgulamıştır.

Lewis ve Spanier (1979) ve Spanier ve Lewis (1980) çalışmalarında, çiftlerin evlilik doyum düzeylerini etkileyen değişkenlerin modelini ortaya koymuşlardır. Üç faktörden bahsedilmektedir. Bunlar; evlilik öncesi faktörler, sosyal ve ekonomik faktörler, kişiler arası ilişki faktörleridir. Evlilik öncesi faktörler arasında; benzerlik, her bir bireyin kişisel kaynakları, ebeveyn modelleri, ebeveyn ve arkadaşan evlilik için alınan destek ifade edilmektedir. Evlilik öncesi benzerlik ne kadar fazlaysa, evlilik niteliğinin o kadar yüksek olduğu özellikle ırk, sosyoekonomik statü, dini inançlar, zekâ ve yaş benzerliğinin evlilik niteliği ve kararlılığının önemli göstergeleri olduğu ifade edilmektedir. Duygusal kararlılık, eğitim düzeyi, sosyal sınıf, evlilikteki yaş, evlilik öncesi eşle tanışıklık düzeyi, kişiler arası işlevsellik, olumlu benlik kavramı ve fiziksel sağlık evliliklerin niteliği ve kararlılığı üzerinde olumlu etkilere sahiptir. Başarılı bir evliliğin en önemli yordayıcısı, eş seçimini onaylayan ve mutlu bir evlilik için iyi bir rol model olan ebeveynlerle olan iyi ilişkiler olduğu vurgulanmaktadır. Bireyin ebeveyniyle olan ilişkisi ne kadar olumluysa ve çocukluk çağında ne kadar sağlıklı bir ortamda büyüdüyse, evlilik niteliğinin o kadar yüksek olacağı, aynı şekilde önemli olan kişilerden (arkadaş, ebeveyn) gelen desteğin evlilik niteliğini arttıracığı ifade edilmektedir. Modelde, sosyo-ekonomik faktörler, değişkenlerin ikinci grubunda yer almaktadır. Bunlar ekonomik iyi olmayı, kadınların iş statüsünü, ev halkının sayısını içerir. Kişiler arası özellikler modelde değişkenlerin üçüncü grubunu oluşturmaktadır. Bu değişkenler, dışsal faktörlerden ziyade çiftler arasındaki gerçek ilişkilere odaklanır. Birbirlerini

olumlu kabul, evlilikten elde edilen duygusal faydalar, iletişim, etkileşim ve rol uygunluğudur. Olumlu kabul, çoğunlukla eşe karşı olumlu duyguları ifade eder. Bu durum benzer olma algısını, fiziksel ve cinsel çekiciliği, değerlerdeki anlaşmayı, başkaları tarafından onaylanmayı içerir. Evliliklere yardım eden önemli duygusal faydalar arasında, duygu ve saygının ifadesi, duygusal bağımsızlık, sevgi, cinsel doyum, kişisel gelişimi cesaretlendirme, otonomi duygusu ve eşitlik gelmektedir. İletişim ve evlilik doyumunu arasındaki bağlantının temeli, empati ve anlamadaki doğruluk ve kendini açma düzeyidir. Etkileşim, zamanı birlikte geçirme, aktivitelerin ve ilginin paylaşılmasını içerir. Rol uygunluğu, karşılıklı rol beklentileri konusundaki anlaşmayı, rol paylaşımını ve birbirini tamamlayabilmeyi içerir. Bu durum kişiler arasındaki ödülleri ne kadar fazlaysa, çiftin evlilik doyumunun o kadar yüksek olacağı ifade edilmektedir.

Milholland ve Avery (1982), yaptıkları izleme çalışmasında evli çiftlere yönelik etkileşim programının evlilik doyumunu, dürüstlük, kendini açmaya (self-disclosure) etkisini incelemiştir. Program uygulandıktan sonra çiftler izlenmiş, kendini açma, dürüstlük değişkenlerinde olumlu anlamda bir farklılık saptanmış ve bu farklılığın evlilik doyumunu olumlu yönde etkilediği gözlenmiştir.

Waring ve Chelune (1983:183–189), kendini açma ile yakın olmanın aynı şey olmadığını, fakat kendini açmanın çiftler arasında yakınlığın derecesinin belirleyicisi olduğunu belirtmiştir. Her ne kadar çiftler evlilik ilişkisinde yakın olma ve kendini açma konusunda benzer görüşlere sahipse de kadınlar ve erkekler arasında yakın olma ve evlilik doyumunu algısının farklı olduğu saptanmıştır.

White ve Hatcher, eşlerin hissettikleri gereksinimlerin benzerliği ile uyumları arasında olumlu bir ilişki olduğunu öne sürmüştür.(1984:15–25). Kahn, Coyne ve Margolin (1985: 447–461), çiftlerden biri depresif olduğunda

eşler arası yakınlıkta, evlilik içi çatışmaların çözülmesinde, iletişim yeteneğinde, cinsel doyum ve duygu dışavurumunda bozukluk olduğunu ileri sürmüştür.

Johnson ve diğerleri (1986) doğrulayıcı faktör analizine dayalı olarak yaptıkları bir çalışmada, eşler arasındaki uyumun beş ayrı bölümden oluştuğunu (esler arasındaki mutluluk, etkileşim, anlaşmazlıklar, problemler ve boşanma eğilimi) ve bunların iki boyut altında toplandığını belirtmişlerdir. Mutluluk ve etkileşim evlilik uyumunun birinci boyutunu, diğer üçü de ikinci boyutunu oluşturmaktadır. Esler arasındaki mutluluğun, bireyin evliliği hakkındaki doyum hissi olduğunu ve kişinin hem evlilik hakkındaki genel duygularını hem de ilişkisinin belirli yönleri hakkındaki duygularını içerdiğini belirtmektedir. Bireylerin gereksinimleri incelendiğinde, Katz ve ark. Evlilik uyumunun ihtiyaçların tamamlayıcılığı ile ilişkili olduğunu saptamıştır (1987:1129–1136).

Bowen (1987) , evlilik doyumu ile cinsiyet rol tercihleri arasındaki ilişkiyi araştırmak için yaptığı çalışmada, evlilikte duyguların ifadesi, evlilikte boş zaman değerlendirme uyuşması, evlilikte anlaşma, evlilik doyumu, iletişim anlayışı boyutlarından oluşan, evlilik ilişkisinin beş boyutunu incelemiş ve evlilik doyumları ile cinsiyet rol tercihleri arasında anlamlı bir ilişki bulmuştur. Ailenin sosyal devamlılığı, ailede yaşam döngüsü, kadının iş-işsizlik durumu, karı-koca arasındaki güç dağılımının üzerinde şahsi rol performansları, karı-kocanın kişisel davranışları, ya da çiftin rol davranışları üzerinde odaklanmıştır. Eşlerin cinsiyet rol tercihleri benzeştikçe, evlilikten sağladıkları doyum da artış göstermiştir.

Gottman(1988:6–15), kaçınan çiftlerin eşler arasındaki farklılıkları kabul eder gibi göründüklerini ve güç durumlarda derin tartışmalara girmediklerini belirtmiştir. Kaçınan iletişim paterni olan bazı çiftlerin kabul edilebilir bir evlilik uyumlarının olabileceğini veya kaliteli bir evlilik sürdürebileceklerini, ilişkilerinde eşitliğe önem veren paylaşımcı çiftlerin ise evlilik uyumlarının daha

iyi olduğunu, daha eşitlikçi ve yapıcı bir iletişim içinde bulduklarını ortaya koymuştur.

Reichman'a(1989) göre yakın olma kadın ve erkek için farklı işlevlere doyum sağlamaktadır. Kadın için yakınlık ilişkiyi doyum ve mutluluğa götürür. Diğer yandan erkek, yakın ilişkinin etkisini diğer işlev alanlarına taşır. Kadın ve erkeğin duygusal yakınlık deneyimleri birbirinden farklıdır. Erkek cinsel ilişkiyi duygusal yakınlığı arttırmak için kullanırken kadın cinsel yakınlık için duygusal yakınlığa gereksinim duyar.

Hochschild (1989), yaptığı niteliksel araştırmalardan elde edilen sonuçlara dayanarak genellikle kadınların aile içi istekleri sürekli yerine getirmeye çalışmalarının onları işlerinde, diğer sorumluluklarını yerine getirmede ve ilişkiden doyum almada olumsuz olarak etkilediğini belirttiklerini ifade etmiştir.

Grych ve Fincham (1990:267–290), eşler arasındaki doyum ile eşler arasındaki çatışma kavramlarının birbirine zıt kavramlar olarak görülmesine karşın, mutsuz evliliklerin daima çatışma ile tanımlanmayacağını ve çoğu evlilikte doyumlu olan çiftin çatışma içinde olabileceğini belirtmiştir. Ayrıca eşler arasındaki çatışma örneğin; ebeveyn çocuk ilişkisi gibi çocuğun uyumunu etkileyen diğer etkenlerle de ilişkilidir.

Bowman (1990), evlilikte, evlilik süresi, çocuk sayısı gibi demografik değişkenlerin önemini vurgulayarak, eşler arasındaki evlilik doyumunun ilk iki yıldan sonra yavaş yavaş düştüğünü ancak bu düşüşün çocukların olması ile giderek hızlandığını ifade etmektedir.

Kinnier (1991), yüksek benlik saygısı ve yaşam doyumunun evlilik ve aile içindeki çatışmaların en iyi yordayıcısı olduğunu belirtmiş ve yapmış olduğu çalışmada 60 çiftin çatışma çözümlerini incelemiştir. Elde edilen sonuçlarda benlik algısı ve yaşam doyumunu yüksek olan çiftlerin aralarındaki çatışmaları gidermede daha istekli ve mücadeleci oldukları gözlenmiştir. Ayrıca araştırmada kadınların kocalarına oranla çatışmayı ortadan kaldıran daha gerçekçi çözümler sundukları saptanmıştır.

David R. Winemiller evlilik içi sorunları çözmeyi değerlendiren bir ölçek olan Evlilik Etkin Kodlama Sistemini (Marital Efficacy Coding Sytem) kullanarak yaptığı bir çalışmada eşlerin etkili çözüm önerisinde bulunabilme becerilerinin evlilik doyumunun önemli belirleyicilerinden biri olduğunu belirtmiştir. Evlilik doyumunu, eşlerin hangi sıklıkla sorun yaşadığı, sorunu çözerken gerçek yaşam koşullarını hangi oranda göz önüne aldıkları ve ne sıklıkta etkili çözüm yolu ürettikleri ile ilişkili bulunmuştur. Hiç şüphe yok ki, evliliklerinde doyumsuz olmayan çiftlerin sorun çözümleri daha az sonuç vericidir (Winemiller 1992:159–164).

Johnson, Amazola ve Booth, eşler arasındaki uyumun doğasını ve eşler arasındaki uyumun durağanlığını anlamak için evli çiftlerle 8 yıllık zaman içinde üç kez görüşme yapmıştır. Yaptıkları analizler sonucunda, eşler arasındaki uyumun nasıl ölçülürse ölçülsün kişilik özellikleri kadar durağan olduğunu belirtmişlerdir. Ayrıca, araştırmada eşler arasındaki mutluluk ve etkileşimin zaman içinde azaldığı, boşanma eğilimi ve anlaşmazlığın ise değişmediği görülmüştür (1992: 582–594).

Karney, Bradbury, Fincham ve Sullivan (1994), yüklemeler ve evlilik doyumunu arasındaki ilişkinin açıklanmasında olumsuz duygulanımın rolünü incelemiştir. Olumsuz duygulanım konusunda yüksek olan kadın ve erkekler daha fazla

uyumlu olmayan yükleme yapmış olmalarına rağmen, yüklemeler ve evlilik doyumunu arasındaki ilişkinin olumsuz duygulanım kontrol edildiğinde bozulmadan kaldığı bulunmuştur. Yani, araştırmada uyumlu olmayan yüklemeler ve evlilik doyumsuzluğu arasındaki bilinen ilişki tekrarlanmıştır. Araştırmacılar, bu sonuçlardan hareketle, yüklemelerin evlilik doyumunun anlaşılmasında merkezi bir rol oynadığını belirtmişlerdir. (Akt: Curun 2006:9–10)

Erel ve Burman (1995) ise metaanaliz türü çalışmasında eşler arasındaki uyum ile ilgili olan 68 araştırmayı incelemiş ve bu çalışmalarını 3 boyuttan birine yerleştirmişlerdir. Bu boyutlar; 1) eşler arasındaki doyum (eşler arasındaki uyumu ahenk, doyum, gerilim çerçevesinde pozitif ya da negatif olarak değerlendiren çalışmalar) 2) eşler arasındaki çatışma (eşler arasındaki fiziksel ve sözel saldırganlığın sıklığı ve yoğunluğunu ölçmeye çalışan araştırmalar) ve 3) evlilik koalisyonudur (evlilik ilişkisini ebeveyn-çocuk ilişkisine göre değerlendiren çalışmalar).(Akt: Güngör 2007:16)

Karney ve Bradbury (1995) ise, uzunlamasına yapılan 115 çalışmayı gözden geçirdikten sonra, evlilik niteliğinin dört kategorilik bir modelini geliştirmişlerdir. Evlilik alanı olarak isimlendirdikleri bu dört kategori, incinebilirliğe dayanma, stresli olaylar, uyum sağlayıcı süreçler ve evlilik niteliği ve devamlılığını içeren evlilik sonuçlarıdır. “İncinebilirliğe dayanma”, kişinin evliliğe getirdiği kök aile tecrübeleri, sosyal geçmişi, kişilik ve evliliğe karşı tutumlarını içeren kişisel özelliklerini ifade eder. “Stresli olaylar”, ani krizler veya normal yaşam dönemlerinde stresin ilişki üzerinde etkili olduğu çiftlerle ilgili durumları içerir. “Uyum sağlayıcı süreçler”, iletişim kurma ve çatışma çözme becerileri gibi problem çözümündeki davranışsal değişimleri içeren gelişimsel bir model ortaya koymuşlardır. Stresli olaylara karşı etkili şekilde uyum sağlayan ve incinebilirliğe dayanan çiftlerin daha doyum sağlayıcı ve kararlı bir evlilik yaşayabilmelerine rağmen, birçok stresli durumla basa çıkma konusunda etkisiz bir uyum sağlayıcı süreç içinde olan çiftlerin evlilik niteliğinde azalma, ayrılma veya boşanma

yasayacakları ifade edilmektedir. Aile bağıllığı, aile bireylerinin birbirine saygı ve güveni, çatışmayı ele alış yeterliği, gerginlik ve değişimler, sorunlar karşısındaki tutum ve davranışlar, aile ve evlilik doyumu gibi beş değişkenin aile yaşam dönemleri ile olan ilişkilerini konu alan bazı araştırmalarda da, bu niteliklerin farklı yaşam dönemlerine ve eşlerin cinsiyetlerine göre değişmediği bulunmuştur. Ayrıca, araştırma bulguları evlilik doyumunun, kadınlarda daha yüksek olmak üzere, evliliğin ilk yıllarını kapsayan birinci ve ikinci aşamada yüksek olduğunu, daha sonra puanların düşmeye başlayarak, erkek eşin puanının ergenlik çağındaki çocuğun evde olduğu dönemde en düşük, kadın eşin ise ergenin evi terk etme döneminde en düşük düzeye eriştiğini ve her iki eşin puanlarının emeklilik dönemine doğru tekrar yükseldiğini göstermiştir (Tezer 1986, Akt: Özgüven 2000 334).

Burleson ve Denton (1997) yaptıkları çalışmada aile ilişkileri, iletişim becerileri, evlilik ilişkileri ve evlilik doyumunu incelemiştir. Araştırmada iletişim becerileri ve evlilik doyumunu arasındaki ilişkinin bazı etkenlerle (iletişim becerisi, evlilik problemleri, cinsiyet, problem çözme) değişebildiğini vurgulamışlardır. Araştırmaya 30 sorunlu 30 sorunsuz çift katılmış ve bu çiftlerden iletişim becerilerini (kişilerarası iletişimsel mesajların karmaşıklığı, etkili iletişim, etkili dinleme ve anlama) ve evlilik doyumunu değerlendirmeleri istenmiştir. Analizler sonucunda iletişim becerileri ve evlilik doyumunu ile ilgili değerlendirmelerin sorunsuz çiftlerde daha olumlu olduğu sorun yaşayan çiftlerin değerlendirmelerinin ise olumsuz olduğu saptanmıştır.

Kastro (1998) yaptığı çalışmada evlilik içi uyum ile depresyon arasındaki ilişkinin özelliklerini tanımlamaya çalışmıştır. Araştırma grubunu eşlerden biri veya her ikisinin depresyon tanısı aldığı 30 çift ve terapi sürecinde olmayan 30 kontrol çifti oluşturmuştur. Verilerin toplanmasında Beck Depresyon Ölçeği, Semptom Tarama Listesi ve Eşler Arası Uyum Ölçeği kullanılmıştır. Çalışmada evlilik uyumu ve depresyon arasındaki ilişkiye bakılmıştır. Elde edilen bulgular sonucunda evlilik uyumu ve depresyon arasında bir ilişkinin varlığı saptanmıştır.

Krenke (1998) , aile ilişkileri ve eşler arasındaki bağlar ile evlilikten sağlanan doyumunu araştırmıştır. Analizler, anne-baba ile çocuk arasındaki bağlılık, destek verme ve kendini ifade etme konularındaki başlangıçta gözlenen anlayış farklılığının zamanla büyük ölçüde azaldığını göstermiştir. Eşler arasındaki iletişim, aile duyarlılığı ve aile içinde kişisel gelişim arasındaki tutarlı ilişkiler ile ebeveyn-çocuk ilişkilerinin iki kuşağın da gelişimindeki seyrin incelenmesi sonucunda, aile üyeleri arasındaki ilişkilerin kız çocuklu ailelerde farklı olduğu, kız çocuklarda aileye duygusal bağlılıkta azalmanın daha erken başladığı ve yetişme dönemlerine göre değiştiği, ancak erkek çocuklu ailelerde ilişkilerin daha az olumlu ve daha fazla tartışmalı sürdüğü görülmüştür.

Sokolski ve Hendrick (1999) , evlilikte doyum düzeylerini etkileyen içsel, dışsal ve çevresel faktörleri araştırdıkları çalışmalarında, içsel etkenler; aşk, yakından ilgilenme, arkadaşlık, dışsal etkenler; kendini açığa vurma, karşılıklı destek, rollerde eşitlik, iletişim, çevresel etkiler ise; hastalık, iş-gelir, sosyal çevre üzerinde durulmuştur. Evlilikte aşk kendini açığa vurma, içtenlik, güven ve arkadaşlık, iletişim, psikolojik destek sağlama her iki taraf için de evlilikten sağlanan doyumla pozitif ilişkili bulunmuştur. Çevresel değişkenlerden ise gelir düzeyi, sosyal destek sağlama ve rollerde eşitlik evlilikteki doyum düzeyleri ile pozitif ilişkili bulunmuştur.

Cornell üniversitesi tarafından (1999), çiftlerde aile iş stratejilerinin araştırıldığı bir çalışmada evlilik ve aile yaşamında doyum sağlamanın işte kariyer yapmaya göre daha önemli olduğu, kariyerin önde geldiği materyalist hayatı reddettikleri tespit edilmiştir. Eşlerin aile yaşamına daha fazla zaman ayırabilmek için, özellikle kadınların işte hedef küçültme, daha az riskli ve daha küçük ölçekli işlere yöneldikleri görülmüştür. İş ve aile arasında sınırlar koymak, tek bir mesleğe sahip olmak, tek çalışanlı evlilik ve bir şeyi elde etmek için, bir başka şeyden vazgeçme gibi stratejiler geliştirerek aile yaşamını daha doyumlu sürdürebilme uğraşları vermektedirler. Yönetici konumundaki kişilerin, ideal bir aileyi, sakin

bir yaşam düzeni, karşılıklı güven destek ve ilgi, beraber uygun kararlar verme ve birlikte bir şeyler yapmak olarak nitelendirmeleri; çalışanların ise evi, stres ve isteklerin sona erdiği, destek ve arkadaşlıkların yoğun olduğu hoş bir yer olarak görmeleri dikkat çekicidir.

Vandenberg (2001) yapmış olduğu çalışmada, ebeveynlerinden yoksun büyümüş evli çiftlerin evlilik doyumlarını, iletişim biçimlerini ve acı tepkilerini incelemiştir. Çalışmaya bir çocuğunu kaybetmiş 36 çift katılmıştır ve çiftlerin zaman içinde acı ve keder ile başa çıkma becerilerindeki değişimleri ile iletişim biçimleri arasındaki ilişkiye bakılmıştır. Elde edilen sonuçlarda kaybın yoğun yaşandığı aşamalarda açık iletişimle ilgili olumlu tutumların yüksek acı ile ilişkili olduğu ve acının zamanla düşüş gösterdiği gözlenmiştir. Ayrıca kadınların kocalarına oranla daha fazla olumlu tutumlar gösterdiği ve daha çok açık iletişim kurduğu saptanmıştır. Çalışmada evlilik doyumu ve olumlu tutumlar arasında kadınlar ve erkekler açısından bir ilişki bulunamamıştır.

Rosen-Grandon, Myers ve Hattie (2004), evlilik doyumu konusundaki üç temel faktörün ask, sadakat ve paylaşılan değerler olduğunu belirlemiştir. Araştırmacılar, ask içeren evliliklerin en temel özelliklerinin saygı, bağışlama, romantizm ve duyarlılık olduğunu belirlemiştir. Ancak, bu özellikler evlilik doyumunu elde etme konusunda yeterli bulunmamış ve söz konusu özelliklerin sadece sadakat değişkeni tarafında aracılık edildiğinde evlilik doyumuna yol açabildiği ortaya konmuştur. Araştırma sonuçlarına göre, sadakate değer veren ve ilişkilerinde sadakat konusunda doyumlu olan bireyler evlilik doyumuna ulaşabilmektedirler. Aynı zamanda cinsel doyum da sadık ilişkilerin en önemli bileşenlerinden biri olarak bulunmuştur. Son değişken olan paylaşılan değerler konusunda ise, eğer ilişkide geleneksellik her iki eş tarafında da çok önemli bir değer olarak görülüyorsa, gelenekselliğin esler tarafından paylaşılan bir değer olmasına ilişkin doyumun, genel evlilik doyumuna yol açacağı belirtilmiştir.(Akt: Curun 2006:12)

Bir başka çalışmada ise, Grandon, Myers ve Hattie (2004) evliliklerinin birinci senesindeki çiftlerle evlilik özellikleri, evlilik süreci ve evlilik doyumu arasındaki ilişkiyi açıklayan bir model geliştirmişlerdir. Bu çalışmada, altı evlilik etkileşim süreç faktörünün (iletişim, duygusal ifade, cinsel yakınlık, anlaşma, çatışma yönetimi, eşitlikçi roller), evlilik süresi, yas olmak üzere iki düzenleyici değişken, evlilik özellik faktörleri (sevgi, sadakat ve paylaşılan değer) aracı değişkeni yoluyla evlilik doyumu üzerinde önemli bir etkiye sahip olduğunu öne süren yapısal bir model tanımlamışlardır. Evlilik etkileşim süreç faktörleri (iletişim, duygusal ifade, cinsel yakınlık, anlaşma, çatışma yönetimi, eşitlikçi roller) ve evlilik özellik faktörleri (sevgi, sadakat ve paylaşılan değer) arasındaki ilişki istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Aynı şekilde düzenleyici bir değişken olan cinsiyet farklılıklarının, evlilik etkileşim süreçleri ve evlilik doyumu arasındaki ilişkide kadın katılımcılar için anlamlı olduğu bulunmuştur. İkinci düzenleyici değişken olan evlilik süresinin etkisi, 20 yıldan fazla evli olanlar ve 20 yıl ve daha az süreli evli olanlar şeklinde test edilmiştir. 20 yıl ve daha az süreli evli olanlar için bütün iliksiler anlamlı bulunurken, 20 yıldan fazla evli olan katılımcılar için duygusal ifade, cinsellik, çatışma yönetimi ve evlilik özellik faktörleri arasındaki ilişkilerin anlamlı olduğu bulunmuştur (Akt: Güngör 2007:16–17).

Yaş, eğitim ve gelir düzeyi, evlilik süresi gibi demografik değişkenlerin evlilikteki doyum üzerine olan etkilerinin araştırıldığı bir çalışmada Maudsley Evlilik Soru Formunu dolduran 787 çiftle yapılan değerlendirmelere göre yaş, çocuk sayısı ve evlilik süresinin cinsel uyumla pozitif korelasyon gösterdiği, kadın ve erkeklerin evlilik doyumlarının birbirilerinden anlamlı ölçüde farklı bulunduğu belirtilmiştir (Jose O, Alfons V 2007).

BÖLÜM III YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın niteliği, evren, örneklem, veri toplama araçları ve özellikleri, toplanan verilerin analizleri, analizde uygulanan istatistiksel yöntemler hakkında bilgi verilmiştir.

III. 1. Araştırmanın Türü

Bu çalışma çocuk sahibi olup olmamalarına göre bazı değişkenler açısından eşleri incelemeyi içeren betimsel ayrıca kesitsel bir araştırmadır.

III.2. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini Samsun ilinde ikamet eden aileler oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini Samsun il merkezinden ve Çarşamba, Bafra, Ondokuzmayıs, Kavak ilçelerinden muhtarlıklar aracılığıyla belirlenen çocuk sahibi olan ve olmayan ailelerden rastgele seçilen 200 bayan ve 200 erkekten oluşan 200 çift ve toplam 400 birey temsil etmektedir.

III.3. Veri Toplama Araçları

Bu araştırmada veri toplama aracı olarak Tezer (1996) tarafından geliştirilmiş olan “Evlilik Yaşamı Ölçeği” , Baugh, Avery ve Sheets Hawoth tarafından geliştirilen ve Türkçeye uyarlaması Hünler ve Gençöz tarafından yapılan (2002) “Evlilikte Sorun Çözme Ölçeği” ve “Kişisel Bilgi Formu” kullanılmıştır.

1) Evlilikte Yaşam Doyumu Ölçeği

Ölçek, eşlerin evlilik ilişkisinden sağladıkları genel doyum düzeylerini ölçmek amacıyla Tezer (1996) tarafından geliştirilmiştir. 10 sorudan oluşan 5'li dereceleme tipi bu ölçekten alınabilecek en yüksek puan 50, en düşük puan ise 10'dur.

Ölçeğin Geçerlik ve Güvenirliği

Ölçeğin geçerliliğini belirlemek amacıyla, ölçek evli ve boşanmış bireylere uygulanmış ve grupların ölçekten aldıkları puan ortalamaları arasında anlamlı düzeyde fark bulunmuştur. ($p < 0.01$) bu bulgu ölçeğin dış ölçüte göre geçerliliğinin kanıtı olarak gösterilmiştir. Ayrıca ölçeğin bireylerin sosyal beğenirlik yönelimlerinden etkilenip etkilenmediklerini anlamak için sosyal beğenirliği ölçmek amacıyla geliştirilen Kişisel Davranış anketi puanlarıyla karşılaştırma yapılmıştır. Sonuçlar Evlilik Yaşam ölçeğinin bireylerin sosyal beğenirlik yönelimlerinden çok az etkilendiğini göstermiştir ($r=0.21$). Bu bulgu da ölçeğin geçerliliğine dolaylı kanıt olarak gösterilmiştir (Tezer, 1986).

Ölçeğin test tekrar test yöntemi ile belirlenen güvenirlilik kat sayısı 0.85, Cronbach alfa iç tutarlılık katsayısı ise erkek grubunda 0.88, kadın grubunda 0.91 olarak bulunmuştur. Bu bulgular ölçeğin yeterince güvenilir olduğunu göstermektedir.

2) Evlilikte Problem Çözme Ölçeği

Ölçek evli bireylerin evlilikte karşılaştıkları problemleri çözme becerilerine ilişkin algılarını belirlemek amacıyla (Marital Problem Solving Scale) Baugh, Avery ve Sheets-Havoth (1982) tarafından geliştirilmiş, 9 maddelik 7 dereceli bir ölçektir.

Orijinal çalışmada ölçeğin iç tutarlılığını. 95; test-tekrar test korelasyon kat sayısı .86 ($p<.001$) olarak bulunmuştur.

Ölçeğin Geçerlik ve Güvenirliği

Ölçeğin Türk kültürüne uyarlama çalışmaları Hünler ve Gençöz (2002) tarafından yapılmıştır. Orijinal formunda 7 dereceli olarak değerlendirilen ölçek, cevaplamaının kolay olması bakımından 5 basamaklı değerlendirme ölçeğine dönüştürülmüştür. Öleekten alınabilecek en yüksek puan 45 en düşük puan ise 9'dur. Yüksek puan, bireyin kendini evlilikte problem çözme becerileri açısından başarılı algıladığını göstermektedir. Pilot çalışmada ölçeğin iç tutarlılığı .88 olarak bulunmuştur ($p<.001$) (Hünler ,Gençöz, 2003)

Ölçeğin Cronbach Alfa iç tutarlılık güvenirliği. 91; madde-toplam korelasyonları ise. 63 ve. 73 arasında bulunmuştur (Hünler, Gençöz, 2003)

III.4. Verilerin toplanması

Bu çalışmada verilerin toplanmasında ölçekler kişisel bilgi formuyla birlikte sunulmuştur. Çocuk sahibi olup-olmama durumları, evlilik yılları ve eğitim durumları dengelenmeye çalışılmıştır. Cevaplayıcılara araştırmanın amacı ve soruları nasıl cevaplayacağı bizzat araştırmacının kendisi tarafından açıklanmıştır ve ölçekler araştırmacının kendisi tarafından toplanmıştır.

III.5. Verilerin Analizi

Veriler üzerinde, çocuk sahibi olan ve olmayan eşlerin, yaşam doyumları ve problem çözme becerileri karşılaştırılmış, ayrıca bireylerin problem çözme ve yaşam doyumu becerileri evlilik yılı, eğitim durumu ve çocuk sayısı açısından incelenmiştir.

Bu araştırmanın analizinde SPSS programı kullanılmış, denenceler T testi testi ile test edilmiş ve gruplar arasında ilgili değişkenler açısından fark olup-olmadığı araştırılmıştır. Tek Yönlü Varyans Analizi yapılmıştır. . Bonferroni testi ile gruplar arası fark olup olmadığına bakılmıştır.

BÖLÜM IV BULGULAR

Bu bölümde araştırmanın içeriğini oluşturan denencelerin test edilmesi için verilere yapılan istatistiksel analizlerin sonucunda elde edilen bulgulara yer verilmiştir.

Denence 1. Çocuk Sahibi Olan Aile Bireylerinin Evlilik Doyumları Çocuk Sahibi Olmayan Aile Bireyelerinden Anlamlı Düzeyde Yükseklerdir.

Aile bireyelerinin çocuk sahibi olma ve olmama durumlarına göre evlilik doyumlarına ilişkin sayısal veriler tablo 3’de verilmiştir.

Tablo 3. Çocuk Sahibi Olan Ve Olmayan Aile Bireyelerinin Evlilik Doyumuna İlişkin T-Testi Sonuçları

Çocuk Sahibi Olma Durumu	N	$\bar{X}$	S	Sd	t	p	Fark
Çocuk Sahibi	200	39.98	8.21	398	2.964	.008	Anlamlı
Çocuk Sahibi Değil	200	42.17	6.45				

p < .05

Tablo 3 incelendiğinde çocuk sahibi aile bireyleri ile çocuk sahibi olmayan aile bireyelerinin evlilik doyumları arasında anlamlı bir farkın olduğu görülmektedir.[t(398)=2.964, p<.05]. Çocuk sahibi olmayan bireyelerin evlilik

doyumlarına ilişkin veriler ($X = 42.17$), çocuk sahibi olan aile bireylerine ($X=39.98$) göre daha yüksektir. Çocuk sahibi olmayan bireylerin evlilik doyumları çocuk sahibi olan bireylere oranla daha yüksektir.

Bu bulgulara göre 1. denence desteklenmemiştir. Denence çocuk sahibi olan aile bireylerinin evlilik yaşamı doyumları çocuk sahibi olmayan aile bireylerinden anlamlı düzeyde yüksek olduğu yönündeydi. Fakat sonuçlar çocuk sahibi olmayan aile bireylerinin evlilik doyumlarının daha yüksek olduğunu göstermektedir.

Denence 2. Çocuk Sahibi Olan Aile Bireylerinin Problem Çözme Becerileri Çocuk Sahibi Olmayan Aile Bireylerinden Anlamlı Düzeyde Yüksektir.

Aile bireylerinin çocuk sahibi olma ve olmama durumlarına göre problem çözme becerilerine ilişkin sayısal veriler tablo 4’de verilmiştir.

Tablo 4. Çocuk Sahibi Olan Ve Olmayan Aile Bireylerinin Problem Çözme Becerilerine İlişkin T-Testi Sonuçları

Çocuk Sahibi Olma Durumu	N	X	S	Sd	t	p	Anlam Düzeyi
Çocuk Sahibi	200	37.29	6.96	398	1.247	.889	ANLAMSIZ
Çocuk Sahibi Değil	200	38.12	6.24				

p> .05

Tablo 4 incelendiğinde çocuk sahibi aile bireylerinin çocuk sahibi olmayan aile bireylerinin problem çözme becerileri arasında anlamlı bir farkın olmadığı

görülmektedir. Çocuk sahibi olan aile bireylerinin problem çözme becerilerine ilişkin veriler ($X=37.29$), çocuk sahibi olmayan aile bireylerine ilişkin verilere göre ($X=38.12$) daha düşüktür. Ve aralarında anlamlı bir farkın olmadığı gözlenmiştir. Bu bulgulara göre 2. denence desteklenmemiştir.

Denence 3. Evlilik Doyumu Çocuk Sayısına Göre Anlamlı Düzeyde Farklılık Göstermektedir.

Evlilik doyumunun çocuk sayısına göre dağılımına ilişkin sayısal veriler tablo 5’de verilmiştir.

Tablo 5. Evlilik Doyumunun Çocuk Sayısına Göre Dağılımına İlişkin Sayısal Veriler

		N	X	SS
Evlilik Doyumu	1 çocuk	55	37,69	9,55466
	2-3 çocuk	115	40,99	7,37884
	4 ve üzeri çocuk	30	40,33	8,07010
	Toplam	200	39,98	8,21659

Tablo 6’da evlilik doyumunun çocuk sayısına göre Varyans Analizi Sonuçları verilmiştir.

Tablo 6. Evlilik Doyumunun Çocuk Sayısına Göre Varyans Analizi Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	p	Anlam Düzeyi
Gruplar arası	409,552	2	204,776	3,097	,047	ANLAMLI
Grup içi	13025,403	197	66,119			
Toplam	13434,955	199				

p<.05

Tablo 6’da evlilik doyumu ile aile bireylerinin sahip oldukları çocuk sayısı arasında anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir. [$F_{(2-197)}=3.097$, $P<.05$]. Başka bir deyişle, bireylerin evlilik doyumları çocuk sayısına bağlı olarak anlamlı bir şekilde değişmektedir. Bu bulgu 3. denenceyi desteklemektedir.

Hangi gruplar arasında fark olduğunu belirlemek için yapılan LSD analizi sonucuna göre 1 çocuğu olanlar ($X= 37.69$) ile 2-3 çocuğu olanlar ($X= 40.47$) arasında evlilik doyumu açısından anlamlı fark olduğu gözlenmektedir. Çocuk sayısı 3’e kadar arttığında evlilik doyumunda olumlu anlamda bir artışın meydana geldiği söylenebilir.

Denence 4. Evlilik Doyumu Evliliğin Yıllarına Göre Anlamlı Düzeyde Farklılık Göstermektedir.

Evlilik doyumunun evliliğin yıllarına göre dağılımına ilişkin sayısal veriler tablo 7’de verilmiştir.

Tablo 7. Evlilik Doyumunun Evliliğin Yıllarına Göre Dağılımına İlişkin Sayısal Veriler

	Yıl	N	X	SS
Evlilik Doyumu	1-5	149	41,21	7,22
	6-20	165	40,82	7,75
	21-35	86	41,33	7,36
	Toplam	400	41,08	7,46

Tablo 8’de evlilik doyumunun evliliğin yıllarına göre Varyans Analizi Sonuçları verilmiştir.

Tablo 8. Evlilik Doyumunun Evliliğin Yıllarına Göre Varyans Analizi Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	p	Anlam Düzeyi
Gruplar arası	19,189	2	9,594	,172	,842	ANLAMSIZ
Grup içi	22192,251	397	55,900			
Toplam	22211,440	399				

P>.05

Analiz sonuçları, evlilik doyumu ile aile bireylerinin evlilik yılları arasında anlamlı bir farklılık olmadığını göstermektedir. [$F_{(2-397)} = 2,658$, $P < .05$]. Başka bir deyişle, bireylerin evlilik doyumları evlilik yıllarına bağlı olarak anlamlı bir şekilde değişmemektedir. Bu bulgular da denenceyi desteklememektedir.

Denence 5. Evlilik Doyumu Eğitim Durumuna Göre Anlamlı Düzeyde Farklılık Göstermektedir.

Evlilik doyumunun eğitim durumuna göre dağılımına ilişkin sayısal veriler tablo 9’da verilmiştir.

Tablo 9. Evlilik Doyumunun Eğitim Durumuna Göre Dağılımına İlişkin Sayısal Veriler

Evlilik Doyumu	Eğitim Durumu	N	X	SS
	Okuryazar değil	5	38,8000	8,98332
	Okuryazar	16	43,3125	5,61805
	İlköğretim	130	40,2385	7,99593
	Ortaöğretim	96	40,2396	8,28790
	Lisans	88	42,6364	5,62258
	Önlisans	29	42,2759	7,65271
	Yükseklisans	27	41,1481	7,19884
	Diğer	9	40,2222	6,86982
	Toplam	400	41,0800	7,46108

Evlilik doyumunun eğitim durumuna göre Varyans Analizi sonuçları Tablo 10’da verilmiştir.

Tablo 10. Evlilik Doyumunun Eğitim Durumuna Göre Varyans Analizi Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	p	Anlam Düzeyi
Gruplar arası	526,986	7	75,284	1,361	,220	ANLAMSIZ
Grup içi	21684,454	392	55,317			
Toplam	22211,440	399				

p>.05

Tablo 9 ve 10 incelendiğinde aile bireylerinin evlilik doyumlarının eğitim durumlarına göre anlamlı düzeyde farklılık göstermediği görülmektedir. Bu bulgular denenceyi desteklememektedir. Ancak yalnızca ilköğretim-lisans ve ortaöğretim-lisans eğitim düzeyleri arasında anlamlı düzeyde farklılık gözlenmektedir.

Denence 6. Problem Çözme Becerisi Çocuk Sayısına Göre Anlamlı Düzeyde Farklılık Göstermektedir.

Problem çözme becerisinin çocuk sayısına göre dağılımına ilişkin sayısal veriler tablo 11 'de verilmiştir.

Tablo 11. Problem Çözme Becerilerinin Çocuk Sayısına Göre Dağılımına İlişkin Sayısal Veriler

	Çocuk Sayısı	N	X	SS
Problem Çözme Becerileri	1 çocuk	55	34,81	9,38
	2-3 çocuk	115	38,60	5,41
	4 ve üzeri çocuk	30	36,80	5,92
	Toplam	200	37,29	6,96

Tablo 12'de Problem çözme becerilerinin çocuk sayısına göre Varyans Analizi Sonuçları verilmiştir.

Tablo 12. Problem Çözme Becerilerinin Çocuk Sayısına Göre Varyans Analizi Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	p	Anlam Düzeyi
Gruplar arası	543,222	2	271,611	5,868	,003	ANLAMLI
Grup içi	9118,373	197	46,286			
Toplam	9661,595	199				

p<.05

Hangi gruplar arasında fark olduğunu belirlemek için yapılan LSD analizi sonuçları, problem çözme becerileri ile aile bireylerinin sahip oldukları çocuk sayısı arasında anlamlı bir farklılık olduğunu göstermektedir. [$F_{(2-197)} = 5,868$, $P < .05$]. Başka bir deyişle, bireylerin problem çözme becerileri çocuk sayısına bağlı olarak anlamlı bir şekilde değişmektedir. Yapılan analiz sonucuna göre 1 çocuğu olanlar ($X = 34.81$) ile 2-3 çocuğu olanlar ($X = 38.60$) problem çözme becerileri açısından anlamlı fark olduğu gözlenmektedir. Bulgular denenceyi desteklemektedir. Yani Problem çözme becerisi çocuk sayısına göre anlamlı düzeyde farklılık göstermektedir. Çocuk sayısı 3'e kadar yükseldiğinde problem çözme becerisinde de anlamlı düzeyde artış gözlenmiştir.

Denence 7. Problem Çözme Becerisi Evlilik Yıllarına Göre Anlamlı Düzeyde Farklılık Göstermektedir.

Problem çözme becerisinin evliliğin yıllarına göre dağılımına ilişkin sayısal veriler tablo 13'de verilmiştir.

Tablo 13. Problem Çözme Becerisinin Evliliğin Yıllarına Göre Dağılımına İlişkin Sayısal Veriler

	Yıl	N	X	SS
Problem Çözme Becerileri	1-5	149	37,14	7,39
	6-20	165	37,70	6,77
	21-35	86	38,69	6,55
	Toplam	400	37,70	6,62

Problem çözme becerisinin evliliğin yıllarına göre Varyans Analizi Sonuçları Tablo 14’de verilmiştir.

Tablo 14. Problem Çözme Becerisinin Evliliğin Yıllarına Göre Varyans Analizi Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	p	Anlam Düzeyi
Gruplar arası	132,149	2	66,075	1,511	,222	ANLAMSIZ
Grup içi	17356,628	397	43,719			
Toplam	17488,778	399				

p> .05

Analiz sonuçları, problem çözme becerileri ile aile bireylerinin evlilik yılları arasında anlamlı bir farklılık olmadığını göstermektedir. [$F_{(2-397)} = 1,511, P > .05$]. Başka bir deyişle, bireylerin problem çözme becerileri, evlilik yıllarına bağlı olarak anlamlı bir şekilde değişmemektedir. Bulgular denenceyi desteklememektedir.

Denence 8. Problem Çözme Becerisi Eğitim Durumuna Göre Anlamlı Düzeyde Farklılık Göstermektedir.

Problem çözme becerisinin eğitim durumuna göre dağılımına ilişkin sayısal veriler tablo 15’de verilmiştir.

Tablo 15. Problem Çözme Becerisinin Eğitim Durumuna Göre Dağılımına İlişkin Sayısal Veriler

	Eğitim Durumu	N	X	SS
Problem Çözme Becerileri	Okuryazar değil	5	38,00	5,70
	Okuryazar	16	38,93	4,86
	İlköğretim	130	37,02	6,89
	Ortaöğretim	96	37,62	7,35
	Lisans	88	38,21	5,66
	Önlisans	29	37,72	6,35
	Yükseklisans	27	39,40	6,21
	Diğer	9	36,00	8,64
	Toplam	400	37,70	6,62

Problem çözme becerisinin eğitim durumuna göre Varyans Analizi Sonuçları Tablo 16’da verilmiştir.

Tablo 16. Problem Çözme Becerisinin Eğitim Durumuna Göre Varyans Analizi Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	p	Anlam Düzeyi
Gruplar arası	213,200	7	30,457	.691	.680	ANLAMSIZ
Grup içi	17275,578	392	44,070			
Toplam	17488,778	399				

p> .05

Analiz sonuçları, problem çözme becerileri ile aile bireylerinin eğitim durumları arasında anlamlı bir farklılık olmadığını göstermektedir. [$F_{(7-392)} = .691$, $P > .05$]. Başka bir deyişle, bireylerin problem çözme becerileri, eğitim durumlarına bağlı olarak anlamlı bir şekilde değişmemektedir. Bulgular denenceyi desteklememektedir.

BÖLÜM V TARTIŞMA VE YORUM

Bu bölümde çocuk sahibi olan ve olmayan bireylerin evlilik doyumlarına ve problem çözme becerilerine ilişkin elde edilen bulgular tartışılarak yorumlanmıştır.

Çocuk sahibi olan aile bireylerinin evlilik doyumlarının çocuk sahibi olmayan aile bireylerinden anlamlı düzeyde yüksek olacağına ilişkin denencemiz araştırma bulgularınca desteklenmemiştir. Ancak; çocuk sahibi olan aile bireyleriyle, çocuk sahibi olmayan aile bireyleri arasında evlilik doyumu açısından anlamlı bir farklılık olduğu saptanmıştır ($p < .05$). Bu farklılığa bakıldığında, çocuk sahibi olan aile bireylerinin evlilik doyumu ile ilgili puan ortalamalarının, çocuk sahibi olmayan ailelerin evlilik doyumu puan ortalamalarından düşük olduğu gözlenmiştir.

Bu sonuç bize çocuğun doğumuyla beraber evlilikten doyum alma konusunda bir takım eksiklikler yaşanabileceğini düşündürmektedir. Konuyla ilgili olarak Öz (2005:131) Evlilikten beklentilerin başında yer alan faktörlerden birinin de çocuk sahibi olmak olduğunu ve eşlerin birbirlerine ve evlilik sürecine adapte olmadan çocuk sahibi olmalarının sorun yaratacağını söylemektedir. Çocuğun beraberinde büyük bir sorumluluğu da getireceğini, duygusal anlamda çocuk sahibi olmaya hazır olmayan eşlerin bu sorumluluğu taşımakta zorluk çekebileceğini belirtir. Çekilen bu zorluğun, depresif belirtileri getireceği gibi, henüz oturmamış evliliğin dengelerini de alt üst edebileceği, bu yüzden eşlerin önce birbirlerini tanımalarının, birbirlerine ve evliliğe uyumu öğrenmesinin, ondan sonra çocuk sahibi olmaya karar vermesinin gereği üzerinde durur. Ancak eşlerin, evliliklerinin dengeye oturup oturmadığını anladıkları vakit çocuk sahibi olmalarının doğru karar olabileceğini belirtir (Öz 2005 :131). Yine Öz (2005 : 144) 'e göre erkekler,

çocukları doğduktan sonra eşlerinin değiştiğini düşünürler. Erkek, baba olmayı evliliğine yerleştirmekte kadın kadar zorlanmaz. En radikal değişim birdenbire artan masraflardır. Bu konu da göz önüne alındığında; kadının, yalnızca çocukların doğumuyla maddi anlamda sıkıntı yaşamakla kalmayıp, aynı zamanda, sorumluluklarının artması, kendine ve eşine ayracağı zamanın azalması evlilikte doyumu azaltan etkenler arasında gösterilebilir.

Kocadere (1995) 'nin aktardığına göre; Glenn ve McLanahan (1982), tüm ırk, din, cinsiyet ve meslek düzeylerinde çocuğun varlığı ile evlilik doyumu arasında olumsuz bir ilişki bulunmuştur.

Demiray (2006)'a göre, evlilik uyumuyla ilişkili olarak çocuk sahibi olma konusunda elde edilen bulgular farklılık göstermektedir. White ,(1986) yaptığı çalışmada çocuğun, evlilik ilişkisinde farklılık oluşturduğunu belirtmektedir. Pensky (1988), Juang ve Tucker (1991), Hetherington (1999), Twenge, Campbell, Foster, (2003), çiftlerin çocuk sahibi olmaları durumunda puan ortalamalarının düştüğünü bildirmişlerdir. Feeney et al. , (1994) ailenin çocuk sahibi olması ile çiftlerin, özellikle kadınların evliliklerinde problem yaşadıklarını belirtmiştir. Evlilik uyumunun çocuk sayısına bağlı olarak değişmediği, çocuğu olanların uyumlarının biraz daha fazla olduğu çalışmalara rastlanmıştır (Hoffman ve Levant, 1985; Hochschild, 1989) .

Yapılan araştırmalarda farklılık gözlenmektedir. Bu farklılık örneklemelerin farklılığından kaynaklanabilir. Çocuk sahibi olmak günümüzde çok büyük sorumluluklar gerektirmektedir. Kadının iş hayatında etkin bir rol almasının, ev işlerinde erkek-kadın arasında paylaşım olup olmasının, çocuk bakımının ve eğitiminin zorlaşmasının, gelişen teknolojiyle çocuk aile ilişkisinin değişim göstermesinin, evlilikten alınacak doyumu etkilediği düşünülmektedir. Çocuğun doğumuyla eşlerin sorumlulukları artacak, bunun yanında eşler birbirlerinin farklı

yönlerini tanıma fırsatı bulacaklardır. Bu farkındalığın ise evlilik doyumunu etkileyeceği düşünülmektedir.

Çocuk sahibi olan aile bireylerinin problem çözme becerilerinin çocuk sahibi olmayan aile bireylerinden anlamlı düzeyde yüksek olduğuna ilişkin denencemiz araştırma bulgularınca desteklenmemiştir. Çocuk sahibi olan aile bireyleriyle, çocuk sahibi olmayan aile bireyleri arasında problem çözme becerileri açısından anlamlı bir farklılık olmadığı saptanmıştır ($p > .05$). Çocuk sahibi olan aile bireylerinin problem çözme becerilerine ilişkin veriler ($X=37.29$), çocuk sahibi olmayan aile bireylerine ilişkin verilere göre ($X=38.12$) daha düşüktür. Ve aralarında anlamlı bir farkın olmadığı gözlenmiştir.

Bu konuyla ilgili olarak Öz (2005:146–154) çocuk sahibi olduktan sonra eşi tarafından sadece anne olarak görülen kadınların sık sık depresyona girdiklerini, günlük yaşamlarında stres içinde olduklarını, kendilerine olan öz güvenlerinin zedelendiğini ve eşleriyle iletişim kurmakta zorluk çektiklerini belirtir. Evli çiftlerin çocukları olduktan sonra daha çok kavga ettiklerini fark ettiklerini, ancak bu kavgaya sebep olanın bebeğin doğumu değil, eşlerin o güne kadar birbirlerinin tanımadıkları yönlerini fark etmeleri, bilmedikleri tepkilerinin ortaya çıkması olduğunu söyler. Örneğin erkek uykuya düşkündür fakat çocuk doğduktan sonra kadın kocasından uyanmasını ve çocukla ilgilenmesini isteyebilir. Veya kadın ev işlerine yeterince vakit ayıramadığından kocasının dağınıklığını fark edebileceğini, ya da tam tersi, erkek titiz ise, eşinin çocuk doğduktan sonra dağınık olduğunu ve bu gibi durumların tartışmaya yol açabileceğini belirtir.

Çocuğun varlığıyla aileye bir takım sorumluluklar yüklenmekte ve bu sorumlulukların yerine getirilememesi sorunlara yol açabilmektedir. Yine eşlerin birbirlerine ayıracakları zamanın azalması önemli bir sorun teşkil etmektedir. Bu durumla ilgili olarak Özgüven (2000) , çocuğun eşlerin ortak ürünü olarak

algılandığı, eşleri birbirine yaklaştırdığı gibi bazen de eşler arasındaki ilişkileri bozabileceği, çocuk paylaşılan bir varlık olarak değil de eşler arası ilişkilerde bir engel olarak algılanırsa, ilişkinin zedelenebileceği yorumunu yapmıştır.

Bu konuyla ilgili alanyazında benzer bir çalışmaya rastlanmamıştır. Araştırma sonuçlarının anlamlı bir farklılık göstermemesinin çeşitli sebepleri olabilir. Çocuğun varlığını kimi zaman evlilik için bir değişim kaynağı, aynı zamanda soyun devamı için önemli bir unsur olarak görülebilir. Bazen de bakımı konusundaki anlaşmazlıklar eşleri olumsuz etkileyebilir. Bazı bireylerde çocuk sahibi olamamanın getirdiği problemler, bazılarında eşlerden birinin çocuk isteyip diğerinin istememesi, bazılarında ise başka konular sorun yaşamalarına sebep olabilir. Çocuk sahibi olanlarda ise, çocuğun varlığıyla birlikte gelen sorumluluklar, sıkıntılar bireylerin benzer puanlar almalarına neden olmuş olabilir.

Evlilik doyumunun çocuk sayısına göre anlamlı düzeyde farklılık gösterdiğine ilişkin denencemiz araştırma bulgularınca desteklenmektedir. Analiz sonuçları, evlilik doyumu ile aile bireylerinin sahip oldukları çocuk sayısı arasında anlamlı bir farklılık olduğunu göstermektedir ($P < .05$). Başka bir deyişle, bireylerin evlilik doyumları çocuk sayısına bağlı olarak anlamlı bir şekilde değişmektedir. Evlilik doyumu 2. ve 3. çocuğa kadar artmakta daha sonra ise farklılaşmamaktadır.

Hangi gruplar arasında fark olduğunu belirlemek için yapılan LSD analizi sonucuna göre 1 çocuğu olanlar ($X = 37.69$) ile 2-3 çocuğu olanlar ($X = 40.47$) arasında evlilik doyumu açısından anlamlı fark olduğu gözlenmektedir. Çocuk sayısı 3'e kadar arttığında evlilik doyumunda olumlu anlamda bir artışın meydana geldiği söylenebilir. Fakat 4 ve daha fazla çocuk sahibi olan aile bireyleri ile 1 çocuk ve 2-3 çocuk sahibi olan aile bireylerinin evlilik doyumları arasında anlamlı bir farklılığa rastlanmamıştır.

Bu konuyla ilgili araştırma sonuçlarına bakıldığında benzer sonuçlara rastlanmamıştır. Paralel araştırma sonuçlarına bakıldığında ise; yaşın ilerlemesine bağlı olarak evlilik süresinin uzamasıyla çiftler evlilikle ilgili beklenti ve hedeflerini gerçekleştikten sonra daha fazla sayıda çocuk sahibi olmaya karar verirler. Bu aynı zamanda modern insanın çocuk sahibi olma bilincinin yanında aile planlaması çalışmalarında vurgulanan ''Bakabileceğin kadar çocuk yap'' sloganının gerçekleştiğini gösterir. Literatürde modernleşme ile birlikte bilinçlenen insanın, çocuk sahibi olmanın bilincine ve sorumluluğuna sahip olduğunu, modern insanın çocukların geleceğini hesaplayarak, sayılarını sınırladığı belirtilmektedir (Sayın, 1990 Akt: Demiray 2006:52).

Diğer yandan, Evlilik uyumunun çocuk sayısına bağlı olarak değişmediğine işaret eden çalışmalar da mevcuttur. (Hoffman ve Levant, 1985; Fışiloğlu, 1992 Akt: Topçuoğlu 2001:98). Başka bir çalışmada ise; evlilik uyumunun, çocuk sayısı ile farklılaşmadığı ve birbirlerinden ayrı işledikleri belirtilmiştir (Tutarel-Kışlak, Çabukça 2002). Aynı şekilde, Yıldırım (1992) çocuk sayısının evli bireylerin uyum düzeyleri üzerinde önemli düzeyde etkili olmadığını belirtmiştir. Çelik (2006) ise, okul yöneticilerinin çocuk sayılarına göre evlilik doyumları arasında anlamlı farklılık olmadığı sonucuna ulaşmıştır.

Acar (1998) da, Ankara'daki sosyal hizmet kuruluşlarında çalışan üniversite mezunu evli personelin evlilik doyum düzeylerine yönelik yaptığı çalışmada, çocuk sayısı ile evlilik doyum puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark bulunmadığını ortaya koymuştur.

Araştırma üçüncü çocuğa kadar çocuk sayısı arttıkça doyum ortalamalarının da arttığını göstermektedir. Evliliğe bir süreç olarak baktığımızda bireylerin bu sürecin meyvelerini tattıkça doyum sağlama oranlarının yükseldiğini, ancak her

uzun soluklu kurumda olduğu gibi aile kurumunda da durağanlık yaşanmasının normal olduğunu, bu durağanlığın üçüncü çocuktan sonra evlilik doyumunda sabitleşmeye yol açtığı düşünülebilir.

Evlilik doyumunun evliliğin yıllarına göre anlamlı düzeyde farklılık gösterdiğine ilişkin denencemiz araştırma bulgularınca desteklenmemektedir. Analiz sonuçları, evlilik doyumu ile aile bireylerinin evlilik yılları arasında anlamlı bir farklılık olduğunu göstermektedir ($P<.05$). Başka bir deyişle, bireylerin evlilik doyumları evlilik yıllarına bağlı olarak anlamlı bir şekilde değişmemektedir. Yıllar açısından karşılaştırıldığında artma ve azalma olmamaktadır.

Yıllar geçtikçe doyumun anlamlı bir şekilde artış ya da azalma göstermemesi evlilikte uyumun dengede tutulabileceğini bireylerin evliliklerinden doyum almak için zamanın geçmesini beklemelerine gerek olmadığını bir göstergesidir. Evlilik uyumunda elbette zaman zaman küçük değişimler görülebilmektedir. Bunlar aile içinde stresin artışına bağlanabilir. Puan ortalamalarının düşük olduğu dönemler orta yaşlara karşılık gelmektedir. Her ne kadar aradaki farklılık anlamlı olmasa da küçük farklar yaşam dönemlerindeki değişimlerle ilişkilendirilebilir. Evlilik uyumunun 6-20 yıllar arası düşmesi orta yaş dönemi ile ilişkilendirilebilir. Orta yaş döneminde eşlerin yaşamlarında bir dönüm noktasına geldikleri, yaşamlarına ait her şeyi gözden geçirdikleri göz önüne alınırsa, yaşadıkları bocalamanın evlilik doyumu puanında azalamaya yol açtığı düşünülebilir. Ancak evlilik doyumundaki bu azalma anlamlı değildir. Bu dönemden sonraki yaşlara baktığımızda evlilik doyumunun arttığı gözlenmektedir. Bu dönemin karşılığı olarak da ailede torun sahibi olma, çocukların yuva kurması, meslek sahibi olması gibi önemli adımların evliliğe olumlu etkileri olabileceği düşünülmektedir.

Alanyazında benzer araştırmalara rastlamak mümkündür. Çelik (2006:87-88) yaptığı araştırma sonuçlarına göre okul yöneticilerinin evlilik süreleri ile evlilik doyumları arasında anlamlı farklılık olmadığını belirtmiştir. Ayrıca, Anderson,

Russel ve Schumm'un (1983), evlilik doyumunun evliliğin ilk yıllarında düşük olduğunu, evlilik süresi ilerleyip çocuklar evden ayrıldıktan sonra yükseldiğini; Spainer, Lewis ve Cole (1975)'ün de benzer sonuçlar bulduğunu aktarmıştır. Fışiloğlu (1992)'nin çalışmasında ise, evlilik süreleri ile evlilik doyumunu arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır.

Tutarel- Kışlak ve Fazlı Çabukça'nın (2000) yaptığı çalışmada demografik değişkenlerin evlilik uyumunu yordamadığı belirlenmiştir. Yani eşlerin evlilik uyumlarının evlilik yılı ile bağlantılı olmadığı ortaya çıkmıştır. Acar (1998) da evlilik süresi ile evlilik doyum düzeyi arasında anlamlı bir ilişki bulunamadığını belirtmiştir.

Bir başka çalışmada, Ermiş (1998), yıllar geçtikçe evlilik ilişkisinde kişilerin bağımlılığı daha fazla hissettiklerini, evliliğe mutluluğun beklenen katkısının kadınlarda evlilik yıllarına göre değişim göstermesine rağmen erkeklerde değişmediğini ve erkeklerin on yıldan sonra evliliklerini artık değiştirmek istemediklerini görmüştür.

Şener (2002) evlendikleri yaş itibarıyla karşılaştırıldığında, gerek kadın gerekse erkeklerde evlilik uyum puan ortalamasının en düşük olduğu grubun evlilik yaşının 15–19 olduğunu, 35 ve üzeri yaşlarda yapılan evliliklerde evlilik uyum puanlarının yükseldiğini görmüştür. Demiray (2006) yaptığı çalışmada evlilik süresinin evlilik uyumu ile ilişkisinin anlamlı olduğunu belirtmiştir. Evliliğin onuncu ve on beşinci yılları arasındaki evlilik uyumunun düşüşünün daha sonra yükselişe geçtiği gözlenmektedir. Araştırmalar, evlilik süresinin eşlerin evlilik uyumlarının azalmasında önemli bir değişken olduğunu göstermektedir (Kurdek, 1999; Karney ve Bradbury, 1997; Karney ve Bradbury, 2000) Karney ve Bradbury (1997) zaman içerisinde evlilik kalitesindeki (evlilikte yaşanan mutluluk ve uyum) değişimlerin olduğunu belirtmiştir (Kudiaki,2002 Akt: Demiray 2006).

Bowman (1990), evlilikte, evlilik süresi, çocuk sayısı gibi demografik değişkenlerin önemini vurgulayarak, eşler arasındaki evlilik doyumunun ilk iki yıldan sonra yavaş yavaş düştüğünü ancak bu düşüşün çocukların olması ile giderek hızlandığını ifade etmektedir.

Evlilik doyumunun eğitim durumuna göre anlamlı düzeyde farklılık gösterdiğine ilişkin denencemiz araştırma bulgularınca desteklenmemektedir. Aile bireylerinin evlilik doyumlarının eğitim durumlarına göre anlamlı düzeyde farklılık göstermediği görülmektedir ($p>.05$). Ancak yalnızca ilköğretim-lisans ve ortaöğretim-lisans eğitim düzeyleri arasında anlamlı düzeyde farklılık gözlenmektedir.

Dökmen ve Tokgöz (2002) üniversite mezunlarının evlilik doyumlarını lise mezunlarından yüksek bulmuşlardır. Bu sonuç araştırmamızdaki sonuçla benzer niteliktedir.

Acar (1998) da, Ankara'daki sosyal hizmet kuruluşlarında çalışan üniversite mezunu evli personelin evlilik doyum düzeylerine yönelik yaptığı çalışmada, mezun olduğu okul, lisansüstü eğitim yapması ile evlilik doyum puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark bulunmadığını ortaya koymuştur.

Başka bir araştırmada ise Şener (2002) öğrenim düzeyi arttıkça, eşlerin her ikisinin evlilik uyumu puan ortalamalarının yükseldiğini belirtmektedir. Aynı şekilde Yıldırım (1992) öğrenim düzeyinin evlilikte uyumu artırıcı bir unsur olduğunu belirtmiştir.

Araştırma sonuçlarına baktığımızda eğitim düzeyinin evlilik doyumunu etkileyip etkilemediğine ilişkin farklı sonuçlar görmekteyiz. Bu sonuçların farklılığı, eğitim düzeyinin evlilikte doyum sağlamak için tek başına yeterli etken olmayabileceğini göstermektedir.

Problem çözme becerisinin çocuk sayısına göre anlamlı düzeyde farklılık gösterdiğine ilişkin denencemiz araştırma bulgularınca desteklenmektedir. Analiz sonuçları, problem çözme becerileri ile aile bireylerinin sahip oldukları çocuk sayısı arasında anlamlı bir farklılık olduğunu göstermektedir ($P < .05$). Başka bir deyişle, bireylerin problem çözme becerileri çocuk sayısına bağlı olarak anlamlı bir şekilde değişmektedir.

Hangi gruplar arasında fark olduğunu belirlemek için yapılan analiz sonucuna göre 1 çocuğu olanlar ($X = 34.81$) ile 2-3 çocuğu olanlar ($X = 38.60$) problem çözme becerileri açısından anlamlı fark olduğu gözlenmektedir. Bulgular denenceyi desteklemektedir. Çocuk sayısı 3'e kadar yükseldiğinde problem çözme becerisinde de anlamlı düzeyde artış gözlenmiştir. Ancak 4. çocuğa gelindiğinde evlilik doyumunda anlamlı bir artış gözlenmemektedir.

Bu konuyla ilgili alanyazında paralel araştırmalara rastlanmıştır. Tümer (1998), ailenin sahip olduğu çocuk sayısı ile ailenin çatışma puanları arasında önemli bir ilişki olmadığını ortaya koymuştur. Güngör (1995), çocuk sayısı arttıkça ailenin işlevselliğinde düşüş olacağına dair bulgulara ulaşmıştır. Balcı ve Yılmaz (2000) ise aile fonksiyonlarının yerine getirilmesinin çocuk sayısı ile ilişkili olmadığını vurgulamışlardır.

Görüldüğü üzere bu konuyla ilgili alanyazında farklılıklar bulunmaktadır. Araştırmamızda ise, üçüncü çocuğa kadar anlamlı düzeyde farklılık gözlenmiştir.

Bireylerin çocuk sahibi olmakta deneyimsizken bir çocuğa sahip olmaları, ilk çocuktan sonra deneyim kazanmaları ve ikinci çocuğa bu deneyimleri kazanmış olarak yaklaşabilmeleri ve bir diğer çocukta daha donanımlı olarak problemlerin üzerine gidebilmelerinin bu farkın kaynağını oluşturabileceği düşünülmektedir.

Problem çözme becerisinin evlilik yıllarına göre anlamlı düzeyde farklılık gösterdiğine ilişkin denencemiz araştırma bulgularınca desteklenmemektedir. Analiz sonuçları, problem çözme becerileri ile aile bireylerinin evlilik yılları arasında anlamlı bir farklılık olmadığını göstermektedir ($P>.05$) . Başka bir deyişle, bireylerin problem çözme becerileri, evlilik yıllarına bağlı olarak anlamlı bir şekilde değişmemektedir.

İlketenci (2005), yaptığı çalışmada, evli bireylerin problem çözme becerileri ve evlilik uyumları arasındaki ilişkileri incelemeyi amaçlamıştır. Evlilik süresi ile problem çözme yaklaşımlarının kaçınan ve planlı yaklaşım boyutları arasında anlamlı ilişkiler bulmuştur.

Bir başka çalışmada, Ermiş (1998), yıllar geçtikçe evlilik ilişkisinde kişilerin bağımlılığı daha fazla hissettiklerini, evliliğe mutluluğun beklenen katkısının kadınlarda evlilik yıllarına göre değişim göstermesine rağmen erkeklerde değişmediğini belirtmiştir. Nazlı (1997) ise, aile fonksiyonlarının, evlilikte süre ilerledikçe, ilk yıllara göre daha sağlıksızlaştığını gösteren sonuçlara ulaşmıştır.

Görüldüğü üzere bu konuyla ilgili olarak da alanyazında farklı bulgulara rastlamak mümkündür. Yapılan araştırma sonuçlarında ise problem çözme becerileri evlilik yıllarına göre farklılık göstermemektedir. Önceki bölümlerde evlilik yaşam döngüsünde de ele alındığı gibi, evliliğin farklı aşamalarında farklı problemlerle karşılaşmakta ve her bir problem farklı çözüm yolları gerektirmektedir. Bu nedenle problem çözme becerisini kazanamamış bireylerin

evlilik boyunca karşılaşılan farklı nitelikteki bütün problemlerin çözümünde aynı zorluklarla yüzleşebileceği düşünülmektedir.

Problem çözme becerisinin eğitim durumuna göre anlamlı düzeyde farklılık gösterdiğine dair denencemiz araştırma bulgularıyla desteklenmemektedir. Analiz sonuçları, problem çözme becerileri ile aile bireylerinin eğitim durumları arasında anlamlı bir farklılık olmadığını göstermektedir. ($P > .05$) Başka bir deyişle, bireylerin problem çözme becerileri, eğitim durumuna bağlı olarak anlamlı bir şekilde değişmemektedir.

Alanyazında böyle bir çalışmaya rastlanmamakla birlikte paralel düzeyde bir takım araştırmalar bulunmaktadır. Araştırmaya paralel olan bir çalışmada, Gülerce (1996), ailelerin psikolojik örüntülerini incelediği çalışmasında Aile Yapısını Değerlendirme Ölçeği puanları ile aile üyelerinin eğitim düzeyleri arasında anlamlı fark bulamamış, bu durumu da okullu olmanın tek başına psikolojik içgörüde anlamlı olmadığı şeklinde açıklamıştır. Bu sonuç da bulgularımızı desteklemektedir.

İlketenci (2005) ise yaptığı çalışmada, evli bireylerin problem çözme becerileri ve evlilik uyumları arasındaki ilişkileri incelemeyi amaçlamıştır. Öğrenim durumu değişkenleri ile problem çözmenin bazı alt boyutları arasında da anlamlı ilişkiler saptamıştır.

Güven (2002) yaptığı çalışmada problem çözmenin, evlilik doyumunu etkileyen en önemli değişken olduğunu belirtmiştir. Buna dayanarak, çalışmada, bireylerin evlilik doyumunun eğitim durumuna göre anlamlı düzeyde farklılaşmadığı, yine aynı şekilde, bireylerin problem çözme becerilerinin eğitim durumlarına göre anlamlı düzeyde farklılık göstermediği görülmüştür. Bu konuyla ilgili olarak evlilikte doyum sağlamak için problem çözme becerilerini kazanmanın evlilik ilişkisinde çok önemli olduğunu söyleyebiliriz.

BÖLÜM VI SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde araştırma sonuçlarından elde edilen bulgularla varılan sonuçlara ve bu sonuçlar doğrultusunda sunulan önerilere yer verilmiştir.

Çocuk sahibi olan aile bireylerinin evlilik doyumu, çocuk sahibi olmayan aile bireylerinden düşüktür. Problem çözme becerileri açısından karşılaştığımızda ise, çocuk sahibi olan aile bireyleri ile çocuk sahibi olmayan aile bireylerinin problem çözme becerileri arasında anlamlı bir fark yoktur.

Eşlerin, evlilik doyumu ve problem çözme becerileri 3. çocuğa kadar artmaktadır. Sonra farklılaşmamaktadır.

Evlilik doyumu ve problem çözme becerileri eğitim durumuna ve evlilik yıllarına bağlı olarak ise anlamlı düzeyde farklılık göstermemektedir.

Öneriler

1. Ailelere gerek kitle iletişim araçlarıyla gerekse çeşitli toplum kuruluşlarıyla problem çözme becerileri, evlilik doyumu ve çocuk yetiştirme eğitimi ile ilgili eğitici programlar, seminerler düzenlenebilir, filmler sunulabilir.

2. Her düzeye hitap edebilecek yazılı, görsel basın araçları ile aileler bilinçlendirilebilir.

3. Evlilik doyumu ve problem çözme becerileri konularında sorun yaşayan bireyler, nasıl profesyonel yardım alabilecekleri hakkında kitle iletişim araçları ile bilgilendirilebilir.
4. Bireylere evlenmeden önce resmi kurumlar aracılığıyla evlilik doyumu, evlilikte problem çözme ve çocuk yetiştirme ile ilgili eğitim programları sunulabilir.
5. Gelecekte yapılacak çalışmaya eşler birlikte dâhil edilebilir. Böylece çiftlerin problem çözme becerileri ve evlilik doyumları birlikte ele alınabilir.
6. Gelecekte yapılacak araştırmalarda ele alınacak değişkenlere yerleşim yeri, eşler arası yaş farkı ve gelir düzeyi de eklenebilir.

KAYNAKÇA

Acar, Hatice. 1998. “Ankara’da Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Genel Kurumu Genel Müdürlüğüne Bağlı Sosyal Hizmet Kuruluşlarında Çalışan Üniversite Mezunu Evli Personelin Evlilik Doyumları.” **Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**. Ankara. Ankara Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Açıkgöz, Kamile Ün. 1996. **Etkili Öğrenme ve Öğretme** (3. baskı). İzmir. Kanyılmaz Matbaası

Adair, John . 2000. **Karar Verme Ve Problem Çözme**. Çeviren: Nurdan Kalaycı. Ankara: Gazi Kitabevi.

Akfırat (Önalın), Fatma. 1995. “Çalışan Ve Çalışmayan Kadınlarla Eşlerinin Nedensellik Ve Sorumluluk Yüklemeleri Ve Evlilik Doyumları.” **Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**. Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Aksoy Bülent. 2003. “Problem Çözme Yönteminin Çevre Eğitiminde Uygulanması.” **Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**. 2.14. 83.

Anderson, John. R. 1980. **Cognitive Psychology and It’s Implications**. San Fransisco: Freeman.

Alıcıgüzel, İsmail. 1979, **İlk ve Orta Dereceli Okullarda Öğrenim**, 3. Baskı, Alıcı Kitabevi, Ankara

Arı, Ramazan, Zarife, Şahin Seçer. 2003. “Farklı Ana Baba Tutumlarının Çocukların Psikososyal Temelli Problem Çözme Becerilerine Etkisinin İncelenmesi.” **Selçuk üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**. 10. 451–464

Arslan Coşkun.2005. **Kişilerarası Çatışma Çözme ve problem Çözme**

Yaklaşımlarının Yükleme Karmaşıklığı Açısından İncelenmesi.
(78)http://www.sosyalbil.selcuk.edu.tr/sos_mak/makaleler

Aydemir-Sevim, Seher. 1996. “Transaksiyonel Analize Dayalı Bir Eğitim Programının Evli Çiftlerin Ego Durumları Ve Evlilik Yaşamlarına İlişkin Bazı Değişkenlere Etkisi.” **Yayınlanmamış Doktora Tezi.** Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Aydemir-Sevim, Seher. 1999. “Evlilik İlişkilerini Geliştirme Programları.” **Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi.** C.11, S.11. 19–25.

Balcı, Seher, Müge Yılmaz. 2000. “Samsun İlinde Çocukları Anaokuluna Devam Eden Çalışan Ailelerin Aile Fonksiyonlarının Çeşitli Değişkenler açısından İncelenmesi.” **Atatürk Üniversitesi Tarafından Düzenlenen 9. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi.** (Sunulmuş Bildiri. Erzurum)

Balcı Seher, Müge, Yılmaz. 2000. “Çocukları Anaokuluna Devam Eden Annelere Verilen İletişim Becerileri Eğitiminin Aile Fonksiyonlarına Etkisi.” **Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi.** (cilt:2 sayı:14 Eylül:17–24)

Basat, Çağla. 2004. An Exploration Of Marital Satisfaction, Locus Of Control And Selfesteem As Predictors Of Sexual Satisfaction. **Yayınlanmamış Yüksek lisans tezi.** Ankara: ODTÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Baykul, Yaşar, Aşkar, Petek. 1987. **Problem ve Problem Çözme, Matematik Öğretimi,** Anadolu Üniversitesi Yay. No:193. Açıköğretim Fakültesi Yayınları, No: 94.

Belsky, Jay. 1990. “The Effects of Children on Marriage.” **The Psychology of Marriages Conceptual, Emprical and Applied Contributions** (Editor. Fincham Frank D., Thomas N., Bradbury). Newyork Guilford Press.

Binici Azizoğlu Semra. 2000. “Psikolojik Yardım için Başvuruda Bulunan ve Bulunmayan Evli Çiftlerin Evlilik İlişkilerini Değerlendirmelerinin Karşılaştırılması.” **Yayımlanmamış Doktora Tezi**. Ankara.Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Anabilim Dalı,.

Bird, Johnella. 1993. Coming Out of The Closet: Illuminating The Therapeutic Relationship. **Journal of Feminist Family Therapy**. C.5, 47–64.

Bonner, Ronald., Rich, Alexander. 1988. “Negative Life Stress, Social Problem Solving Self Appraisal and Hopelessness: Implications for Suicide Researchs”. **Cognitive Therapy and Research**, vol: 12

Bowen Gary L., 1987. “Changing Gender-Role Preferences and Marital Adjustment: Implications for Clinical Practices” , **Family Therapy** (vol: 14, no:1,) : 17–33

Bowman, Marilyn, L. 1990. “Coping Efforts and Marital Satisfaction: Measuring Marital Coping and Its Correlates.” **Journal of Marriage and The Family**. C.52, S.2, SS.463–475.

Bretherton, Inge. 1992. “The Origins Of Attachment Theory: John Bowlby And Mary Ainsworth.” **Dev Psychol** 28: 759–775.

Brody, Gene H., Eileen, Neubaum, Rex, Forehand,. 1988. “Serial Marriage: A Heuristic Analysis Of An Emerging Family Form.” **Psychological Bulletin**. C.103, SS.211–222.

Burleson, Brant R. , Denton, Wayne. H. 1997. “The Relationship Between Communication Skills And Marital Satisfaction: Some Moderating Effects.” **Journal of Marriage And Family**. C.59, S.4, SS. 884–902.

Büyükkaragöz, Savaş. 1994. **Genel Öğretim Metodları**, Atlas Kitabevi, Konya.

Büyükkaragöz, Savaş, Çivi, Cuma. 1995. **Genel Öğretim Metodları**. Göksu Matbaası, Konya; 85–92

Castro, Rosita. Morlevi. 1998. “Evlilik İçi Uyum ve Depresyon: Evlilik İlişkisinin Niteliği ve Eşlerde Semptom Oluşumu Hakkında Bir Çalışma.” **Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**. İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Cohan Catherine L, Thomas N. Bradbury. 1997. “Negative Life Events, Marital Interaction, and the Longitudinal Course of Newlywed Marriage.” **Journal of Personality and Social Psychology** 73(1): 114-128.

Canel, Azize, Nilgün.2007. “Ailede Problem Çözme, Evlilik Doyumu ve Örnek Bir Grup Çalışmasının Sınanması.” Doktora Tezi. Marmara Üniversitesi. Eğitim Bilimleri Enstitüsü. İstanbul

Coyne, James C., Anita, Delongis. 1986. “Going Beyond Social Support: The Role of Social Relationships in Adaptation.” **Journal of Consulting and Clinical Psychology**. C. 54,SS: 454–460.

Curun, Ferzan. 2006. “Yüklemeler, iletişim çatışmaları, Cinsiyet ve Cinsiyet Rolü Yönelimi ile Evlilik Doyumu Arasındaki İlişki.” **Yayınlanmamış Doktora Tezi**. Ankara. Ankara Üniversitesi. Sosyal bilimler Enstitüsü. Psikoloji (Sosyal Psikoloji) Anabilim Dalı.

Çelik, Metehan. 2006 **Evlilik Doyum Ölçeği Geliştirme Çalışması**. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Adana. Çukurova Üniversitesi.

Çelik, Celal Kadir. 2006. “Eğitim Yöneticilerinin Mesleki Tükenmişlikleri ile Evlilik Doyumları Arasındaki İlişki”. **Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**. Sosyal Bilimler Enstitüsü. Tokat. Gaziosmanpaşa Üniversitesi

Dawn M. Sokolski, Susan S. Hendrick. 1999. "Fostering Marital Satisfaction", **Family Therapy** , (vol:26 no:1).39–49

Demiray, Özlem 2006 "Evlilikte Uyumun Demografik Özelliklere göre İncelenmesi." **Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi**. Dicle Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü.

DE VRIES, Erica, DE JONG, Ton. 1999. **The Design And Evaluation Of Hypertext Structures For Supporting Design Problem Solving**, Instructional Science 27

Dimitrovsky, Lilly, Rachel Levy-Shiff, Irit Schattner-Zanaay. 2002. "Dimensions Of Depression and Perceptionism In Pregnant And Nonpregnant Women: Their Levels and İnterrelationships and Their Relationship To Marital Satisfaction." **The Journal of Psychology**. C.136, S.6. 631–646.

Dozier Mary, K. Chase Stovall, Albus E. Kathleen 1999. **Attachment and Psychopathology in Adulthood: Handbook of Attachment: Theory, Research and Clinical Applications**. Cassidy J,Shaver PR (eds). Guilford Pres, New York

Dökmen, Zehra. Yaşın, Özlem, Tokgöz. 2002. "Cinsiyet, Eğitim Cinsiyet Rolü İle Evlilik Doyumu, Eşle Algılanan Benzerlik Arasındaki İlişkiler." **XII. Ulusal Psikoloji Kongresi**, 9–13 Eylül 2002, ODTÜ, Ankara (<http://metu.edu.tr/~psi/obildirir.htm>, 26-12-2008 tarihinde indirilmiştir).

Duckett, Elena., Maryse H Richards. 1995. "Maternal Employment And The Quality Of Daily Experience For Young Adolescents Of Single Mothers." **Journal of Family Psychology**. C.9, SS.418–432.

D’Zurilla, Thomas J. , Marvin, Goldfried. 1971. "Problem Solving Behavior Modification". **Journal of Abnormal Psychology**, vol: 18, 45–47

Eddy, J. Mark. 1991. "An Empirical Evaluation of The Dyadic Adjustment Scale: Exploring The Differences Between Marital "Satisfaction" and "Adjustment"." **Behavioral Assesment**. 13: 199–220,

Elliot, Timoty R. , v.d. 1990. "**Problem Solving Appraisal, Self-Reported Study Habits and Performance of Academically Atrisk College Students**". **Journal of Counseling Psychology**. Editor:. Brent S. Mallinckrodt. 37, 203–207.

Enç Mithat. 1982. **Eğitim Ruhbilimi**. İstanbul: Aka Kitabevi.

Erdoğan, Serap. 2007. "Evlilik Uyumu İle Psikiyatrik Rahatsızlıklar, Bağlanma Stilleri Ve Mizaç Ve Karakter Özellikleri Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi." Gazi Üniversitesi. Tıp Fakültesi Psikiyatri Anabilim Dalı. **Uzmanlık Tezi** . Ankara

Erel Osnat, Burman Bennie. 1995. "Interrelatedness Of Marital Relations And Parent-Child Relations: A Metaanalytic Review." **Psychological Bullentin**. 118: 108–132,

Eryüksel, Gül.1996. "Ana Baba Ergen ilişkilerinin Problem Çözme, İletişim Becerileri, Bilişsel Çarpıtmalar ve Aile Yapısı Açısından İncelenmesi." **Yayımlanmamış Doktora Tezi**. İzmir. Ege Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Ermiş, Yıldray.1998. "Türk Aile Yapısında Tartışma ve Duygusal Gereksinimlerin Araştırılması." **Yayımlanmamış Tıpta Uzmanlık Tezi**. Gülhane Askeri Tıp Akademisi. Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim dalı. Ankara(135–136).

Farley, Frank. 1990. "Type "T" Behavior And Families: Introduction and Backround to A New Theory." **Family Psychologist**. C.6.24–25.

Fincham, Frank D, Thomas N. Bradbury, "Marital satisfaction, depression, and attributions: A longitudinal analysis." *Journal of Personality and Social Psychology*. Vol 64(3), Mar 1993, 442-452.

Fidan, Nurettin. 1985. **Okulda Öğrenme ve Öğretme**. Ankara: Pegem Yayınları No:17.

Framo, James L. 1992. **Family of Origin Theory: An Intergenerational Approach**. NewYork: Brunner/ Mazel. 69–78.

Fox Greer Litton. 1973. "Some Determinants Of Modernism Among Women İn Ankara, Turkey." **Journal of Marriage and the Family**, 35: 520–529,

Gary L. Bowen. 1987. "Changing Gender-Role Preferences and Marital Adjustment: Implications for Clinical Practices" , **Family Therapy** (vol: 14, no:1,) : 17–33

Gibson, J. Henderson. 1993. "Couples Communications Getting on The Right Track." **Total Health**. C. 15.S.5. SS. 201–227.

Gladding, Samuel T. 2002. **Family Therapy. History, Theory and Practice**. Second Edition, Merrill Prentice Hall.3–26.

Glenn, Norval D. 1990. "Quantitative Research On Marital Quality in The 1980s: A Critical Review." **Journal of Marriage and The Family**. C.52, SS. 818–831.

Gottman, John. 1990. "Finding The Laws of Close Personal Relationship" **Methods of Family Research**. C.1, SS. 249–263.

Gottman, John. M., Lowell J. Krokoff. 1989. "Marital Interaction and Satisfaction: A Longitudinal View." **Journal of Consulting and Clinical**. C.57, SS.47-52.

Gökmen, Arda. 2001. "Evli Eşlerin Birbirlerine Yönelik Kontrolçülük Ve Bağımlılık Algılarının Evlilik Doyumu Üzerindeki Rolü." **Yayımlanmamış yüksek lisans tezi**. Hacettepe Üniversitesi, Ankara.

Greeff, Abraham P., Hildegard L. Malherbe. 2001. "Intimacy and Marital Satisfaction in Spouses." **Journal of Sex & Marital Therapy**. 27: 247-257,

Guidubaldi, John, Helen, K. Cleminshaw. 1985. "The development of the Cleminshaw-Guidubaldi Parent Satisfaction Scale." **Journal of Clinical Child Psychology**. C.14, S.4, 293-298.

Gülerce, Aydan. 1976. "Türkiye'de Ailelerin Psikolojik Örüntüleri." **Hacettepe Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi**.c:8 S:1-2 (Mart-Ekim)

Günay, Oya. 2000. "Evlilik Uyumu ile Kişisel Düşünme Modelleri Arasındaki İlişki." **Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi**. Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Günay, Serra. 2007."Evlilik Çatışması, Nedensellik-Sorumluluk Yüklemeleri, Eşlerin Evlilik İlişkisinden Sağladıkları Genel Doyuma İlişkin Görüşleri ve Evliliğe İlişkin Değerlendirmeler Arasındaki İlişkiler." Yayımlanmamış yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Gündoğdu, Betül. 1995. "Otistik ve Normal Çocuğu Olan Ana-Babaların Evlilik Uyumlarını Algılamaları ve Bazı Değişkenler Bakımından Karşılaştırılması." **Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi**. Ankara. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Güngör Hüdayar Cihan. 2007. “Evlilik Doyumunu Açıklamaya Yönelik Bir Model Geliştirme.” **Doktora tezi**. Ankara. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Güven, Nurdan. 2005. İlişkilerle İlgili Bilişsel Çarpıtmalar ve Evlilikte Problem Çözme Becerilerinin Evlilik Doyumu ile İlişkisi. **Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi**. Ankara Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Hatipoğlu, Zeynep. 1993. “Kadın Ve Erkeklerin Evlilik Doyumlarında Evlilik Çatışmasının ve Bazı Demografik Değişkenlerin Rolü.” **Yayımlanmamış yüksek lisans tezi**. Ankara. Orta Doğu Teknik Üniversitesi,

Heppner, Paul, P. , Charles J. Krauskopf. 1987.“An Information Processing Approach to Personal Problem Solving”. **The Counseling Psychologist**. Vol:15, (3) 34–37 , 71–78, 371–447

Heppner, Paul. P. Baker, C. E. 1997. “**Applications of the Problem Solving Inventory**”. **Measurement & Evaluation in Counseling & Development**. 29, 4, 229–313.

Heppner, Paul. v.d. 1985. “**Depression and Attributional Style: Are They Related?**”. **Cognitive Therapy and Research**. 9, 105–113.

Hochschild, Arlie, J. 1989. **The Second Shift**. New York: Viking Penguin. SS. 72–98.

Hovardaoğlu, Selim. 1996. “Sosyal Mübadele: Evlilikle İlgili Değerlendirmelere Etkisi.” **Türk Psikoloji Dergisi**, 11 (36), 12–24.

Hovardaoğlu, Selim, Binici-Azizoğlu, Semra. 1996. “Evlilik İçin Karşılaştırma Düzeyi Ölçeğinin (EKDÖ) Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması.” **Türk Psikoloji Dergisi**. 11 (38), 66–76.

Hünler Olga Selin, Gençöz Tülin . 2003. “Boyun Eğici Davranışlar Ve Evlilik Doyumu İlişkisi.” **Türk Psikoloji Dergisi** 18 (51). 99–108

Hünler, Olga Selin. 2002. “Dindarlığın Evlilik Doyumu Üzerindeki Etkileri Ve Algılanan Evlilik Sorunları Çözümü Becerilerinin, Dindarlık Ve Evlilik Doyumu İlişkisi Üzerindeki Arabulucu Rolü.” **Yayımlanmamış yüksek lisans tezi**. Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara.

Hürol Fışiloğlu ve Anthony F. Lozrenzetti.1994. “The Relation of Family Cohesion to Marital Adjustment” **Contemporary Family Therapy**. (vol:16: No:6 December) ss.539–552

Inge, Seiffge Krenke. 1999. “Families with Daughters Families with sons: different Challenges for Family Relationships and Marital Satisfaction?” , **Journal of Youth and Adolescence** , (vol:28 no:3).325–336

İlketenci, Rahime. 2005. “Evli Bireylerin Problem Çözme Becerileri Ve Evlilik Uyumları Arasındaki İlişki.” **Yayımlanmamış doktora tezi**. Konya. Selçuk Üniversitesi.

John Bahr. 2001 .“Family Research. A sixty year Review”, New york: Lexington Books, (vol:1, 1991:134) (Akt: Topçuoğlu:53)

Johnson David, R., Theodora, O. Amazola, Alan,Booth. 1992. “Stability and developmental change in marital quality: a three wave panel analysis.” **Journal of Marriage and the Family**. 54: 582–594,

Orathinkal, Jose, Alfons Vansteewegen. 2007. "Do Demographics Affect Marital Satisfaction?" **J Sex Marital Ther** 33(1): 73–85,

Kağıtçıbaşı, Çiğdem. 1982. **The Changing Value of Children in Turkey**. Honolulu: East-West Center Publ. No: 60-E.

Kağıtçıbaşı, Çiğdem. 1984. "Aile İçi Etkileşim ve İlişkiler: Bir Aile Değişme Modeli Önerisi." **Türkiye'de Ailenin Değişimi**. (Editör: Türköz Erder). Ankara.

Kalkan, Melek. 2002. "Evlilik İlişkisini Geliştirme Programının, Evlilerin Evlilik Uyum Düzeyine Etkisi." **Yayınlanmamış Doktora Tezi**, Samsun: Ondokuzmayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Kahn Jana, James C Coyne, Margolin Gayla. 1985. "Depression and marital disagreement: the social construction of despair." **Journal of Personal and Social Relationships**. 2: 447–461,

Kalaycı, Nurdan. 2001. **Sosyal Bilgilerde Problem Çözme Ve Uygulamalar**. Ankara. Gazi Kitabevi.

Karney, Benjamin R. Ve diğerleri.1994. "The role of negative affectivity in the association between attributions and marital satisfaction.." **Journal of Personality and Social Psychology**, 66(2), 413–424.

Katz Irwin, Sam Glucksberg, Robert Krauss. 1960. "Need satisfaction and rewards PPS scores in married couples." **Journal of Consulting Psychology**. 24: 205–208 .

Kelleci, Meral, Zehra Gölbaşı. 2004. "Bir Üniversite Hastanesinde Çalışan Hemşirelerin Problem Çözme Becerilerinin Bazı Değişkenler Açısından

İncelenmesi.” Cumhuriyet Üniversitesi. **Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi**. 2004, 8 (2).

Kinnier, Richard T. 1991. “Successful Resolutions To The Career-Versus-Family Conflict.” **Journal of Counseling And Development**. C.69, S.5, SS. 439–444.

Kneeland, Steve. 2001. **Problem Çözme**. Çeviren: Nurdan Kalaycı. Ankara. Gazi Kitabevi.

Kocadere, Müge. 1995. “İyi ve Kötü Evliliklerin Özelliklerini Belirlemeye Yönelik Betimsel Bir Çalışma.” **Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**. Ege Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.

Kurdek, Lawrence A. 1990. “Divorce History And Self-Reported Psychological Distress In Husbands And Wives.” **Journal of Marriage and Family**. C.52, S.3, SS.701–709.

Lohman, Margaret, C., Michael Finkelstein. 2000. “Designing Groups In Problem-Based Learning To Promote Problem-Solving Skill And Self-Directedness.” **Instructional Science**, 28

Lumsdaine, Edward, Monika Lumsdaine. 1995. **Creative Problem Solving, Thinking Skills For A Changing World**, Mcgarw Hill, Inc, Usa

Milholland, Tom A. , Arthur W. Avery. 1982. “Effects Of Marriage Encounter On Self-Sisclosure, Trust And Marital Satisfaction.” **Journal of Marriage And Family Therapy**. C.8, S2. 87–89.

Margolin, Gayla, Bruce E.Wampold. 1981. “Sequential Analysis Of Conflict And Accord In Distressed And Nondistressed Marital Partners.” **Journal of Consulting and Clinical Psychology**. C.49.554–567.

McDonald, Gerald W. 1981. "Structural Exchange And Marital Interaction." **Journal of Marriage and the Family**. C.43. 825–839.

Nazlı, Serap. 1997."Aile Fonksiyonlarının Bazı Değişkenlere göre İncelenmesi." **Yayımlanmış Doktora Tezi**. Ankara. Gazi Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Noller, Patricia. 1984. **Nonverbal Communication and Marital Interaction**. Oxford: Pergamon. 65–97.

Nystul, Michael S. 1999. **Marriage And Family Counseling. The Art and Science of Counselingband Psychotherapy**. New York. 247–266.

Öz İlkim. 2005 **Anne Baba Olma Sanatı** Alfa Yayınları 5. Basım. İstanbul

Özen, Dilek, Şirvanlı . 1998. Eşler Arası Çatışma ve Boşanmanın Farklı Yaş ve Cinsiyetteki Çocukların Davranış ve uyum Problemleri ile Algıladıkları Sosyal destek Üzerindeki Rolü." Doktora Tezi. Ankara. Hacettepe Üniversitesi. Sağlık Bilimleri Enstitüsü.

Özgüven İbrahim Ethem, **Evlilik ve Aile Terapisi**. pdrem Yayınları, Ankara,2000

Özsoy Karabulut Özlem, Melek Özer. 2003. "Yaşlılarda Yaşam Doyumu" **Geriatric Turkish Journal of Geriatrics** 6 (2): 72–74,

Özüğurlu, Kurban. 1990. **Evlilik Raporu**. 3. Basım. Altın Kitaplar Yayınevi. İstanbul. SS. 9–14.

Penny Edgell Becker, Phyllis Moen , "Scaling Back: Dual-Earner Couples' Work-Family Strategies", **Journal of Marriage and the Family**. 61 , (November 1999), 995–1007

Polat, Demet. 2006. “Evli Bireylerin Evlilik uyumları, Aldatma Eğilimleri ve Çatışma eğilimleri Arasındaki İlişkilerin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi.” **Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi**. Ankara. Ankara Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Posamentier, Alfred S. 1998. **Problem-Solving Strategies for Efficient and Elegant Solutions. A Research for the Mathematics Teacher**. California: Corwin Press, Inc

Reichman Rosalie. 1989. **The Stranger In Your Bed**. New York: John Wiley & Sons

Sardoğan Mehmet Emin, Karahan Tevfik Fikret. 2005. “Evli Bireylere Yönelik Bir İnsan İlişkileri Beceri Eğitimi Programı'nın Evli Bireylerin Evlilik Uyum Düzeylerine Etkisi.” Ankara University. **Journal of Faculty of Educational Sciences**. vol: 38, no: 2, 89–102

Senemoğlu, Nuray. 2001. **Gelişim, Öğrenme ve Öğretim, Kuramdan Uygulamaya**. Ankara. Gazi Kitabevi.

Schaefer Earl S., Charles K. Burnett.1987. “Stability And Predictibility Of Quality of Women's Marital Relationships and Demoralization.” **Journal of Personality and Social Psychology**. 53(6): 1129–1136,

Sokolski, Dawn M., Susan S. Hendrick. 1999. “Marital Satisfaction.” **American Journal of Family Therapy**. C.26, SS. 39–49.

Spanier, Graham. 1976. “Measuring Dyadic Adjustment: New Scales for Assessing The Quality Of Marriage and Similar Dyads”. **Journal of Marriage and the Family**. 38, 15–28.

Sternberg Robert J. 1986. "A Triangular Theory of Love." **Psychol Rev** 93(2): 119–135.

Stroup, L.A. 1966. "The Developmental and Life Cycle Approach In Marriage and Family." **Marriage And Family A Developmental Approach. Sociology Series.** (Cuber, F.J.Editor, Clarke, A.C. Associate Editor). New York. S. 61–72.

Şener, Arzu. 2002. "Ailede Eşler Arası Uyuma Etki Eden Faktörlerin Araştırılması." **Yayınlanmamış Doktora Tezi.** Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.

Taştan, Nuray. 1996. "Interspoursional Communication in A Problem Solving Stuation." **Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi.** Orta Doğu Teknik Üniversitesi. Psikoloji Anabilim Dalı. Ankara.(30–45)

Taylan, Sabahat. 1990. "Heppner'in Problem Çözme Envanteri'nin Uyarlama, Geçerlik ve Güvenirlik Çalışmaları". **Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi.** Ankara: A.Ü. Sosyal Bilimler enstitüsü.

Thompson, Linda , Alexis J. Walker. 1989. "Women and Men in Marriage, Work and Parenthood." **Journal of Marriage And Family**, C.51, SS. 845–872.

Kottman, Terry, Muro, J. James. 1995. Working With Families. **Guidance and Counseling in The Elementary and Middle Schools.** Brown ve Benchmark Publishers.254–281.

Tezer, Esin. 1986. "Evli Eşler Arasındaki Çatışma Davranışları: Algılama ve Doyum" . **Yayımlanmamış doktora tezi.** Ankara. Hacettepe Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Tezer, Esin. 1994. “Evli Eşler Arasındaki Çatışmalar ile Çeşitli Demografik Değişkenlerin Evlilik Doyumuna Etkisi: Kadın Eşin Bir İşte Çalıştığı ve Çalışmadığı Eşler Üzerinde bir Araştırma.” **3P Psikiyatri Psikoloji Psikofarmakoloji Dergisi**, 2(3), 209–217.

Tezer, Esin. 1996. “Evlilik Doyumu Ve İş Doyumu: Bir Ön Çalışma.” **Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi**. C.1. S.3. 24–26.

Topçuoğlu Serpil. 2001. “Çekirdek ve Geniş Ailelerde Aile Fonksiyonların Çeşitli Değişkenlere Göre İncelenmesi.” **Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**. Ondokuz Mayıs Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü. Samsun

Torun, Cemre. 2005. “Relationship Maintenance Strategies And Marital Satisfaction Among Turkish Couples.” **Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**. İstanbul Bogaziçi Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Tutarel-Kışlak, Şennur. 1995. “Cinsiyet, Evlilik Uyumu, Depresyon ile Nedensel ve Sorumluluk Yüklemeleri Arası İlişkiler Üzerine Bir Araştırma.” **Yayınlanmamış doktora tezi**. Ankara. Ankara Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü.

_____ 1997. “Evlilik Uyumu ile Nedensel Ve Sorumluluk Yüklemeleri Arasındaki İlişkiler.” **Türk Psikoloji Dergisi**. 12 (40), 55–64.

_____. 1999. “Evlilikte Uyum Ölçeğinin (EUÖ) güvenilirlik ve geçerlik çalışması”. **3P Psikoloji, Psikiyatri ve Psikoloji Dergisi** . 7(1), 50-57 (1999).

_____. 2002. “İlişkilerde Mutluluk Ölçeği (İMU): Güvenirlilik, Geçerlik Çalışması.” **Kriz Dergisi** 10(1): 37–43.

Tutarel-Kışlak Şennur, Çabukça Fazlı. 2002. “Empati Ve Demografik Değişkenlerin Evlilik Uyumu İle İlişkisi.” **Aile ve Toplum Eğitim Kültür ve Araştırma Dergisi**. Cilt: 2 Sayı: 6. (Nisan-Haziran)

Tümer, A. Batı. 1998. “Evli Çiftlerde Gözlemlenen Çatışma Odakları ve İletişim Sorunları.” Yayımlanmamış Yüksek Lisans tezi. İzmir. Dokuz Eylül Üniversitesi. Sosyal bilimler enstitüsü.

ÜSTÜN, Ahmet, Erdoğan, BOZKURT. 2003. “İlköğretim Okulu Müdürlerinin Kendilerini Algılayışlarına Göre Problem Çözme Becerilerini Etkileyen Bazı Mesleki Faktörler”. **Kastamonu Eğitim Dergisi**. Mart, Cilt:11, No:1, 13–20.

Wallerstein, Judith S. 1992. Children After Divorce. **Marriage and Family**. Guilford, CT: Dushkin. C.92–93, SS.163–168.

White, Lynn K. 1983. “Determinants Of Spousal Interaction: Marital Structure Or Marital Happiness.” **Journal of Marriage and the Family**. C.45.511–519.

White Stephen G., Chris Hatcher . 1984. “Couple Complementary And Similarity.” **American Journal of Family Therapy**, 12: 15–25,

Winemiller, David R., Michael E. Mitchell 1992. "Development of A Coding System For Marital Solving Efficacy." **Behav Res Ther** Vol.32(1):159–164

Wright, John, Catherine S. Fichten. 1983. "Problem Solving Skills In Happy And Distressed Couples. Effects Of Videotape And Verbal." **Journal of Clinical Psychology**. C.39. 340–352.

Waring Edward M., Damian, McElrath. 1981. "Dimensions Of İntimacy İn Marriage." **Psychiatry**, Vol. 44, May

Vangelisti, Anita L., Mary A. Banski. 1993. "Couples' Debriefing Conversations." **Family Relations**. C.42, S.2, 149–158.

Vandenberg, Brian, Sherrie Kamm. 2001. "Grief Communication, Grief Reactions And Marital Satisfaction In Bereaved Parents." **Death Studies**. C. 25, S.7. 569–582.

Yıldırım, İbrahim.1993. "Farklı Sosyo-Ekonomik Düzeydeki Evli Bireylerin Uyum Düzeyleri." **Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi**. C.1, S.4.23–28.

Yılmaz Ayşen. 2001. "Eşler Arasındaki Uyum, Anne-Baba Tutumu Ve Benlik Algısı Arasındaki İlişkilerin Gelişimsel Olarak İncelenmesi." **Türk Psikoloji Dergisi**. 16(47): 1–24.

EKLER**EK-1****KİŞİSEL BİLGİ FORMU**

Cinsiyetiniz:

Kadın( ) Erkek ( )

Yaşınız:

18-22 ( )

23-28 ( )

29-34 ( )

35-40 ( )

41 ve üzeri ( )

Eğitim durumunuz:

Okuryazar değil ( )

Okuryazar ( )

İlköğretim( )

Ortaöğretim( )

Önlisans( )

Lisans( )

Yüksek lisans( )

Diğer ( )

Kaç yıllık evlisiniz?

1-5 ( )

6- 20 ( )

21-35 ( )

Çocuğunuz var mı? Evet ( )

Hayır ( )

Cevabınız evet ise kaç çocuğa sahipsiniz?

1 ( )

2-3 ( )

4 ve üzeri ( )

EK-2**EVLİLİKTE SORUN ÇÖZME ÖLÇEĞİ**

Bu ölçekte kendinizle ilgili düşüncenizi 1'den 5'e kadar derecelendirmeniz gerekmektedir.

1. Diğer çiftlere kıyasla, kendi sorun çözme becerilerinizden ne kadar eminsiniz?

Hiç emin değil 1 2 3 4 5 Çok emin

2. Çözümlerinizi, ilişkideki sorunlarda ne derecede etkilidir?

Çok etkisiz 1 2 3 4 5 Çok etkili

3. Eşinize bir sorun için, bir çözüm önerme konusunda kendinizi ne kadar rahat hissedersiniz?

Çok rahatsız 1 2 3 4 5 Çok rahat

4. İlişkinizde karar verme sürecine ne kadar katkınız olur?

Hiç 1 2 3 4 5 Çok

5. Evliliğinizde karar verme sürecinden ne kadar mutlusunuz?

Çok mutsuz 1 2 3 4 5 Çok mutlu

6. Eşinizle sorunları tartışırken, eşiniz sizin duygularınızı ne kadar iyi anlar?

Asla 1 2 3 4 5 Her zaman

7. Sorunlara getirilen çözümlerden ne kadar memnunsunuz?

Hiç memnun değil 1 2 3 4 5 Çok memnun

8. Eşinizle birlikte sorun çözmeye çalışmak konusunda kendinizi ne kadar rahat hissediyorsunuz?

Çok rahatsız 1 2 3 4 5 Çok rahat

9. Bir çift olarak ilişkideki farklılıklar ya da sorunları çözme konusunda kendinizi nasıl değerlendirirsiniz?

Çok etkisiz 1 2 3 4 5 Çok etkili

EK-3**EVLİLİK YAŞAMI ÖLÇEĞİ**

Aşağıda evlilik yaşamına ilişkin 10 cümle bulunmaktadır. Bu cümlelerden her birinin altında da "kesinlikle katılmıyorum", "katılmıyorum", "kararsızım", "katılıyorum" ve "kesinlikle katılıyorum" seçenekleri yer almaktadır. Her cümleyi dikkatle okuyunuz ve sizin evlilik yaşamınıza uyan seçeneği çarpı (X) koyarak işaretleyiniz.

1. Evlilikten beklediklerimin çoğu gerçekleşti.

☐	☐	☐	☐	☐
Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle katılıyorum

2. Evliliğimizdeki engellerin aşılamaz olduğunu düşünüyorum.

☐	☐	☐	☐	☐
Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle katılıyorum

3. Evliliğimizi çok anlamlı buluyorum.

☐	☐	☐	☐	☐
Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle katılıyorum

4. Evliliğimizde giderek eksilen heyecan beni rahatsız ediyor.

☐	☐	☐	☐	☐
Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle katılıyorum

5. Evliliğimiz zaman zaman bana bir yük gibi geliyor.

☐	☐	☐	☐	☐
Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle katılıyorum

6. Huzurlu bir ev yaşamım var.

☐	☐	☐	☐	☐
Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle katılıyorum

7. Evliliğimiz her geçen gün daha iyiye doğru gitti.

☐	☐	☐	☐	☐
Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle katılıyorum

8. Bizim ilişkimiz ideal bir karı-koca ilişkisidir.

☐	☐	☐	☐	☐
Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle katılıyorum

9. Eşim benim için aynı zamanda iyi bir arkadaştır.

☐	☐	☐	☐	☐
Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle katılıyorum

10. Başbaşa kaldığımız zaman benim canım hiç sıkılmaz.

☐	☐	☐	☐	☐
Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle katılıyorum

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler	
Adı Soyadı:	Zehra BİLİCİ
Doğum Yeri ve Tarihi:	Samsun, 1985
Eğitim Durumu	
Lisans Öğrenimi:	Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık
Yüksek Lisans Öğrenimi:	
Bildiği Yabancı Diller:	İngilizce, Arapça
Bilimsel Etkinlikleri:	
İş Deneyimi	
Uygulamalar:	
Projeler:	
Çalıştığı Kurumlar:	meb
İletişim	
E-Posta Adresi :	bilzehra@hotmail.com
Telefon:	
İş:	03628334045
Ev:	
Cep:	
Tarih:	19.01.2009

